

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Jovitos Daugirdaitės,
III kurso, Europos Sąjungos verslo teisės
studijų atšakos studentės

Magistro darbas

Laisvo darbuotojų judėjimo aspektai Jungtinės Karalystės išstojimo iš ES kontekste

Darbo vadovas: Doc. dr. Justinas Usonis

Recenzentas: Doc. dr. Tomas Bagdanskis

Vilnius
2019

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS.....	3
ĮVADAS	4
1. JUNG TINĖS KARALYSTĖS IR EUROPOS SĄJUNGOS VIENINGOJI RINKA	8
1.1. Jungtinės Karalystės pozicija Europos Sąjungoje	8
1.2. Laisvo darbuotojų judėjimo reglamentavimas Europos Sąjungoje	10
1.3. Darbuotojo sąvoka Europos Sąjungos laisvo darbuotojų judėjimo kontekste	21
2. BREXIT POVEIKIS ES BENDRAJAI RINKAI: LAISVAS DARBUOTOJŲ JUDĖJIMAS	25
2.1. Minkštasis Brexit. Alternatyvūs atvejai kaip pavyzdys JK toliau tęsiant santykius su ES.....	25
2.2. Galimas kietojo Brexit scenarijus.....	34
2.2.1. Europos Sąjungos darbuotojams atvykusiems pereinamuoju laikotarpiu.....	35
2.2.2. Europos Sąjungos darbuotojams atvykusiems po pereinamojo laikotarpio dirbti į Jungtinę Karalystę	39
2.3. Europos Sąjungos valstybių narių pasiruošimas Brexit	47
IŠVADOS	52
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	54
SANTRAUKA	66
SUMMARY	67
PRIEDAI.....	68

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

ES - Europos Sąjunga

JK - Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė (Jungtinė Karalystė)

Brexit - JK pasitraukimas iš ES (*angl. - British exit from the European Union*)

SESV - Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo

ESTT - Europos Sąjungos Teisingumo Teismas

EEB - Europos Ekonominė Bendrija

EEE - Europos Ekonominė Erdvė

ELPA - Europos Laisvosios Prekybos Erdvė

PPO - Pasaulinė Prekybos Organizacija

IVADAS

„Kiekvienas žingsnis, kuris padaro Europą labiau klestinčią ir taikesnę, atitinka Britanijos interesus. <...> Bet mes turime savo viziją ir savo užduotį. Esame su Europa, bet ne jos. Esame susiję, bet ne sujungti. Esame susidomėję, bet ne absorbuoti“¹

Temos aktualumas. Galima sakyti, kad ši **tema aktuali** tarpusavyje susijusiais aspektais: politiniu, ekonominiu, socialiniu ir teisiniu. **Iš politinės** perspektyvos Brexit yra neeilinis įvykis ES egzistavimo istorijoje. JK, būdama ES pirmtakės EEB nare nuo 1973 m. ir viena pagrindinių ES kūrėjų, aktyvavo ES sutarties² 50 – tąjį str., kuris numato, kad bet kuri valstybė narė pagal savo konstitucines nuostatas gali nuspręsti išstoti iš ES³ bei gali tai padaryti be papildomo paaiškinimo. 2016 m. birželio 23 d. įvykusio referendumo, kuriame JK gyventojai balsavo už JK išstojimą iš ES, pagrindu JK turi palikti ES valstybių narių gretas per 2 ateinančius metus, šiuo metu šis laikotarpis buvo pratęstas jau 3 kartus. Be to, šis išlikimo klausimas yra svarbus ne tik ES valstybėms narėms, tačiau ir platesniu mastu. Amerikos prezidento B. Obamos vizitas Britanijoje, skatinantis JK dar pasilikti ES,⁴ yra puikus įrodymas, jog Brexit atkreipia visos tarptautinės politinės arenos dėmesį. Be abejo, galima manyti, jog toks vizitas tėra ypatingo dviejų valstybių – JK ir JAV – įrodymas,⁵ tačiau faktas, jog Britanijoje lankęsis Kinijos Liaudies Respublikos prezidentas Xi Jinping taip pat skatino JK likti ES⁶ tik patvirtina Brexit idėjos aktualumą aukščiausiuose pasaulio formavimo lygmenyse.

Ekonominis Brexit aspektas yra tai, kad JK išstojimas iš ES paveiks ne tik JK ir ES, bet, tikėtina, ir viso pasaulio rinkas bei turės įtakos jau kelis dešimtmečius tarp JK ir kitų ES valstybių narių susiklosčiusiems ekonominiams santykiams, pagrįstiems fundamentaliomis laisvo prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimu ES viduje. **Socialinė** Brexit problema yra

---

¹ ČERČILIS, V. L. S. žodžiai apie JK poziciją dėl EB. Jis britų politikas, labiausiai išgarsėjęs būdamas Didžiosios Britanijos premjeru Antrojo pasaulinio karo metais.

² 1992 m. vasario 7 d. Europos Sąjungos sutartis. OJ C 202, 2016 m. birželio 7 d., 59 tomas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/oj_c_2016_202_full_lt_txt.pdf>.

³ Europos Sąjungos sutartis ir Europos bendrijos steigimo sutartis buvo iš dalies pakeistos 2007 m. gruodžio 13 d. Lisabonos sutartis. OL C 306. 50 tomas. 2007 m. gruodžio 17 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/lt_lisbon_treaty.pdf>.

⁴ BBC NEWS. Barack Obama visit: Stick with EU, US president urges UK. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bbc.com/news/uk-england-36108184>>

⁵ Cameron, D. PM statement at press conference with President Obama: 22 April 2016. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-at-press-conference-with-president-obama-22-april-2016>>

⁶ Stone, J. Chinese president Xi Jinping says UK has a role to play in the EU. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/chinese-president-xi-jinping-says-he-wants-britain-to-keep-playing-a-role-in-the-european-union-a6705631.html>

jau tapusio įprastu reiškiniu laisvo ES piliečių judėjimo apribojimu, kas suponuos tam tikras problemas įsidarbinimo, šeimos, studijų ir kituose žmonių gyvenimo etapuose. **Teisinis** nagrinėjamos temos aktualumas pasireiškia tuo, kad Brexit pakeis su giliomis teisės tradicijomis asocijuojamus JK ir ES valstybių narių teisinius santykius visose srityse, be to, ypač aktualus bus asmenų iš kitų valstybių narių norinčių įsidarbinti JK bei jau ten dirbančių darbuotojų aspektas. Oficialiais duomenimis 3,6 milijono – arba apie 6 proc. visos JK populiacijos – sudaro dirbantys imigrantai iš ES šalių. Didžioji dalis jų – lenkai (1 milijonas), airiai (335 tūkst.), rumunai (328 tūkst.), toliau seka italai, portugalai ir lietuviai, kurių – apie 200 tūkst. (nors realus skaičius gali būti didesnis)⁷. Todėl šioms valstybėms itin svarbus derybų klausimas, susijęs su ES piliečių teisėmis ir ateitimi po to, kai JK nebebus bendrijos nare. Savo ruožtu JK aktualu per 1 milijonas šios šalies piliečių, kurie gyvena ir dirba kitose ES valstybėse.

Mokslininkai ir ekspertai⁸ tiria kelis galimus Brexit scenarijus, bei jų įtaka ES valstybių narių, bei JK politinei, ekonominei, socialinei ir teisinei ateičiai. Vertinant Brexit esančią situaciją iš teisinės ir praktinės pusės, tiek ES, tiek JK yra svarbu jau dabar būti tinkamai pasiruošusiems įvairiems Brexit scenarijams, kadangi kol tarp ES ir JK vyksta intensyvios derybos, reikia nusimatyti galimus variantus, kokia vyraus padėtis po JK išstojimo iš ES .

Šis darbas buvo rengiamas tuomet, kai ES ir JK vis dar buvo derybų dėl JK išstojimo iš ES stadijoje ir galutinis susitarimas pasiektas nebuvo, dėl šios priežasties darbe yra daugiausiai akcentuojamas kietasis ir minkštasis Brexit variantai, vertinamos galimos pasekmės ES ir JK darbuotojams.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas yra išnagrinėti ir įvertinti, koks bus numanomas Brexit poveikis ES laisvam darbuotojų judėjimui bei kokią svarbą šiuo metu laisvas darbuotojų judėjimas turi ES.

Darbo uždaviniai. Šiame darbe iškeliami tokie uždaviniai:

---

⁷ KOJALA, L. Pusantrų metų iki britų išstojimo iš ES. Kas nuveikta? [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://apzvalga.eu/pusantru-metu-iki-britu-isstojimo-is-es-kas-nuveikta.html>

⁸ LEHMANN, M., ZETZSCHE D. Brexit and the Consequences for Commercial and Financial Relations between the EU and the UK. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2841333>. P. 2.; SCHILLIG, M. Corporate Law after Brexit. King's College London Law School Research Paper No. 2017-06. 2016. P. 2 [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 5 d.]. Prieiga per internetą: SSRN <<https://ssrn.com/abstract=2846755>> arba <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2846755>>. P. 1.; ARMOUR J., et al. Brexit and Corporate Citizenship. Law Working Paper No 340/2017. 2017. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 5 d.] Prieiga per internetą: <https://ecgi.global/sites/default/files/working_papers/documents/SSRN-id2897419.pdf>. P 14 – 18.

- Pirma, išnagrinėti ES teisės aktus reguliuojančius laisvą darbuotojų judėjimą ES bei juose formuojamą darbuotojo sąvokos turinį;
- Antra, identifikuoti galimus ateities Brexit scenarijus, akcentuojant kietojo ir minkštojo Brexit atvejus.

Darbo objektas. Šio darbo objektą atskleidžia darbo temos pavadinimas, JK ir ES tarpusavyje vyraujantys santykiai laisvo darbuotojų judėjimo atžvilgiu, todėl objektu pasirinkta apskritai laisvas darbuotojų judėjimas ir kaip jis atrodo ES valstybėse narėse, bei kaip manomai gali atrodyti po to, kai JK išstos iš ES. Nors Brexit tiesiogiai susijęs su JK, darbe nėra nuodugniai nagrinėjama JK teisės aktai bei analizuojamos JK konkretus teisės aktas atsakingas už darbuotojus, kadangi tai prieštarautų darbe iškeltam tikslui bei labai praplėstų darbo objektą.

Darbo metodai. Šiame darbe remiamasi tokiais metodais:

1. Lingvistiniu metodu. Naudojant šį metodą analizuojamos ES darbuotojo sąvokai būdingi reikalavimai nurodyti TT sprendimuose, bei teisės doktrinoje įtvirtintos sąvokos. Šis metodas naudojamas visose darbo dalyse, pateikiant apibrėžimų definicijas, pavyzdžiui, kas yra laisvas darbuotojų judėjimas, darbuotojas, Brexit scenarijai, Norvegijos scenarijus ir t.t..

2. Teologiniu metodu. Šio metodo pagalba darbe analizuojamas dabartinis reguliavimas ES, kas yra laikomas darbuotoju ir šio reguliavimo gairės po Brexit, interpretuojant darbe komentuojamų ES, kaip teisės aktų leidėjos, tikslus ES laisvo darbuotojo judėjimo srityje.

3. Loginiu – analitiniu metodu. Šis metodas taikomas siekiant nustatyti tikrąjį teisinio reglamentavimo ir teismų jurisprudencijos pateiktą išaiškinimų turinį, ES laisvo darbuotojų judėjimo kontekste.

4. Indukciniu metodu. Pasitelkiant šį metodą buvo suformuluotos tyrimo išvados.

Darbo originalumas. Šios temos originalumas pasireiškia visų pirma, kad lietuviškoje akademinėje erdvėje sunku atrasti panašių darbų, kuriuose būtų analizuojamas Brexit galimas poveikis ES laisvam darbuotojų judėjimui. Antra, tai yra tema, kuri nagrinėja vieną aktualiausių šio amžiaus Europos kontinente vykstančių problemų, kurios tolesnis rutuliojimas gali pakeisti ES kaip tokios apibrėžimą ir galių balansą kontinente. Kadangi derybų procesas vis dar vyksta ir nėra aišku, kurią politinių ir ekonominių santykių kryptį JK pasirinks išstojant iš ES.

Taigi galima teigti, kad šis darbas bus pirmas tokio pobūdžio, todėl yra originalus. Užsienio moksliniuose straipsniuose Brexit poveikis ES laisvam darbuotojų judėjimui buvo tiriamas ir

objektyviausiai temą atskleidžiančios mokslinės publikacijos buvo pasirinktos kaip šio darbo šaltiniai, pagrindiniai iš kurių yra paminėti žemiau.

Svarbiausi šaltiniai. Atsižvelgiant į šio darbo objektą, tikslą ir uždavinius, bei tai, kad Brexit politinė situacija ES yra nauja ir dinamiška, o taip pat į tai, jog nagrinėjama tema nėra daug mokslinių šaltinių lietuvių kalba, didžiausias dėmesys buvo skiriamas užsienio specialiai literatūrai – moksliniams straipsniams bei teisės ekspertų darbo grupių tyrimams, kuriuose analizuojamas galimas Brexit poveikis ES laisvam darbuotojų judėjimui.

Rengiant šį darbą pasiremta eile kitų užsienio autorių mokslinių tyrimų, nurodytų darbo literatūros sąrašė, taip pat tokių Lietuvos autorių kaip T. Davulio ir I. Daukšienės, V. Petrylaitės moksliniais straipsniais apie ES laisvą darbuotojų judėjimą. Be specialios literatūros šiame darbe remiamasi JK ir ES 2018 m. lapkričio 14 d. redakcijos susitarimo dėl išstojimo projektu, Baltąja Knyga dėl Europos ateities, kai kuriomis ES pagrindinėmis sutartimis, ESTT praktika, direktyvomis ir reglamentais, reguliuojančiais ES laisvo darbuotojų judėjimo sritį.

1. JUNG TINĖS KARALYSTĖS IR EUROPOS SĄJUNGOS VIENINGOJI RINKA

ES vidaus rinkos tikslas yra suvienyti nacionalines rinkas į bendrą rinką, turinčią vidaus rinkos bruožų.⁹ Šis tikslas pasiekiamas suteikiant laisvą asmenų, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimą, įsisteigimo laisvę ir vienodas konkurencijos sąlygas.¹⁰ Laisvo judėjimo teisių apimtis yra nustatyta SESV ir antrinėje ES teisėje, o ES ir valstybių narių teismai jas aiškina atsižvelgiant į SESV tikslus ir bendruosius ES teisės principus. Todėl ES piliečiams, nepriklausomai nuo jų kilmės šalies, suteikiamos vienodos laisvo darbuotojų judėjimo teisės visoje ES.

Šiame darbo skyriuje glaustai aptarsime, kokia situacija susiklostė kai JK piliečiai referendumu pasisakė už išstojimą iš ES, bei kaip šiuo metu yra reglamentuojamas ES laisvas darbuotojų judėjimas.

1.1. Jungtinės Karalystės pozicija Europos Sąjungoje

Britų demokratiją drąsiai galima vadinti viena seniausių ir stabiliausių institucijų pasaulyje. Dar 1215-aisiais su Didžiąja Laisvių Chartija (*angl. - Magna Carta*) Anglijoje buvo apribota absoliuti valdžia.¹¹ Nuo XIII amžiaus Anglija, vėliau JK, beveik be suklupimų ėjo link vis gilesnės demokratijos ir liberalizmo. Taip pat, ji visada turėjo ypatingą poziciją ES. Ji buvo pirmoji ES plėtra ir, deja, JK yra pirmoji valstybė narė, norinti pasitraukti iš ES.

2016 m. birželio 23 d. įvyko referendumas dėl JK išstojimo iš ES. Iki referendumo JK valstybė pasidalino į dvi stovyklas: vieni agitavo už likimą ES (*angl. - Remain campaign*), kiti – už išstojimą (*angl. - Leave campaign*). Referendumo rezultatais: 52 procentai balsavusiųjų pasisakė už išstojimą iš ES.¹² 2017 m. kovo 29-ąją d. buvo aktyvuotas ES sutarties 50-tas straipsnis, kuriame nustatyta, kad bet kuri ES narė turi teisę išstoti iš sąjungos: po straipsnio aktyvavimo JK turi dvejuis metus pabaigti visas procedūras.¹³

---

⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas Nr. 270/80 Polydor v. Harlequin [1982] ECR 329, para. 16. Taip pat sprendimas 15/81 Schul [1982] ECR 1409, para. 33.

¹⁰ BARNARD, C. Europos Sąjungos materialinė teisė. II dalis. Eugrimas, Vilnius, 2006.

¹¹ Informacija apie Magna Carta Libertatum [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 10 d.]. Prieiga prie interneto: https://lt.wikipedia.org/wiki/Magna_Carta_Libertatum

¹² Douglas-Scott, S. Brexit, Article 50 and the Contested British Constitution. The Modern Law Review 2016. 79(6), p 1019.

¹³ Ibid, 50 straipsnis.

Akivaizdu, kad Brexit sukurs daug teisinių problemų JK teisinei sistemai, nes daugelis dabar tiesiogiai taikomų ES reglamentų nebus manomai taikomi po Brexit. Brexit reiškia vidaus teisės atsiejimą nuo ES teisės, nes ES sutartyje 50 str. 3 d. sakoma, kad „Sutartys atitinkamai valstybei nebetaikomos nuo sutarties nutraukimo įsigaliojimo dienos“. Tai reiškia, kad JK nustoja galioti ES įstatymai. Taigi Brexit reiškia pasitraukimą JK iš ES, tuo pačiu su visa ES teise yra paprasčiausiai panaikinamas 1972 m. Europos Bendrijų aktas, kuris JK suteikdavo vidaus įstatymus.¹⁴

Šiuo metu nagrinėjami keli galimi Brexit scenarijai. Moksliniuose straipsniuose¹⁵ nagrinėjami „soft“ (*liet. - minkštas/švelnus*) Brexit ir „hard“ (*liet. – sunkus*“), kitaip vadinamas kietasis¹⁶ Brexit, bei jų galima įtaka ES valstybių narių bei JK politinei, ekonominei, socialinei ir teisinei ateičiai. Šiuo metu vis garsiau kalbama apie pakartotinį referendumą, pagal kurį dar kartą būtų sprendžiamas klausimas dėl JK išstojimo iš ES. Ypač jei britams tektų rinktis tarp jokio susitarimo su ES ir naujo referendumo – tokiu atveju referendumo rėmėjų gretos galėtų sustiprėti.¹⁷ Pirmasis variantas įvyktų, jeigu JK ir ES pasiektų abiem derybų proceso šalims priimtina susitarimą arba nesant susitarimo JK liktų EEE nare, antrasis – jeigu JK išstotų iš ES be susitarimo, neturėtų prieigos prie EEE ir įgytų trečiosios valstybės statusą.

Britai neturi nieko prieš pas juos atvežamas prekes, paslaugas ir kapitalą – tai skatina prekybą ir ekonomikos augimą. Visgi referendume didesnė dalis gyventojų aiškiai pasisakė už griežtesnę migracijos iš ES šalių ribojimą. JK nori išlaikyti savo suverenumą ir formuoti individualią užsienio, ekonomikos ir prekybos politiką, nepriklausomą nuo ES, kitaip tariant, JK siekia išlaikyti artimus ir gerus santykius su bendrija, išlaikyti palankų bendrą reguliavimą, tačiau pasilikti veiksmų laisvę formuojant politiką bei formuojant individualius ir nepriklausomus santykius su kitais partneriais ir užsienio valstybėmis. Tokiu būdu valstybė siekia įgyti laisvę glaudžiau bendradarbiauti su buvusiomis savo kolonijomis, kuriose JK yra

¹⁴ Gordon, R., Moffatt, R. Brexit: The Immediate Legal Consequences. London, The Constitution Society 2016, p19.

¹⁵ LEHMANN. M., ZETZSCHE D. Brexit and the Consequences for Commercial and Financial Relations between the EU and the UK. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2841333>. P. 2.; SCHILLIG, M. Corporate Law after Brexit. King's College London Law School Research Paper No. 2017-06. 2016. P. 2 [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 1 d.]. Prieiga per internetą: SSRN <<https://ssrn.com/abstract=2846755>> arba <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2846755>>. P. 1.; ARMOUR J., et al. Brexit and Corporate Citizenship. Law Working Paper No 340/2017. 2017. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 5 d.] Prieiga per internetą: <https://ecgi.global/sites/default/files/working_papers/documents/SSRN-id2897419.pdf>. P 14 – 18.

¹⁶ „kietasis“ Brexit dar vadinamas kitaip „skardžio“ Brexit

¹⁷ BBC News. No-deal Brexit „would leave business on brink of chaos. Lapkričio 19, 2018. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-46259639>.

išsaugojus nemažą autoritetą.¹⁸ Pagrindinis nacionalinis valstybės interesas yra galios kaupimas ir materialiujų pajėgumų didinimas. Išskiriant koordinuotą ES poziciją ir preferencijas derybose, verta pradėti nuo ekonominio bendradarbiavimo ir bendros rinkos klausimo. 2017 m. balandžio 29 d. Europos Komisija išleido Brexit derybų rėmus ir rekomendacijas, kurios atspindi bendrą ES poziciją dėl JK siekio išstoti iš bendrijos. Šiuose dokumentuose yra kalbama apie esminius ekonominio bendradarbiavimo principus, kurie pasak šių dokumentų, turėtų remtis jau esamomis bendrijos sutartimis ir taisyklėmis, visgi Komisija pabrėžia, jog vienas iš svarbiausių tikslų yra išlaikyti JK kaip vieną iš svarbiausių savo partnerių.¹⁹ Komisija aiškiai išreiškia poziciją, jog JK palikdama ES negali tikėtis tokių pat sąlygų, kurias turėjo būdama šioje bendrijoje, visgi, yra pripažįstama, jog artimas bendradarbiavimas paremtas tiek abiejų pusių teisėmis, tiek jų pareigomis yra būtinas.²⁰

Apibendrinant galima pasakyti, kad įvykus referendumui JK dėl išstojimo iš ES, šiuo metu nėra dar tiksliai aišku kaip pasikeis visas reguliavimas JK ir su kokiomis taisyklėmis ji išstos iš ES. Neatmetama galimybė, kad netgi gali įvykti antrasis pakartotinis referendumas dėl JK išstojimo iš ES.

1.2. Laisvo darbuotojų judėjimo reglamentavimas Europos Sąjungoje

Šiuo metu vykstančiose diskusijose pasaulyje dėl JK ateities išstojus iš ES kalbama apie vieną iš pagrindinių laisvės principų, tai laisvą darbuotojų judėjimą, kuris yra išvestinis iš laisvo asmenų judėjimo. Būtent šis principas, be abejo, padarė didelę įtaką JK rinkėjų sprendimui balsuoti dėl pasitraukimo iš Sąjungos.²¹

Laisvas darbuotojų judėjimas nuo seno ekonominiu požiūriu padėdavo išspręsti nedarbo problemą regionuose, kuriuose buvo matomas deficitas darbuotojų darbo vietose.²² Ši teisė pirmiausia būdavo suteikiama darbuotojams, kurie galėjo prisidėti kuriant geresnę bendrą

---

¹⁸ KRIEGER, H., FERNANDEZ, E.. Too Much or Too Little Long Distance Mobility in Europe? EU Policies to Promote and Restrict Mobility. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions seminar on worker mobility, 2006.

¹⁹ Guidelines Following The United Kingdom's Notification Under Article 50 Teu. European Council, 2017 04 29, Nr. EUCO XT 20004/17.: 3.

²⁰ WOLFGANG, M. EU citizens in Britain should prepare for the worst. Financial Times. Rugsėjo 16, 2018. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 13 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ft.com/content/3525f71a-b819-11e8-b3ef-799c8613f4a1>.

²¹ DOHERTY, M. Through the Looking Glass: Brexit, Free Movement and the Future. King's Law Journal 2016, 27(3), p 376.

²² TEAQUE, P. 1992 and the Free Movement of Workers. International Journal of Manpower. MCB UP Limited, 1991, 12(2), pp 26 – 36.

rinką. Tačiau tuo metu tik nedaugelis žmonių pasinaudodavo šios galimybės pranašumais dėl socialinių,²³ ekonominių,²⁴ kultūrinių ir kalbinių barjerų.²⁵ Septintojo dešimtmečio pabaigoje ir aštuntojo dešimtmečio pradžioje ES padėjo pašalinti kai kurias iš šių kliūčių.²⁶ Laisvo darbuotojų judėjimo tikslas buvo pašalinti visas kliūtis bei užtikrinti tas pačias teises visų ES valstybių narių piliečiams, praktiškai tai ir padėjo padidinti ES ekonomiką.

Iki Brexit visose 28 ES valstybės narėse²⁷ buvo galima naudotis laisvu darbuotojų judėjimu, kuris reiškė, kad ES piliečiams paprastai nereikia darbo leidimų, kad jie galėtų dirbti kurioje nors ES šalyje. Po Brexit situacija gali pasikeisti, tai priklauso nuo bendro susitarimo tarp ES ir JK, tačiau jeigu JK išstos kietojo Brexit scenarijumi, tai tik likusios 27 valstybės narės galės naudotis laisvu darbuotojų teisių judėjimu, taip pat EEE ir Šveicarijoje. Nors derybose tarp ES ir JK laisvo darbuotojų judėjimo principas yra ginčytinas ir, kaip minėta anksčiau, jis buvo vienas iš pagrindinių JK referendumo klausimų ir dabar yra labai svarbi Brexit derybų dalis (ypač JK). Tačiau ES vadovų pozicija yra tokia, kad patekimas į bendrąją rinką be laisvo darbuotojų judėjimo prieštarauja ES principams.²⁸ Prieš pradėdant analizuoti, kaip galimai pasikeis laisvas darbuotojų judėjimas po Brexit, svarbu išanalizuoti, kaip tai veikia dabar ES, kokia yra šios laisvės taikymo sritis, kodėl tai yra svarbu visoms ES valstybėms narėms bei piliečiams.

Laisvo darbuotojų judėjimo nuostatos buvo įgyvendintos jau 1968 m. liepos 15 d. Tarybos reglamentu,²⁹ kurio pirmos dalies pirmo skyriaus pirmame straipsnyje kalbama, kad visi valstybės narės piliečiai, nepriklausomai nuo jų gyvenamosios vietos, turi teisę dirbti ir ieškoti darbo kitos valstybės narės teritorijoje pagal įstatymų ir kitų teisės aktų dėl įdarbinimo, reglamentuojančių tos šalies piliečių įdarbinimą, nuostatas ir jis turi tokią pačią pirmumo teisę užimti laisvas darbo vietas kitos valstybės narės teritorijoje, kaip ir tos šalies piliečiai.

Galima pabrėžti, kad asmenims esantiems ES valstybių piliečiais, taip pat asmenims iš trečiųjų šalių, turintiems ES piliečių statusą, taikomi SESV 18 str. draudžiantis diskriminaciją

---

²³ Darbuotojai nenorėjo persikelti be savo šeimos į kitą valstybę, o tuo metu, šeimos nariai negalėjo laisvai persikelti į kitą valstybę.

²⁴ Baimė prarasti naudos iš savo gimtosios valstybės

²⁵ BARNARD, C. The substantive law of the EU, Fourth Edition. United Kingdom, Oxford university press 2013, p 230.

²⁶ Ibid..

²⁷ Šiuo atveju 28 ES valstybės narės, Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija.

²⁸ HUTT, R. The free movement of people: what it is and why it matters, world economic forum 2016. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. liepos 5 d.] Prieiga per internetą:<https://www.weforum.org/agenda/2016/09/free-movement-of-people-explainer/>

²⁹ Tarybos reglamentas (EEB) Dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje, 1968 10 15, Nr.1612/68, <http://www.migracija.lt/MD/TeisesA/esteisakt/judejimas/1612-68.htm>

pilietybės pagrindu, 20 str. įtvirtinantis Sąjungos pilietybę, taip pat 21 str., kuris suteikia teisę laisvai judėti ir dirbti po visą Europą ir gyventi suvereniose valstybių narių teritorijose, kiek tai nevaržo šioje sutartyje bei vykdymo nuostatuose numatyti apribojimai. Pasak Brynjólfsson laisvas asmenų judėjimas yra viena pagrindinių teisių, garantuojančių EEE, išplėstoje vidaus rinkoje, vienijančioje visas ES valstybes nares ir tris EEE ELPA valstybes. Tai turbūt svarbiausia asmenų teisė, nes ji suteikia galimybę 31 EEE šalies piliečiui gyventi, dirbti, kurti verslą ir mokytis bet kurioje iš šių šalių.³⁰ Taip pat laisvas darbuotojų judėjimas apibrėžtas SESV 45 str. ir yra pagrindinė darbuotojų teisė, papildanti laisvą prekių, kapitalo, paslaugų judėjimą Europos bendrojoje rinkoje. Ji suteikia šiems asmenims galimybę nevaržomai įsidarbinti kitos valstybės narės teritorijoje, teisę būti nediskriminuojamiems įsidarbinimo ar darbo sąlygų atžvilgiu, laisvę judėti įsidarbinimo tikslais, t. y. įvažiuoti į kitos valstybės narės teritoriją su tikslu įsidarbinti, taip pat išvažiuoti iš jos, teisę apsigyventi kitoje valstybėje narėje įsidarbinimo laikotarpiui, teisę pasilikti joje gyventi pasibaigus darbo joje laikui. SESV 157 str. 1 d., nustato, kad turi būti užtikrinamas vienodo darbo užmokesčio už vienodą ar vienodos vertės darbą vyrams ir moterims principo įgyvendinimas.

Taigi nuo XX a. pagrindinės laisvo darbuotojų judėjimo teisės įtvirtintos kai kuriuose ES sutarties straipsniuose,³¹ taip pat kaip nurodyta aukščiau SESV bei įvairiuose reglamentuose ir direktyvose. ES pagrindinės nuostatos susijusios su laisvu darbuotoju judėjimu šiuo metu yra įtvirtintos 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje³² (Direktyva 2004/38/EB), preambulėje numatyta, kad Sąjungos pilietybė turėtų būti pagrindinis valstybių narių piliečių statusas, kai jie naudojami savo teise laisvai judėti ir gyventi šalyje, todėl Bendrijai iškeltas tikslas sisteminti ir persvarstyti esamus Bendrijos instrumentus, atskirai skirtus darbuotojams, savarankiškai dirbantiems asmenims ir studentams bei kitiems nedirbantiems asmenims, kad būtų supaprastinta ir sustiprinta visų Sąjungos piliečių laisvo judėjimo ir apsigyvenimo teisė. Taip pat 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir

---

³⁰ BRYNJOLFSSON, T. Free Movement of Persons. EFTA. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.] <http://www.efta.int/eea/policy-areas/persons> (2019 m. spalio 27 d.).

³¹ 3 str. 2 d. „Sąjunga savo piliečiams siūlo vidaus sienų neturinčią laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje laisvas asmenų judėjimas užtikrinamas kartu taikant atitinkamas išorės sienų kontrolės, prieglobsčio suteikimo, imigracijos ir nusikalstamumo prevencijos bei kovos su juo priemones“.

³² 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB

Tarybos reglamente 492/2011 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje³³ (Reglamentas 492/2011), jame nustatytos užimtumo, vienodų sąlygų taikymo ir darbuotojų šeimų taisyklės. Bet kuris vienos valstybės narės pilietis turi teisę ieškoti darbo kitoje valstybėje narėje, laikydamasis tos valstybės narės darbuotojams taikomų atitinkamų nuostatų. Valstybėms narėms neleidžiama taikyti diskriminacinės praktikos, pavyzdžiui, teikti darbo pasiūlymus tik savo piliečiams arba taikyti kalbos įgūdžių reikalavimą, kuris nebūtų pagrįstas ir būtinas atitinkamam darbui atlikti. Be to, mobilusis darbuotojas turi teisę iš tos valstybės įdarbinimo tarnybų gauti tokią pačią pagalbą, kaip ir priimančiosios valstybės narės piliečiai, ir taip pat turi teisę priimančiojoje šalyje gyventi tiek laiko, kad pakaktų darbui ieškoti, kreiptis su prašymu dėl darbo ir būti įdarbintam. Ši teisė vienodai taikoma visiems darbuotojams iš kitų valstybių narių: dirbantiems pagal nuolatines sutartis, sezoniniams, tarpvalstybiniam ir teikiantiems paslaugas darbuotojams. Taip pat šiuo metu numatytas naujas 2019 m. birželio 20d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas 2019/1149³⁴ (Reglamentas 2019/1149), kuriuo įsteigiama Europos darbo institucija. Pagrindinis jos tikslas – užtikrinti kuo geresnę ES teisės aktų vykdymą komandiruočių darbuotojų atžvilgiu ir teikti paramos paslaugas mobiliems darbuotojams ir darbdaviams (EURES). Bendroje interneto svetainėje, skirtoje laisvam judėjimui, siūlomos laisvos darbo vietos ir pateikiama informacija apie gyvenimo ir darbo sąlygas ES šalyse, taip pat informacija apie darbuotojų, darbdavių ir nacionalinių administracijų teises ir pareigas. Be to, institucija remia valstybių narių koordinavimą užtikrinant tarpvalstybinį teisės aktų vykdymą, įskaitant bendrus patikrinimus ir tarpininkavimą sprendžiant tarpvalstybinius ginčus. Taip pat remiamas socialinės apsaugos sistemų koordinavimas ir valstybių narių bendradarbiavimas kovojant su nedeklaruojamu darbu. Tokiu būdu prisidedama prie sąžiningo darbo jėgos judumo kaip socialinio ramsčio dalies.

Susijusios nuostatos su laisvu darbuotojų judėjimu yra numatytos taip pat šiuose reglamentuose ir direktyvose suteikiančios papildomas teises darbuotojams ir jų šeimoms nariams:

---

³³ 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 492/2011 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje Tekstas svarbus EEE. OJ L 141, 27.5.2011, p. 1–12

³⁴ 2019 m. birželio 20d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 2019/1149, kuriuo įsteigiama Europos darbo institucija, iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 883/2004, (ES) Nr. 493/2011 ir (ES) 2016/589 ir panaikinamas Sprendimas (ES) 2016/344. (Tekstas svarbus EES ir Šveicarijai)

1. 1989 m. birželio 12 d. Tarybos Direktyva Nr.89/391/EEB dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo.³⁵ Pagrindinis teisės aktas, reguliuojantis darbuotojų saugą ir sveikatą Sąjungos teisėje. Direktyvos 3 str. pateikiama darbuotojo sąvoka – darbdavio įdarbintas asmuo, taip pat ir stažuotojai bei mokiniai, bet ši sąvoka neapima sandomų namų darbininkų. Vadinasi direktyva taikoma – visiems darbuotojams, taip pat ir stažuotojams bei mokiniams, tačiau netaikoma namų darbininkams. Direktyva taikoma darbuotojams, dirbantiems tiek valstybiniame, tiek privačiame (pramonės, žemės ūkio, prekybos, administravimo, paslaugų, švietimo, kultūros, poilsio ir kt.) sektoriuose.

2. 1992 m. spalio 19 d. Tarybos direktyva 92/85/EEB.³⁶ Joje pateikia nėščios, neseniai pagimdžiusios arba maitinančios krūtimi darbuotojos sąvoką, taip kaip ji „apibrėžta nacionalinės teisės aktais ir (arba) nacionaline praktika, kuri praneša apie savo padėtį savo darbdaviui pagal šiuos teisės aktus ir (arba) praktiką“. Direktyvos taikymo srityje yra įtraukiama kaip darbuotojo sąvoką atitinkančius asmenis - valdybos nariai, kurie pagal nacionalinę teisę dažniausiai neturi darbuotojo statuso.

3. 1994 m. birželio 22 d. Tarybos direktyva 94/33/EB dėl dirbančio jaunimo apsaugos.³⁷ Taikymo sritis – visi asmenys iki 18 metų, dirbantys pagal darbo sutartį arba darbo santykius, apibrėžtus valstybėje narėje galiojančiuose teisės aktuose ir (arba) reglamentuojamus valstybėje narėje galiojančių teisės aktų. Nuostatos netaikomos namų ruošos darbais privačiame namų ūkyje arba darbui, kuris nelaikomas kenksmingu ir pavojingu jaunimui šeimos įmonėje.

4. 1996 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/71/EB³⁸ Šios direktyvos 1 str. 1 d. numato taikymo sritį – valstybėje narėje įsisteigusioms įmonėms, kurios pagal tarpvalstybinio paslaugų teikimo sistemą komandiruoja darbuotojus į kitos valstybės narės teritoriją pagal šio straipsnio 3 d. 2 str. 1 d. apibrėžia darbuotojo komandiruotėje sąvoką „tai darbuotojas, kuris ribotą laiką dirba kitos valstybės narės nei tos, kurioje jis paprastai dirba, teritorijoje“. O 2 d. nustato, kad direktyvoje darbuotojo apibrėžimas yra nustatomas pagal valstybės narės, į kurios teritoriją darbuotojas yra komandiruotas, teisę. Šioje direktyvoje

---

³⁵ 1989 m. birželio 12 d. Tarybos Direktyva Nr. 89/391/EEB dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo. OL L 183, 29.6.1989, p. 1.

³⁶ 1992 m. spalio 19 d. Tarybos direktyva 92/85/EEB dėl priemonių, skirtų skatinti, kad būtų užtikrinta geresnė nėščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų sauga ir sveikata, nustatymo. OL L 348, 1992 11 28, p. 1—7.

³⁷ 1994 m. birželio 22 d. Tarybos direktyva 94/33/EB dėl dirbančio jaunimo apsaugos. OL L 216, 1994 8 20, p. 12—20.

³⁸ 1996 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje, OJ L 18, 21.1.1997, p. 1—6.

darbuotojo sąvoka nepateikiama, kadangi kaip ir laisvo darbuotojų judėjimo atveju, direktyva taikoma tarpvalstybinėms situacijoms.

5. 1998 m. liepos 20 d. Tarybos direktyva 98/59/EB.³⁹ Joje darbuotojo sąvoka nepateikiama, tačiau apibrėžta darbuotojų atstovų sąvoka kaip „darbuotojų atstovų pagal valstybių narių įstatymus arba praktiką“. Iš direktyvos taikymo srities pašalinti asmenys, dirbantys valstybės valdymo įstaigose arba įstaigose, kurių veiklą reglamentuoja viešoji teisė (o valstybėse narėse, kuriose taip apibrėžtų įstaigų nėra — dirbantiems lygiavertėse įstaigose) bei jūrų laivų įgulos. Ši direktyva buvo priimta atsižvelgiant į tai, kad valstybėse narėse istoriškai vyravo skirtingas darbuotojų apsaugos lygis bei įvertinus ir tai, kad kolektyviniai darbuotojų atleidimai gali lemti daugelio darbuotojų teisių neužtikrinimą, sukelti didesnes grėsmes apskritai darbuotojų užimtumui bei turėti tiesioginės įtakos vidaus rinkos užtikrinimui, siekiant harmonizuoti darbuotojų kolektyvinio atleidimo procedūras.

6. 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyva 2000/43/EB⁴⁰ (Direktyva 2000/43/EB). Kovos su diskriminacija dėl rasės ar etninės priklausomybės sistemos sukūrimui siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio principą skirta Direktyva Nr. 2000/43/EB. Direktyvos savo taikymo sritį apibrėžia ne per sąvokas, bet per atvejus, kuriems ji taikoma, t. y. įsidarbinant, savarankiškai įsidarbinant ir darbo sąlygoms, įskaitant atrankos kriterijus ir priėmimo į darbą sąlygas, visoms veiklos rūšims ir visais profesinės karjeros etapais, įskaitant paaukštinimą darbe, galimybei gauti visų rūšių ir visų lygių profesinį orientavimą, profesinį mokymą, sudėtingesnę profesinį mokymą ir perkvalifikavimą, įskaitant praktinę darbo patirtį, įdarbinimui ir darbo sąlygoms, įskaitant atleidimą iš darbo ir atlyginimą.

7. 2001 m. kovo 12 d. Tarybos Direktyva 2001/23/EB⁴¹ (Direktyva 2001/23/EB). Šios Direktyvos 2001/23/EB taikymo sritis nustatyta direktyvos 1 str. – darbuotojų reikalavimams, kylantiems dėl darbo sutarčių ar darbo santykių ir pateiktiems direktyvoje apibrėžtiems nemokiems darbdaviams. Iš taikymo srities pašalinti kai kurių kategorijų darbuotojai, esant darbuotojų darbo sutarčių arba darbo santykių specialiam pobūdžiui arba esant kitoms garantijų formoms, kurios teikia darbuotojams apsaugą, lygiavertę direktyvos teikiama

---

³⁹ 1998 m. liepos 20 d. Tarybos direktyva 98/59/EB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su kolektyviniu atleidimu iš darbo, suderinimo. OL L 225, 1998 8 12, p. 16—21.

⁴⁰ 2000 m. birželio 29 d. Tarybos Direktyva 2000/43/EB įgyvendinanti vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės. OL L 180, 2000 7 19, p. 22—26.

⁴¹ 2001 m. kovo 12 d. Tarybos Direktyva 2001/23/EB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo. OL L 82, 2001 3 22, p. 16—20.

apsaugai. Direktyvos priede nurodytas sąrašas darbuotojų kategorijos pagal valstybes, kuriose direktyva gali būti netaikoma (žvejybos laivo kapitonas ir įgulos nariai, namudininkai ir kt.⁴²).

8. 2002 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/14/EB.⁴³ Šioje direktyvoje teisės ir pareigos, kylančios dėl informavimo ir konsultavimo yra nustatytos darbuotojų atstovams, kurie tokiais kaip ir darbuotojų atveju, yra pripažįstami pagal nacionalinę teisę. Direktyvos taikymo sritis jos 3 str. 1 d. yra susieta su darbuotojų skaičiumi įmonėje arba jos padalinyje, taip pat šiame straipsnyje nurodama, kad valstybės narės nustato metodą, kaip apskaičiuoti įdarbintų darbuotojų skaičiaus ribą. Vadinasi, direktyvos taikymas priklauso nuo to, kokie darbuotojai įtraukiami arba kitaip laikomi darbuotojais apskaičiuojant darbuotojų skaičiaus ribas pagal nacionalinę teisę.

9. 2002 m. rugsėjo 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/73/E⁴⁴ (Direktyva 2002/73/EB). Jos preambulėje buvo numatyta, kad „vienodas požiūris į darbuotojus ir darbuotojas yra vienas Bendrijos tikslų, kai, *inter alia*, skatinama toliau kurti geresnes gyvenimo bei darbo sąlygas, kad, palaikant jų gerėjimą, būtų galima siekti jų suderinamumo; kadangi Sutartis nesuteikia būtinų įgaliojimų siekiant šio tikslo“, bet toliau direktyvos 6 straipsnyje keičiama terminija „valstybės narės užtikrina, kad laikantis šioje direktyvoje nustatytų įsipareigojimų visiems asmenims, manantiems, kad jie nukentėjo, kadangi jiems nebuvo taikomas vienodo požiūrio principas, <..>. Taigi vartojama tiek darbuotojo, tiek „visų asmenų“ sąvoka, taip nustatant gan plačią direktyvos taikymo sritį. Apibendrinant, į Direktyvos 76/207/EEB taikymo sritį patenka ne visą darbo laiką dirbantys darbuotojai.

10. 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir tarybos direktyva 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų.⁴⁵ Apibrėžia naktinės pamainos darbuotojus, pamainomis dirbančius darbuotojus ir mobilius darbuotojus, tačiau darbuotojo sąvokos apibrėžimo nepateikia. Nustatyta direktyvos taikymo sritis – minimaliam dienos poilsio, savaitės poilsio ir kasmetinių atostogų laikui, pertraukoms ir maksimaliam savaitės darbo

---

⁴² Valstybės narės gali išimties tvarka netaikyti šios direktyvos kai kurių kategorijų darbuotojų reikalavimams dėl šių darbuotojų darbo sutarčių arba darbo santykių specialaus pobūdžio arba esant kitoms garantijų formoms, kurios teikia darbuotojams apsaugą, lygiavertę šios direktyvos teikiamai apsaugai.

⁴³ 2002 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/14/EB dėl bendros darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su jais sistemos sukūrimo Europos bendrijoje. OL L 80, 2002, p. 29.

⁴⁴ 2002 m. rugsėjo 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2002/73/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 76/207/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo taikymo įsidarbinimo, profesinio mokymo, pareigų paaugštinimo ir darbo sąlygų atžvilgiu. OL L 269, 2002 10 5, p. 15—20.

⁴⁵ 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų. OL L 299, 2003 11 18, p. 9—19.

laikui ir tam tikriems naktinio darbo, pamaininio darbo ir darbo modelių aspektams. Direktyva taikoma ir viešajam ir privačiajam sektoriui.

11. 2006 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/54/EB⁴⁶ (Direktyva 2006/54/EB), joje numatytas draudimas diskriminuoti lyties pagrindu apima, keletą visuomeninių santykių grupių, tokių kaip apmokėjimo už darbą sritis, darbo sutarties sudarymą, vykdymą ir nutraukimą, socialinės apsaugos sistemas, sąlygų savarankiškai dirbantiems asmenims sudarymą, naudojimąsi prekėmis ir paslaugomis, įrodinėjimo naštos nustatymą. taikymo sritis – dirbantiems asmenims, įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis, asmenims, kurie nutraukė darbą dėl ligos, motinystės, nelaimingo atsitikimo ar priverstinės bedarbystės ir darbo ieškantiems asmenims, pensininkams bei neįgaliems darbuotojams ir jų vardu reikalaujantiems asmenims, pagal nacionalinius įstatymus ir (arba) praktiką. Pateikiama plati dirbančio asmens sąvoka, siekiant užtikrinti kuo platesnę direktyvos taikymą.

12. 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/94/EB.⁴⁷ Teikia darbuotojams, atleistiems iš nemokių darbdavių, teisę gauti valstybės remiamas kompensacijas dėl atlyginimo ir atleidžia iš darbo. Veikia JK per Atleidimo iš darbo išmokų tarnybą ir moka iš Nacionalinio draudimo fondo.

13. 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/104/EB.⁴⁸ Suteikia visiems agentūrų darbuotojams vienodas teises naudotis įranga ir informacija apie laisvas darbo vietas nuo pirmosios dienos (po 12 savaičių kvalifikacijos laikotarpio), sukuria tokias pačias asmenims teises pagrindinėmis darbo ir įdarbinimo sąlygomis tam tikrose srityse, įskaitant darbo užmokestį ir kasmetinių atostogų vienodą suteikimą. Taip pat suteikia apsaugą nuo nesąžiningo atleidimo.

14. 2013 m. lapkričio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/55/ES⁴⁹ (Direktyva 2013/55/ES). Profesinių kvalifikacijų, įgytų kitose ES valstybėse narėse, pripažinimo sistemos reformą, siekiant suderinti ir palengvinti procedūrą. Tai apima automatinį tam tikrų sveikatos priežiūros sektoriaus ir architektų profesijų pripažinimą.

---

⁴⁶ 2006 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/54/EB dėl moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo. OL, 2006 L 204/23, p. 1.

⁴⁷ 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/94/EB dėl darbuotojų apsaugos jų darbdaviui tapus nemokiam (kodifikuota redakcija) (Tekstas svarbus EEE). OJ L 283, 28.10.2008, p. 36–42

⁴⁸ 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/104/EB dėl darbo per laikinojo įdarbinimo įmones. OJ L 327, 5.12.2008, p. 9–14

⁴⁹ 2013 m. lapkričio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/55/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo ir Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012 dėl administracinio bendradarbiavimo per Vidaus rinkos informacijos sistemą (IMI reglamentas) Tekstas svarbus EEE. OJ L 354, 28.12.2013, p. 132–170

15. 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/50/ES dėl būtinausių reikalavimų darbuotojų judumui tarp valstybių narių didinti gerinant teisių į papildomą pensiją įgijimą ir išsaugojimą.⁵⁰

Apibendrinant trumpai šiose direktyvose ir reglamentuose reglamentuojančiuose ES teisės aktuose numatyta persipinančios teisės suteikiamos darbuotojui, kuris dalyvauja ES laisvame darbuotojų judėjime. Toks reguliavimas gali sąlygoti, kad ES teisė, kuri turėtų būti taikoma „darbuotojams“ gali apimti skirtingas darbuotojų grupes valstybėse narėse priklausomai nuo nacionalinių darbuotojų apibrėžimų. Esant tokiam reguliavimui, galimos situacijos, kai darbuotojas gaus darbuotojo statusą ir su šiuo statusu susijusią teisinę apsaugą vienoje valstybėse narėse, tačiau kitose valstybėse narėse darbuotoju laikomas nebus, todėl atitinkamai skirsis ir teisės suteikiamos apsaugos lygis. Taip pat ES teisėje yra normų reguliuojančių laisvą darbuotojų judėjimą, panaikinančių diskriminaciją dėl pilietybės ir diskriminaciją dėl lyties darbo užmokesčio srityje. Nurodoma, kad asmenys, kurie stengiasi įsidarbinti kitoje ES valstybėje narėje, turėtų būti traktuojami kaip lygiaverčiai kandidatai į darbinės pozicijas, lyginant su valstybės piliečiais, kurioje darbinamasi.⁵¹ Jiems turėtų būti suteikiamos tokios pačios socialinės garantijos, pavyzdžiui, teisė iš valstybės, kurioje jie ieško darbo, užimtumo tarnybų reikalauti pagalbos, kuri suteikiama ir užimtumo tarnybos valstybės piliečiams. Tokiu būdu yra panaikinama bet kokia darbuotojų diskriminacija vien dėl jų pilietybės.⁵² Šis draudimas yra viena sudėtinių laisvo asmenų judėjimo teisės dalių. Jis užtikrina, kad darbdaviai darbuotojus vertins ne pagal jų pilietybę, o išanalizavę jų patirtį, įgūdžius, kitus reikalavimus, kurie keliami atitinkamam darbui. Kitų valstybių narių piliečiams turi būti suteiktos sąlygos gauti lygiaverčius atlyginimus, jiems turi būti taikomos tokios pačios darbo sąlygos, kaip ir priimančios valstybės piliečiams.

Taip pat būtų aktualu plačiau aptarti darbuotojo socialines garantijas naudojantis laisvu darbuotojų judėjimu. Dėl šios sąvokos apibrėžimo nėra tiksliai pasisakęs net ESTT. Viename savo sprendimų ESTT išaiškino, kad ES socialines apsaugos sistemas koordinuojantys reglamentai valstybėms narėms suteikia teisę savo nuožiūra nuspręsti dėl socialinių draudimo išmokų, suteikiamų apdraustiesiems, sąrašo patvirtinimo, taip pat dėl išmokų suteikimo sąlygų

---

⁵⁰ 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/50/ES dėl būtinausių reikalavimų darbuotojų judumui tarp valstybių narių didinti gerinant teisių į papildomą pensiją įgijimą ir išsaugojimą Tekstas svarbus EEE. OJ L 128, 30.4.2014, p. 1–7

⁵¹ VIDRINSKAITĖ, S. Asmenų lygybės principas: lygiateisiškumas ir lygios galimybės. *Jurisprudencija*, 2004, t. 56(48); 106–117.

⁵² DOCKA, P. Europos Sąjungos vidaus rinkos sukūrimas ir atvirkštinė diskriminacija. *Justitia*, 2003 m., Nr. 5 (47).

nustatymo.⁵³ Kitame savo sprendime ESTT konstatavo, kad ES koordinavimo reglamentai valstybių narių valdžios institucijoms negali uždrausti nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris įtvirtintų skirtumus tarp suteikiamų socialinių draudimo išmokų ir jų suteikimo sąlygų.⁵⁴ Šiuo pasisakymu Teismas koordinavimo sampratą išimtinai sieja su SESV 45 straipsniu, kuris įtvirtina ES institucijų pareigą užtikrinti laisvą darbuotojų judėjimą ES. Šie ESTT sprendimai leidžia teigti, kad valstybės yra laisvos pasirinkti, kokios socialinio draudimo išmokos jų socialinėse apsaugos sistemose turėtų būti suteikiamos, tai yra, joms yra palikta teisė savo nuožiūra nusistatyti socialinių draudimo išmokų sąrašą, sąlygas, kurios turi būti įvykdytos tam, kad atitinkama išmoka būtų suteikta, draudimo (darbo) stažo laikotarpius, gyvenimo laikotarpius, kurie turi būti įgyti tam, kad būtų suteikta socialinio draudimo išmoka.

Faktiškai ES pilietis nuo pirmosios darbo kitoje šalyje dienos turi teisę į tokias pačias socialines garantijas, kaip dirbantys tos šalies piliečiai.⁵⁵ 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamente Nr. 883/2004,⁵⁶ kuris numato taikymą trečiųjų šalių piliečiams, kuriems tie reglamentai dar netaikomi tik dėl jų pilietybės (Reglamente Nr. 883/2004), pastebima daug nuostatų, kurios išliko nepakitusios, tokių kaip koordinavimo principai, kurie buvo taip pat ir ankstesniajame reglamente įtvirtinti, socialinio draudimo išmokų suteikimo būdai. Reglamente Nr. 883/2004 priėmimu siekiama koordinavimo reglamentų nuostatas padaryti ne tokias komplikuotas, sukurti glaudesnę kompetentingų valstybių narių įstaigų komunikavimo mechanizmą, pasiekti našesnę keitimąsi informacija apie apdraustuosius, jų šeimos narius. Reglamente Nr. 883/2004 ir jo įgyvendinimo nuostatas įtvirtinančiame Reglamente Nr. 987/2009 įvestos naujos taisyklės: išplėsta asmeninė taikymo sritis, koordinavimo nuostatas pradėta taikyti platesniam asmenų ratui, tarp kurių – neaktyvūs asmenys.⁵⁷ Priešpensinėmis socialinio draudimo išmokomis bei tėvystės išmokomis papildyta materialinė koordinavimo taikymo sritis.⁵⁸ Nauju gero administravimo principo įvedimu

---

⁵³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas 1986 m. liepos 15 d. sprendimas Pietro Pinna / Caisse d allocations familiales de la Savoie C-41/84, EU:C:1986:1.

⁵⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1977 m. liepos 13 d. Fonds national de retraite des ouvriers mineurs / Giovanni Mura C-22/77, EU:C:1977:154.

⁵⁵ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (tekstas svarbus EEE ir Šveicarijai). OL, 2004 specialusis leidimas, 4 skyrius, 30 tomas, p. 1.

⁵⁶ 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 1231/2010, kuriuo išplečiamas Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 ir Reglamentas (EB) Nr. 987/2009 taikymas trečiųjų šalių piliečiams, kuriems tie reglamentai dar netaikomi tik dėl jų pilietybės,⁵⁶ (Reglamentas Nr. 1231/2010);

⁵⁷ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (tekstas svarbus EEE ir Šveicarijai). OL, 2004 specialusis leidimas, 4 skyrius, 30 tomas, p. 1.

⁵⁸ Ibid., 4 skyrius, 30 tomas, p. 1. 4 straipsnis.

valstybių narių socialinio draudimo įstaigos teikia viena kitai informaciją, siekdamos apsaugoti ES piliečių socialines teises į socialinio draudimo išmokas. Reglamento Nr. 987/2009 priėmimu skatinamas elektroninių duomenų siuntimas, kuris sparčiau ES valstybių įstaigoms leis perduoti duomenis apie apdraustuosius, jų šeimos narius. Šiuo metu yra kuriamas naujas mechanizmas – EESSI (elektroniniai socialinės apsaugos informacijos mainai), suteikiantis galimybę valstybių narių kompetentingoms įstaigoms saugiai keisti informaciją.⁵⁹ Šių nuostatų įvedimas labai svarbus, nes valstybių kompetentingoms institucijoms naudojantis šiomis priemonėmis, bus geriau užtikrinami konfidencialūs darbuotojų, migruojančių į/iš valstybių narių, duomenys. ES valstybėse darbuotojai turi labai stiprią socialinę apsaugą ligos, motinystės (tėvystės), nedarbo, senatvės pensinių išmokų atveju, jiems yra suteikiamos darbo vietos garantijos – nustatoma minimalus mėnesinis atlyginimas, priedų už viršvalandžius, darbą poilsio ir švenčių dienomis, naktinį darbą mokėjimo ribos, reglamentuojama atostogų trukmė ir išmoka už jas, suformuoti apribojimai atleidžiant darbuotoją ir t.t.⁶⁰ Kaip buvo minėta anksčiau, ES šalyse išmokų, sveikatos priežiūros ir kitų socialinės apsaugos paslaugų teikimo tvarka labai skirtinga.⁶¹ Kiekviena ES šalis turi savo teisės aktus, kuriais nustatoma į kokias išmokas turi darbuotojas, kokio dydžio jos bus ir kiek laiko bus mokamos, taip pat kiek laiko asmuo turi būti dirbęs, kad turėtų teisę gauti bedarbio pašalpą, bei išmokų skaičiavimo taisyklės ir jų mokėjimo trukmė gali būti skirtinga.⁶²

Taigi, ES teisėje nustatomas laisvas darbuotojų judėjimas suteikia asmeniui teisę: pirma, priimti faktiškai pateiktus pasiūlymus įsidarbinti, antra, šiuo tikslu laisvai judėti valstybių narių teritorijoje, trečia, apsigyventi bet kurioje valstybėje narėje siekiant dirbti pagal tos valstybės piliečių įsidarbinimą reglamentuojančius įstatymus ir kitus teisės aktus, ketvirta, laikantis Komisijos reglamentuose nustatytų sąlygų pasilikti gyventi valstybės narės teritorijoje pasibaigus darbo jėgoje laikui. Pažymėtina, kad nustatoma svarbi šios teisės išimtis – darbo valstybės tarnyboje pašalinimas iš reguliavimo srities. Reikia taip pat paminėti, kad priimančiose valstybėse narėse kartais yra nustatomi tam tikri vidaus reikalavimai, kurie yra taikomi tam tikrų kategorijų darbuotojams, siekiant, kad vis daugiau skirtingas profesijas

---

⁵⁹ Europos Parlamentas. Socialinė apsauga kitose valstybėse narėse [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per internetą: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/lt/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.3.4.html

⁶⁰ MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, I. Teisinė garantijų darbuotojams prigimtis // Jurisprudencija: mokslo darbai. - Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, Nr. 25 (17),P.95.

⁶¹ PETRYLAITĖ, V. Darbuotojų migrantų socialinė apsauga Europos Sąjungoje. Teisės žinios. Vilnius, 2006, Nr. 2-3.

⁶² PETRYLAITĖ, D., DAVULIS, T., PETRYLAITĖ, V. Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos darbo teisėje. Registrų centras. Vilnius, 2008.

įgijusių asmenų galėtų įsidarbinti priimančiose valstybėse, pertvarkyta profesinių kvalifikacijų pripažinimo sistema, kuri skatina automatinį jų pripažinimą, įvestas profesinis pažymėjimas bei tarp valstybių narių vykstantis nustatytų profesijų vertinimas.⁶³ Šios priemonės įtvirtintos tam, kad būtų praplėsta tarp valstybių narių egzistuojanti darbo rinkos pasiūla. Taip pat iš darbo kitoje valstybėje narėje ieškančių asmenų negali būti reikalaujama ją palikti, jei pateikiami faktiniai duomenys ar dokumentai, kad vis dar ieškomasi darbo, lankomasi darbo pokalbiuose.⁶⁴ Per 6 mėnesius nesusiradus darbo ir neįrodžius, kad egzistuoja realios galimybės jį susirasti ar užsiimti savarankiška veikla, iš darbuotojo yra pareikalaujama išvykti iš priimančios valstybės.⁶⁵ Šiuo metu ši teisė darbuotojams migrantams yra įtvirtinta Direktyvoje 2004/38/EB. Žinoma, yra numatytas baigtinis atvejų sąrašas, kuriems esant galima riboti darbuotojų judėjimo laisvę (viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ir visuomenės sveikatos tikslais).

Apibendrinant galima pasakyti, kad pagrindinės sritys, kurias apima ES numatyti reikalavimai valstybėse narėse dėl darbuotojų yra labai plačios, tai yra galimybė įsidarbinti kitoje valstybėje narėje, šiuo tikslu laisvai judėti valstybių narių teritorijoje, laikantis Europos Komisijos reglamentuose nustatytų sąlygų pasilikti gyventi valstybės narės teritorijoje pasibaigus darbo jėgoje laikui, taip pat lygiateisiškumas, motinystės atostogos, darbo laikas, sauga ir sveikata, kolektyviniai atleidimai, verslo perdavimas, darbdavio nemokumas, vaiko priežiūros atostogos, darbuotojų komandiravimas, dalinis darbo laikas, terminuotos darbo sutartys, informavimas ir konsultavimas.

1.3. Darbuotojo sąvoka Europos Sąjungos laisvo darbuotojų judėjimo kontekste

Siekiant atskleisti laisvo darbuotojų judėjimo teisės turinį ES, svarbu šiek tiek plačiau patyrinėti darbuotojo sąvoką, nes vienas iš laisvo darbuotojų judėjimo teisės subjektų – darbuotojas. ES teisės aktai darbuotojo sąvokos laisvo darbuotojų judėjimo kontekste tiesiogiai

---

⁶³ 2013 m. lapkričio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/55/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo ir Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012 dėl administracinio bendradarbiavimo per Vidaus rinkos informacijos sistemą (IMI reglamentas) Tekstas svarbus EEE. OL, 2013 L 354, p. 132.

⁶⁴ BLAUBERGER, M.; and SHMIDT, S. Welfare migration? Free movement of EU citizens and access to social benefits. Austria/Germany: Creative Commons CC-BY, 2014 [žiūrėta 2019 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2053168014563879>.

⁶⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1991 m. vasario 26 d. The Queen / Immigration Appeal Tribunal, ex parte Gustaff Desiderius Antonissen C-292/89, EU:C:1991:80

nenustato,⁶⁶ tačiau, pavyzdžiui, Direktyva 2004/38 nustato atvejus, kai darbuotojas išlaiko darbuotojo statusą.⁶⁷ Reglamentas 883/2004 nustato „pasienio darbuotojo“ sąvoką – bet kuris darbuotojas, kuris dirba pagal darbo sutartį arba savarankiškai vienos valstybės narės teritorijoje ir gyvena kitos valstybės narės teritorijoje, į kurią paprastai grįžta kasdien arba bent kartą per savaitę, tačiau iš šio apibrėžimo taip pat nėra aišku, koks sąvokos „darbuotojas“ turinys. Reglamentas Nr. 987/2009 naudoja „pagal sutartį dirbančio darbuotojo“ sąvoką, o reglamento preambulėje nustatyta, kad reglamentas skirtas „darbuotojų ir bedarbių asmenų judėjimui skatinti“. Reglamente Nr. 118/97⁶⁸ apibrėžta sąvoka „pagal darbo sutartį dirbantis asmuo“, tačiau atsižvelgiant į tai, kad minėtas reglamentas skirtas įgyvendinti socialinės apsaugos tikslams, jame pateikiama pagal darbo sutartį dirbančio asmens sąvoka atitinkamai apibrėžiama per priklausomumą socialinės apsaugos sistemai. Kadangi darbuotojo sąvoka tiesiogiai susijusi su laisvo darbuotojų judėjimo teise ir su lygiateisiškumo įgyvendinimu, šios

---

⁶⁶ Reglamente apibrėžta sąvoka „pagal darbo sutartį dirbantis asmuo“ siekiant užtikrinti migruojančių asmenų socialines garantijas, tačiau pateikiama sąvoka neatribota nuo savarankiškai dirbančio asmens. Tarybos Reglamente Nr. 118/97 pagal darbo sutartį dirbantis asmuo arba savarankiškai dirbantis asmuo atitinkamai reiškia: i) bet kurį asmenį, apdraustą privalomu arba neprivalomu nuolatiniu draudimu nuo rizikos, kurią apima pagal darbo sutartį dirbančių asmenų arba savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos sistemos sritys; ii) bet kurį asmenį, apdraustą privalomu draudimu nuo rizikos, kurią apima šiuo reglamentu nustatytos socialinės apsaugos sritys, socialinės apsaugos sistema visiems gyventojams arba visiems dirbantiems gyventojams, jeigu šis asmuo: – gali būti pripažintas pagal darbo sutartį dirbančiu asmeniu ar savarankiškai dirbančiu asmeniu pagal šios sistemos administravimo ar finansavimo būdą arba, – jeigu tokio kriterijaus nėra, jis yra apdraustas nuo kitos I priede apibrėžtos rizikos remiantis pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ar pagal iii) punkte nurodytą sistemą privalomu arba neprivalomu nuolatiniu draudimu, arba, jeigu valstybėje narėje tokios sistemos nėra, laikantis I priede nurodytu apibrėžimu; iii) bet kuris privalomu draudimu apdraustas asmuo nuo rizikos srityse, kurias apima šis reglamentas, pagal tipinę visiems kaimo gyventojams nustatytą socialinės apsaugos sistemą remiantis I priede nurodytais kriterijais; iv) bet kuris savanorišku draudimu apdraustas asmuo nuo rizikos srityse, kurias apima šis reglamentas, pagal valstybės narės socialinės apsaugos sistemą, skirtą pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ar savarankiškai dirbantiems asmenims arba visiems gyventojams, arba tam tikroms gyventojų grupėms: – jeigu toks asmuo dirba kaip pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirbantis asmuo arba – jeigu toks asmuo anksčiau buvo apdraustas privalomu draudimu nuo tos pačios rizikos pagal tos pačios valstybės narės sistemą, skirtą pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ar savarankiškai dirbantiems asmenims. Atsižvelgiant į tai, kad minėtas reglamentas skirtas įgyvendinti socialinės apsaugos tikslams, jame pateikiama pagal darbo sutartį dirbančio asmens sąvoka atitinkamai apibrėžiama per priklausomumą socialinės apsaugos sistemai.

⁶⁷ Direktyvos 7 straipsnio 3 dalis: Sąjungos pilietis, kuris nebėra darbuotojas ar savarankiškai dirbantysis, išlaiko darbuotojo ar savarankiškai dirbančiojo statusą tokiais atvejais:

- a) asmuo laikinai negali dirbti dėl ligos ar nelaimingo atsitikimo;
- b) asmuo yra tinkamai užregistruotas bedarbis ne savo noru po to, kai išdirbo daugiau kaip vienerius metus ir yra užregistruotas kaip ieškantis darbo atitinkamame įdarbinimo biure;
- c) asmuo yra tinkamai užregistruotas bedarbis ne savo noru po to, kai dirbo pagal terminuotą darbo sutartį trumpiau kaip vienerius metus arba tapo bedarbiu ne savo noru per pirmuosius dvylika mėnesių ir yra užregistruotas kaip ieškantis darbo atitinkamame įdarbinimo biure. Tokiu atveju darbuotojo statusas išsaugomas ne trumpiau kaip šešis mėnesius;
- d) asmuo mokosi profesijos. Išskyrus atvejus, kai asmuo yra bedarbis ne savo noru, darbuotojo statusui išsaugoti būtina, kad mokymasis būtų susijęs su ankstesniu darbu.

⁶⁸ 1996 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 118/97 iš dalies keičiantis ir atnaujinantis Reglamentą (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, ir Reglamentą (EEB) Nr. 574/72, nustatantį Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 įgyvendinimo tvarką. OL L 28, 1997 1 30, p. 1–229. 14

sąvokos turinį pradėjo spręsti ESTT, kuris pateikia išsamius darbuotojo sampratą formuojančius paaiškinimus.

ESTT numato, kad jo pateikiama darbuotojo sąvoka ES teisėje yra autonominė, turinti savarankišką reikšmę ir neturi būti aiškinama siaurai bei nepriklauso nuo valstybių narių nacionalinės teisės.⁶⁹ Kadangi nuo to, ar asmeniui suteikiamas darbuotojo statusas, ar ne, priklauso, tiek pačiam atvykusiam į valstybę narę asmeniui, tiek jo šeimos nariams, galimybė pasinaudoti ES teisine apsauga, tad negali būti leidžiama kiekvienai valstybei narei savo nuožiūra keisti darbuotojo sąvokos turinio, nes tokiu atveju galimai nukentėtų minėtieji asmenys ir, tokiu būdu neužtikrinant tinkamo laisvo darbuotojų judėjimo teisės įgyvendinimo valstybėse narėse, būtų pažeista ES teisė. Toks šios nuostatos egzistavimas nepanaikina nacionalinės darbuotojo sąvokos, kiek tai susiję su vadinamosiomis vidaus situacijomis. ES darbuotojo sąvoka privaloma remtis tuomet, kai teisinis santykis yra SESV 45 str. taikymo sritis.⁷⁰ Antra taisyklė, būtų tokia, kad darbuotojo sąvoka turi būti aiškinama kuo plačiau. Tokia būtinybė grindžiama tuo, kad šios sąvokos atskleidimas lemia darbuotojo laisvo judėjimo teisės, vieno iš svarbiausių ES teisės principų, taikymą asmenų atžvilgiu. Atitinkamai darbuotojų judėjimo laisvės išimtys turi būti aiškinamos kuo siauriau. ESTT sprendimų dėl darbuotojo sąvokos analizė rodo, kad teismas nuosekliai laikosi plataus aiškinimo principo ir itin liberaliai traktuoja atskirus darbuotojo sąvokos elementus.⁷¹

Taigi, ESTT darbuotoju turi būti laikomas bet kuris asmuo, kuris užsiima realia ir veiksminga veikla tam tikrą laiką, kito asmens naudai ir tam asmeniui vadovaujant vykdo šią veiklą ir už ją gauna atlyginimą.⁷² Pagal šią informaciją galime išskirti tris elementus, kurie apibrėžia sąvoką darbuotojas, tai yra pirma, darbinės veiklos atlikimo, antra, pavaldumo santykių ir trečia, atlygintinumo. ES teisės doktrinoje iš esmės sutinkama šiuos elementus priskirti darbuotojo sąvokai, tačiau reiškiamą kritiką dėl ESTT nepakankamo jų konkretizavimo, o tam tikrais atvejais ir dėl itin liberalaus požiūrio į jų turinį.⁷³ Pagrindinis kriterijus, pagal kurį nustatoma, ar asmuo yra darbuotojas, yra darbo pobūdis, darbinės veiklos atlikimas. ESTT jurisprudencijoje matome, kad yra nurodoma reikalavimas, jog darbo veikla

---

⁶⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. birželio 14 d. sprendimas byloje *Commission v. Netherlands*. C-542/09.

⁷⁰ DAUKŠIENĖ, I. Sąvoka „Darbuotojas“ pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 45 straipsnį. Vilnius.

⁷¹ *Ibid.*.

⁷² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1986 m. liepos 3 d. sprendimas *Deborah Lawrie-Blum/Land Baden-Württemberg* C-66/85, ECLI:EU:C:1986:284

⁷³ DAUKŠIENĖ, I. Sąvoka „Darbuotojas“ pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 45 straipsnį. Vilnius.

turėtų būti „efektyvi ir tikra”,⁷⁴ šis reikalavimas iki dabar kelia dar daug neaiškumų. Remdamiesi ES teisės doktrina⁷⁵ bei ESTT jurisprudencija⁷⁶ galime teigti, kad „efektyvios ir tikros“ darbo veiklos reikalavimas siejasi su kiekybine (veiklos trukmė) ir kokybine (veiklos turinys) šios veiklos prasme. ESTT apibrėžė, kad ES pilietis laikomas ES darbuotoju nepaisant trumpalaikio darbo, riboto darbo valandų skaičiaus arba mažo našumo,⁷⁷ taip pat reikia atsižvelgti į visas bylos aplinkybes, susijusias su nagrinėjamos veiklos pobūdžiu ir darbo santykiais. Ne visą darbo dieną dirbantys darbuotojai,⁷⁸ stažuotojai⁷⁹ priskiriami ES darbuotojo apibrėžimui.

Apibendrinant, galima sakyti, kad darbuotojo sąvoka yra autonominė ES sąvoka, nepriklausančios nuo valstybių narių nacionalinės teisės. Tai užtikrina tinkamą laisvo darbuotojų judėjimo teisės įgyvendinimą visose valstybėse narėse, garantuojant, jog kiekvienoje iš jų asmuo, atitinkantis ESTT suformuluotus kriterijus, bus laikomas darbuotoju bei jam bus taikomi vienodi kriterijai kaip ir priimančiosios valstybės darbuotojams.

---

⁷⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1986 m. liepos 3 d. sprendimas Deborah Lawrie-Blum/Land Baden-Württemberg C-66/85, ECLI:EU:C:1986:284.

⁷⁵ HOCHBAUM, I.; EISEKSTEIN, C. DIE FREIZUGIGKEITSRECHTE, A. Art. 48 EWG-Vertrag und der öffentliche Dienst – Arbeitnehmerbegriff, Ausbildung und Berufsausübung in europarechtlicher Sicht und der Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofs. Verantwortung und Leistung, 1988, 17, p. 24; Dietrich, M. Die Freizügigkeit der Arbeitnehmer in der Europäischen Union. Zürich, 1996, p. 278–280.

⁷⁶ Pavyzdžiui, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas sprendimas Nr. 139/85, Kempf v. Staatssecretaris van Justitie [1985] ECR 1741; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas sprendimas Nr C-3/90, Bernini v. Minister van Onderwijs en Wetenschappen [1992] ECR I-1071; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas sprendimas Nr. C-413/01, Ninni-Orasche v. Bundesminister für Wissenschaft, Verkehr und Kunst [2004] OL C-7, p. 14.

⁷⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1989 m. gegužės 31 d. sprendimas Bettray/Staatssecretaris van Justitie 344/87, ECLI:EU:C:1989:226.

⁷⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1982 m. kovo 23 d. sprendimas Levin 53/81, ECLI:EU:C:1982:105..

⁷⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2005 m. kovo 17 d. sprendimas Karl Robert Kranemann/Land Nordrhein-Westfalen C-109/04, ECLI:EU:C:2005:187.

2. BREXIT POVEIKIS ES BENDRAJAI RINKAI: LAISVAS DARBUOTOJŲ JUDĖJIMAS

Šioje dalyje kalbama apie laisvo darbuotojų judėjimo numanomą vystymąsi ES kontekste po Brexit. Šiuo metu yra keli variantai, kaip gali vykti Brexit, todėl neatmetamas nei minkštasis Brexit, nei kietasis Brexit, o galbūt netgi gali vykti pakartotinis referendumas, kuris iš naujo spręstų klausimą dėl JK išstojimą iš ES. Kokia situacija atsitiks priklausomai nuo JK ir ES derybų dėl JK išstojimo iš ES rezultato. Tačiau abiem scenarijais, tiek kietojo, tiek minkštojo Brexit, JK pasitraukia iš ES ir atgauna nepriklausomybę be (daugumos) tarptautinių taisyklių, taikomų visoms sąjungos valstybėms narėms, ir abiem atvejais tai turės rimtų padarinių JK ir visai Europai. Nors geriausiu atveju JK išstojimas iš ES ir nepakeis pagrindinių tarptautinių aljansų ir partnerystės, jos vis tiek gali turėti ilgalaikių pasekmių. Toliau kalbant apie derybas tarp JK ir ES, verta išskirti tai, jog derantis dviem pusėms, suinteresuotų valstybių sąrašas yra itin platus. JK atstovauja Angliją, Škotiją, Šiaurės Airiją ir kitus kraštus, kurie ne tik sudaro minėtąją Karalystę, tačiau taip pat, kaip vienas vienetas, traukiasi iš ES. Tuo tarpu minėtosios bendrijos derybininkų komanda ir jos atstovai atstovauja visas likusias dvidešimt septynias bendrijos valstybes – nares, tarp kurių priklauso ir Airija⁸⁰, kurios klausimas ypač opus JK. Kitaip tariant, vyriausiasis ES derybininkas Michel Barnier drauge su savo derybininkų komanda atlieka viršvalstybinės institucijos vaidmenį, kurios funkcija yra bendros ir viršvalstybinės derybinės pozicijos taip pat bendrų interesų ir preferencijų atstovavimas šiose derybose.⁸¹ Dėl šios priežasties, jog galima aiškiai apibrėžti abi derybines puses išskiriant tiek JK, tiek ES, šioje dalyje bus pristatomos galimos Brexit baigtys, bei kaip tai atsilies laisvam darbuotojų judėjimui.

2.1. Minkštasis Brexit. Alternatyvūs atvejai kaip pavyzdys JK toliau tęsiant santykius su ES

Turime daugybę trečiųjų šalių dalyvaujančių ES vidaus rinkoje pagal tarptautinius susitarimus, pavyzdžiui, pagrindinis tokio gilaus bendradarbiavimo pavyzdys yra 1994 m. EEE

---

⁸⁰ Valstybė, užimanti apie penkis šeštadalius Airijos salos, esančios į vakarus nuo Europos žemyninės dalies. Likusią salos dalį užima Šiaurės Airija (priklausanti JK). Prieiga per internetą: [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. liepos 3 d.] https://lt.wikipedia.org/wiki/Airija#Politin%C4%97_sistema

⁸¹ Al Jazeera. UK could seek extension to Brexit transition, says Theresa May. Spalio 22, 2018. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.aljazeera.com/news/2018/10/uk-seek-extension-brexit-transition-theresa-181022174218503.html>.

steigimo susitarimas, sudarytas tarp Europos bendrijos (dabar ES) ir jos valstybių narių bei trijų ELPA valstybių narių – Norvegija, Islandija, Lichtenšteinas. Vienas iš JK siūlomų ateities scenarijų yra likti EEE, dar kitaip vadinamas minkštuoju Brexit, tokiu atveju JK ir ES santykiai išliktų kiek įmanoma artimesni, o pagrindinėmis sutartimis⁸² ir konvencijomis būtų galima remtis kuriant tarpusavio bendradarbiavimą tarp ES ir JK. JK didžiąja dalimi išsaugotų laisvą prieigą prie bendrosios rinkos ir beveik nepakitusių ekonominius santykius su ES, tačiau privalėtų laikytis laisvo prekių, paslaugų, asmenų ir kapitalo judėjimo principų. Tokiu atveju ES darbuotojams atvykus į JK nereiktų gauti papildomų vizų, kad galėtų dirbti šalyje. Tas pats atsitiktų ir JK piliečiams atvykus į ES.

Įvairūs tarptautiniai susitarimai⁸³ suteikia trečiųjų šalių piliečiams panašias teises kaip ir ES piliečiams, šie trečiųjų šalių asmenys taip pat gali būti laikomi dalinai ES piliečiais - ne dėl savo šalies narystės ES, bet dėl vidaus rinkos *acquis*⁸⁴ taikymo jiems. Jei vidaus rinka išplėsta ir į trečiųjų šalių piliečius, atvirkščiai, ES piliečiai taip pat naudojami atitinkamomis teisėmis trečiųjų šalių atžvilgiu. Padėtis panaši į Sąjungos plėtrą įstojus į ES, tačiau šiuo atveju integracija apsiriboja tik vidaus rinka ar jos dalimis.

Britams, anot buvusios JK premjerės Therosos May, netinka iki šiol su trečiosiomis šalimis taikomi bendradarbiavimo modeliai su ES, bei jie nori susikuri atskirą savo bendradarbiavimo modelį, kuris tenkintų abi derybines puses. Šiame poskyryje aptarsime kelis ES bendradarbiavimo modelius su kitomis trečiosiomis šalimis, kurie egzistuoja dabar ir būtų kaip alternatyva JK išstojant iš ES laisvo darbuotojų judėjimo kontekste.

Kaip ir buvo minėta anksčiau, galimas minkštojo Brexit variantas tarp ES ir JK kartais vadinamas Norvegijos plius scenarijus.⁸⁵ Jeigu JK ir toliau siekia su ES naudotis bendrąja

---

⁸² ES grindžiama teisinės valstybės principu. Tai reiškia, kad kiekvienas veiksmas, kurio imasi ES, yra grindžiamas Sutartimis, kurias savanoriškai ir demokratiškai patvirtino visos ES valstybės narės. ES sutartys yra teisiškai privalomi ES valstybių narių susitarimai. Jose išdėstyti ES tikslai, ES institucijų taisyklės, sprendimų priėmimo tvarka bei ES ir valstybių narių santykiai. Visi ES veiksmai grindžiami šiomis sutartimis. Šiuo metu galiojančios sutartys, kurios yra steigimo, keičiančiosios ir stojimo sutartys: Europos Sąjungos sutartis (Suvestinė redakcija 2016); Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (2016); Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartis (Suvestinė redakcija 2016); Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (2016).

⁸³ Pavyzdžiui, 2018 m. lapkričio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 2018/1806 nustatantis trečiųjų šalių, kurių piliečiai, kirsdami išorines sienas, privalo turėti vizas, ir trečiųjų šalių, kurių piliečiams tas reikalavimas netaikomas, sąrašus.

⁸⁴ ES *acquis* yra bendrųjų teisių ir įsipareigojimų, kurie yra privalomi visoms ES šalims kaip ES valstybėms narėms, visuma. *Acquis* nuolat kinta. Jį sudaro: Sutarčių turinys, principai ir politikos tikslai; teisės aktai, priimti taikant sutartis, ir ESTT praktika; ES patvirtintos deklaracijos ir rezoliucijos; priemonės, susijusios su bendra užsienio ir saugumo politika; priemonės, susijusios su teisingumu ir vidaus reikalais; ES ir ES šalių tarpusavyje sudaryti tarptautiniai susitarimai dėl ES veiklos sričių.

⁸⁵ ARMOUR J., et al. Brexit and Corporate Citizenship. Law Working Paper No 340/2017. 2017. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.] Prieiga per internetą: <https://ecgi.global/sites/default/files/working_papers/documents/SSRN-id2897419.pdf>. P. 14.

rinka, vienas iš variantų, jog ji turėtų sekti Norvegijos, Islandijos ir Lichtenšteino pavyzdžiu ir pasilikti EEE ir taip išsaugoti laisvo darbuotojų judėjimo teisę ES, o tai reiškia, kad migracijos procesai, kurie yra JK pasitraukimo iš ES pagrindinė priežastis, taip ir nepasikeistų.⁸⁶ Jeigu įvyktų kietojo Brexit scenarijus, manoma, kad tuo metu JK išstotų ir iš EEE.

EEE atžvilgiu yra taikomas SESV 217 str. numatyti asociacijos susitarimai.⁸⁷ Kadangi EEE numatytos visapusiškos su ES vidaus rinka susijusios teisės ir pareigos,⁸⁸ įskaitant tokias sritis kaip muitų sąjunga, ekonominė pinigų sąjunga, žemės ūkio politika ir kt.,⁸⁹ JK iš esmės ir po Brexit tebegaliojant keturios prekių, paslaugų, asmenų ir kapitalo judėjimo laisvės.⁹⁰ EEE priklausančiose šalyse laisvas darbuotojų judėjimas yra viena iš pagrindinių teisių, leidžiančių vienos EEE šalies piliečiams dirbti kitoje EEE šalyje tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip dirba tos valstybės narės piliečiai.

EEE sutarties 28 str.⁹¹ užtikrina darbuotojų judėjimo laisvę tarp ES ir ELPA narių: „Valstybė, kuri atsisako suteikti kitų Europos Sąjungos arba Europos ekonominės erdvės valstybių narių piliečiams teisę būti renkamais į darbuotojų interesams atstovaujančius bei juos ginančius organus, kaip antai į darbuotojų rūmus, neįvykdo įsipareigojimų pagal EB 39 straipsnį, Reglamento Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje, iš dalies pakeisto Reglamentu Nr. 2434/92, 8 straipsnį ir Europos ekonominės erdvės susitarimo 28 straipsnį.“ Taigi matyti, jog tokie teisės aktai prieštarauja pagrindiniam bet kokios diskriminacijos dėl pilietybės uždraudimo principui, kuriuo grindžiamos minėtos nuostatos.

Taip pat EEE sutarties 28 str.⁹² numatytos ES piliečių teisės, kad įdarbinimo, darbo užmokesčio ir kitų darbo bei įdarbinimo sąlygų atžvilgiu panaikinama bet kokia ES valstybių narių ir ELPA valstybių darbuotojų diskriminacija dėl pilietybės. EEE suteikia teisę, priimti

---

⁸⁶ LEHMANN. M., ZETZSCHE D. Brexit and the Consequences for Commercial and Financial Relations between the EU and the UK. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2841333>. P. 2.

⁸⁷ SESV 217 str. Sąjunga su viena arba keliata trečiųjų šalių ar tarptautinių organizacijų gali sudaryti susitarimus steigti asociaciją, numatančią abipuses teises ir pareigas, bendrą veiklą ir specialią tvarką.

⁸⁸ ARMOUR J., et al. Brexit and Corporate Citizenship. Law Working Paper No 340/2017. 2017. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.] Prieiga per internetą: <https://ecgi.global/sites/default/files/working_papers/documents/SSRN-id2897419.pdf>. P. 16.

⁸⁹ ES bendrovių teisės aktai laikomi suderintais su EEE ir ELPA valstybių narių teisės aktais ir juos atitinkančiais. Europos ekonominės erdvės susitarimo XXII priedas „Bendrovių teisė“. 1994. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. lapkričio 6 d.] Prieiga per internetą: <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:21994A0103\(01\)&from=LT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:21994A0103(01)&from=LT)>. P. 309.

⁹⁰ LEHMANN. M., ZETZSCHE D. Brexit and the Consequences for Commercial and Financial Relations between the EU and the UK. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2841333>. P. 2.

⁹¹ Europos ekonominės erdvės susitarimas. OJ L 1, 3.1.1994, p. 3–522

⁹² Europos ekonominės erdvės susitarimas. OJ L 1, 3.1.1994, p. 3–522

faktiškai pateiktus pasiūlymus įsidarbinti, apsigyventi ES valstybės narės arba ELPA valstybės teritorijoje siekiant dirbti pagal tos valstybės piliečių įsidarbinimą reglamentuojančius įstatymus ir kitus teisės aktus, pasilikti gyventi bendrijos valstybėje narėje arba ELPA valstybės teritorijoje pasibaigus darbo jėgoje laikui. Gauti pagalbą iš kitos valstybės narės įdarbinimo institucijų, įgyti tokias pačias mokesčių lengvatas, kaip ir tos valstybės narės darbuotojai. Suteikiamos teisės lygiomis sąlygomis naudotis profesinių sąjungų teisėmis įskaitant teisę balsuoti, būti renkamiems į profesinės sąjungos administraciją arba į kitus valdymo organus. Kaip ir kiekvienas teisės aktas ir šis neapsieina be išimčių ar tam tikrų ribojimų. Šio straipsnio nuostatos nėra taikomos darbui valstybės tarnyboje, o galimybė riboti laisvą asmenų judėjimą pasireiškia per viešąją tvarką, visuomenės saugumą ir visuomenės sveikatą.

EEE susitarimo 29 str. numato, kad susitariančiosios šalys socialinės apsaugos srityje priima nuostatas dėl socialinių išmokų mokėjimo asmenims, tokiems kaip darbuotojams ir jų šeimos nariams. Tai reiškia, kad visose EEE šalyse ir ES valstybėse narėse asmenys persikeldami iš vienos šalies į kitą dirbti galės gauti socialinę apsaugą, tarp kurių bus ir šeimos nariai. Taip pat šiame susitarime nurodoma, kad susitariančios šalys pritaria profesinių kvalifikacijų abipusiu pripažinimu.⁹³ Kuris numato, kad asmens įgyta profesija vienoje valstybėje narėje turi būti pripažinta ir priimančiojoje valstybėje narėje, tai reiškia, kad šis pripažinimas vyksta 31 valstybėje. EEE susitarimas yra arčiausiai integracijos į ES vidaus rinką lygio, EEE susitarimo tikslas yra skatinti prekybinius ir ekonominius susitariančiųjų šalių santykius sukuriant dinamišką ir vienalytę EEE.⁹⁴ Norvegijos plius scenarijus yra ES siekiamybė ir taikliai atspindi ES vadovų derybines preferencijas ir vidinius bendrijos interesus, kurie taip pat numato laisvą darbuotojų judėjimą tarp ES ir JK. Pagal šį scenarijų ES turėtų griežtai atmesti JK siūlymus bendradarbiauti dėl vieningos prekių ir paslaugų rinkos, tačiau daryti išlygas kitoms judėjimo laisvėms, tokia JK pozicija akivaizdžiai nesutinka tiek su ES vertybėmis, tiek su keturių vieningos rinkos laisvių principais.⁹⁵ Reikėtų paminėti, kad EEE susitarimo 28 str. 3 d. leidžia ne ES valstybėms narėms atsisakyti keturių laisvių tik tokiu atveju, jeigu jos patiria didelę ekonominę, socialinę ar aplinkos įtampą. Pavyzdžiui,

---

⁹³ Europos ekonominės erdvės susitarimas. OJ L 1, 3.1.1994, p. 3–522. 30 str.

⁹⁴ Europos ekonominė erdvė (EEE), Šveicarija ir Europos šiaurė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/169/europos-ekonomine-erdve-eee-sveicarija-ir-europos-siaure>

⁹⁵ 2020 m. EUROPA Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija. Europos Komisija, 2010 03 03, Nr. KOM(2010) 2020 galutinis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Strategija%202020%20LT.pdf>.

Lichtenšteinas pasinaudojo 28 str. 3d. str. siekdamas nustatyti laisvo žmonių judėjimo kontrolę, nes kilo abejonių dėl to, ar tokio nedidelio dydžio ir išteklių neturinti šalis negali naudotis dideliu žmonių antplūdžiu. Akivaizdu, kad JK labai skiriasi nuo Lichtenšteino ir greičiausiai daug sunkiau spręstųsi klausimas remiantis 28 str. 3 d. dėl imigracijos atsisakymo.

Apibendrinant įprastinį Norvegijos modelį, galima teigti, jog toks modelis puikiai atitiktų ES preferencijas susijusias su keturiomis ES laisvėmis, o turint omenyje, kad derybose galios poziciją užimtų ES. Šis scenarijus būtų siekiamybė ES, tačiau tai be jokios abejonės reikštų JK pralaimėjimą šiose derybose dėl laisvo darbuotojų judėjimo apribojimo atvykus į JK. Žvelgiant iš JK pusės interesų, toks Norvegijos plius scenarijus būtų priešingybė tikslams dėl ko JK ir išstojo iš ES, todėl ji siekia panašaus į šį modelį, tačiau tik su tam tikromis išlygomis, pavyzdžiui, kaip įvesti vizas asmenims iš ES, kurie nori atvykti dirbti ir gyventi į JK.

Dar vienas JK ateities modelis galėtų būti toks kaip ES su Šveicarija. Siekiant užtikrinti ES ir JK ekonominę integraciją po Brexit, alternatyva JK minkštojo Brexit atveju galėtų būti dvišalių laisvos prekybos sutarčių sudarymas tarp ES ir JK pagal analogiją su sutartimis tarp ES ir Šveicarijos.⁹⁶ Taikant šį tarptautinių santykių modelį, nereiktų pamiršti, kad Šveicarijos sutarčių sudarymo su ES istorija nuo 1992 m. parodė, jog tai yra itin sudėtingas nuo pilietinės ir politinės valios bei skirtingos valstybių teisės sistemų vystymosi dinamikos priklausantis procesas.⁹⁷ ELPA buvo įkurta kaip alternatyva augančiai EEB (dabar ES), siekiant palengvinti prekybą tarp jos narių.⁹⁸ Iš esmės ji buvo sukurta siekiant skatinti laisvą prekybą ir ekonominę integraciją. ELPA Šveicarijai suteikia panašų statusą kaip EEE šalys, įskaitant laisvą darbuotojų judėjimą. ES ir Šveicarija pasirašė daugiau nei 120 dvišalių susitarimų, įskaitant ir 1972 m. pasirašytą laisvosios prekybos susitarimą. Taip pat dvi dideles sektorinių dvišalių susitarimų serijas, kurios didelę dalį Šveicarijos įstatymų suderino su ES įstatymais pasirašymo

---

⁹⁶ LEHMANN. M., ZETZSCHE D. Brexit and the Consequences for Commercial and Financial Relations between the EU and the UK. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2841333>. P. 2.

⁹⁷ Šveicarija, būdama ELPA nare, dalyvavo derybose dėl EEE susitarimo ir šį susitarimą pasirašė 1992 m. gegužės 2 d. Netrukus po to, 1992 m. gegužės 22 d., Šveicarijos vyriausybė pateikė prisijungimo prie ES paraišką. Tačiau po 1992 m. gruodžio 6 d. surengto referendumo, per kurį balsuota prieš dalyvavimą EEE, Šveicarijos Federalinė Taryba liovėsi siekusi šalies narystės ES ir EEE. Nuo to laiko Šveicarija plėtoja savo santykius su ES sudarydama dvišalius susitarimus. Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės. Europos ekonominė erdvė, Šveicarija ir Europos Šiaurė. 2017. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/169/europos-ekonomine-erdve-eee-sveicarija-ir-europos-siaure>>.

⁹⁸ Europos Parlamentas. Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/169/europos-ekonomine-erdve-eee-sveicarija-ir-europos-siaure>

metu.⁹⁹ Šveicarija tiesiogiai nedalyvauja ES bendrojoje rinkoje, tačiau santykiai su ES buvo plėtojami dvišaliais susitarimais, kurie buvo sukurti per dešimtmečius, ir buvo žingsnis po žingsnio išplėsti.¹⁰⁰ Dvišalė sutartis suteikia Šveicarijai galimybę dalyvauti tam tikroje ES programoje, taip pat suteikia galimybę lanksčiai pasirinkti ES iniciatyvas, kuriose ji nori dalyvauti.

Dvišaliai susitarimai tarp ES ir Šveicarijos numatė laisvo asmenų judėjimo teisę.¹⁰¹ Tai darbuotojams iš Šveicarijos suteikia pagrindinę teisę dirbti ir apsigyventi ES, o ES piliečiai turi teisę daryti tą patį Šveicarijoje, jei yra išankstinės sąlygos, tokios kaip darbo sutartis, savarankiškas darbas ar finansinė parama, o tada, jei jie dirba pagal darbo sutartį, jiems suteikiama teisė leidimas gyventi.¹⁰² Pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui, kurį priimančiosios šalies darbdavys įdarbino metams ar ilgiau, suteikiamas leidimas gyventi, galiojantis mažiausiai penkerius metus nuo jo išdavimo datos. Jo galiojimo laikas automatiškai pratęsiamas mažiausiai penkeriems metams. Kai leidimas gyventi yra pratęsiamas pirmą kartą, jo trukmė gali būti ribojama, bet ne trumpiau nei metams, jeigu jo turėtojas nedirba ne savo valia ilgiau nei 12 mėnesių iš eilės. Kitas atvejis būtų, kad pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui, kurį priimančiosios šalies darbdavys įdarbino ilgesniam nei trijų mėnesių, bet trumpesniam nei metų laikotarpiui, suteikiamas leidimas gyventi, trunkantis tiek, kiek jo darbo sutartis. Pagal darbo sutartį dirbantis asmuo ir jo šeimos nariai naudojami vienodomis mokesčių lengvatomis ir gauna socialines išmokas kaip ir tos šalies pagal darbo sutartį dirbantys piliečiai ir jų šeimos nariai.

Europos piliečiai taip pat gali atsigabenti savo šeimą gyventi kartu, tačiau, norint pasinaudoti šia teise jie turi turėti pakankamai lėšų išlaikyti save ir savo šeimą be valstybės

---

⁹⁹ BAHADIR, A., FAYOS, F. The European Economic Area (EEA), Switzerland and the North. European Parliament, EU Fact Sheets 2016. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.] Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/169/the-european-economic-area-eea-switzerland-and-the-north>

¹⁰⁰ Bilateral agreements Switzerland–EU, Integration Office FDFa/FDEA 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.] Prieiga per internetą: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/deea/dv/2203_07/2203_07en.pdf

¹⁰¹ Pavyzdžiui, Susitarimas Europos bendrijos bei jos valstybių narių ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimas dėl laisvo asmenų judėjimo. OL L 353, 2009 12 31, p. 71.

¹⁰² Bilateral agreements Switzerland–EU, Integration Office FDFa/FDEA 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.] Prieiga per internetą: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/deea/dv/2203_07/2203_07en.pdf

pagalbos. Taip pat šiame susitarime tarp ES ir Šveicarijos¹⁰³ nurodoma, kad susitarančios šalys pritaria profesinių kvalifikacijų abipusiu pripažinimu.¹⁰⁴

Nepaisant to, kad Šveicarija nėra ES narė, užsienio piliečiams turi suteikti tokias pačias gyvenimo, įdarbinimo ir darbo sąlygas, kokios yra sudaromos Šveicarijos šalies piliečiams, kad nebūtų pažeistos šios sąlygos, susitarime taip pat numatyta apsauga nuo diskriminacijos dėl pilietybės. Yra ir kitų teisių, susijusių su laisvu darbuotojų judėjimu, kurios apima teisę į asmeninį ir geografinį judumą, teisę grįžti į priimančiąją valstybę narę po ekonominės veiklos ar gyvenimo toje šalyje.

Taigi Šveicarijos modelis yra truputį panašus į Norvegijos modelį, nes ne ES valstybei yra suteikiama prieiga prie bendrosios rinkos, tačiau šioms valstybėms privaloma sutikti su laisvu prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimu. Taigi, Norvegija ir Šveicarija turėjo pritari laisvam darbuotojų judėjimui ir priimti darbuotojų reguliavimo politiką savo šalyse.

Kitas dvišalių tarpvalstybinių prekybos sutarčių modelis galėtų būti tarp ES ir Kanados sudaryta Išsami ekonomikos ir prekybos sutartis¹⁰⁵ (angl. - Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA)), įsigaliojusi 2017 m. rugsėjo 21 d. pagal kurią abiejose Atlanto pusėse skatinamas ekonomikos augimas ir darbo vietų kūrimas.

Šios sutarties pagrindinis tikslas yra padidinti prekybos tarp ES ir Kanados apimtį ir prisidėti prie augimo ekonominio netikrumo metais. Kanada yra vertinama kaip tradicinė darbo migrantus priimanti šalis, kuri pasižymi griežtomis imigrantų integravimo į darbo rinką priemonėmis, tačiau veiksminga ir nuosekli darbo migracijos politika, kuria siekia ne tik pritraukti aukštos kvalifikacijos darbuotojus ir verslininkus iš užsienio šalių, bet juos ir išlaikyti šalyje.¹⁰⁶ Kanadoje 70 proc. sudaro darbo migrantai.¹⁰⁷ Laikini darbo migrantai Kanadoje gali pasilikti ribotą laiką (iki keturių metų).¹⁰⁸ Šis laikotarpis padeda įvertinti užsieniečių perėjimo

---

¹⁰³ Susitarimas Europos bendrijos bei jos valstybių narių ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimas dėl laisvo asmenų judėjimo. OL L 353, 2009 12 31, p. 71.

¹⁰⁴ 3 str. Siekiant palengvinti Europos bendrijos valstybių narių ir Šveicarijos piliečių sąlygas pradėti ir tęsti darbą pagal darbo sutartį ar verstis savarankiška veikla bei teikti paslaugas, Susitariančiosios Šalys pagal III priedą imasi reikalingų priemonių dėl diplomų, pažymėjimų ir kitų kvalifikaciją patvirtinančių dokumentų abipusio pripažinimo ir Susitariančiųjų Šalių įstatymų bei kitų teisės aktų dėl galimybės pradėti ir tęsti darbą pagal darbo sutartį ar verstis savarankiška veikla bei teikti paslaugas koordinavimu.

¹⁰⁵ Kanados ir Europos Sąjungos bei jos valstybių narių IŠSAMUS EKONOMIKOS IR PREKYBOS SUSITARIMAS (IEPS). [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 6 d.] Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:22017A0114\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:22017A0114(01))

¹⁰⁶ BRAGG, B. (2013). A Guide to Canada's Changing Immigration Policy. Calgary: Ethno-Cultural Council of Calgary. 2013, p. 5

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ TIGAU C. (2013). Policies for High-Skilled vs. Low-Skilled Migration in North America. Open Journal of Political Science, 3 (4), 158-166.

iš laikinosios į nuolatinės gyvenamosios vietos suteikimo galimybę, todėl siekiant palengvinti nuolatinių imigrantų statuso galimybes šalyje, integruotos imigrantų pritraukimo programos.

Būtent CETA didina prieigos prie Kanados viešųjų pirkimų galimybes, nes suteikiama galimybė ES įmonėms dalyvauti ir provincijų skelbiamuose pirkimuose, gerina darbo jėgos judėjimo galimybes sutarties šalims išsipareigojus pripažinti kitoje sutarties šalyje įgytas kvalifikacijas. CETA sutarties 10 skyriuje numatytas teisinis tikrumas apmokytiems darbuotojams, kurie laikinai atvyksta į ES ar Kanadą darbo reikalais. Joje numatyta, kad kiekviena šalis leidžia verslo reikalais laikinai atvykti kitos šalies fiziniams asmenims, besilaikantiems šalies imigracijos priemonių, taikomų laikinam atvykimui.¹⁰⁹ Pagal šią sutartį laikiniai verslo reikalais dirbti gali asmenys, kurie priskiriami prie šių kategorijų, pirma, pagrindinis personalas, sutartinių paslaugų teikėjai ir nepriklausomi specialistai ir, antra, trumpalaikiai verslo svečiai. Leidžiama laikinai investicijų reikalais atvykti verslo svečiams, iš kurių nereikalaujama darbo leidimo ir nereikia kitos panašios paskirties išankstinio patvirtinimo procedūros.

Pagrindiniam personalui leidžiama išbūti priimančiojoje šalyje, pirma, bendrovės viduje perkeliams asmenims (specialistams ir vadovaujančiajam personalui): trejus metus arba sutarties galiojimo laikotarpį, kurį galima pratęsti iki 18 mėn. valstybės, suteikiančios leidimą laikinai atvykti ir būti, nuožiūra; antra, bendrovės viduje perkeliams asmenims (absolventams stažuotojams): vienus metus ar sutarties galiojimo laikotarpį; trečia, investuotojams: vienus metus su galimybe pratęsti šalies, suteikiančios leidimą laikinai atvykti ir būti, nuožiūra; ketvirta, investicijų reikalais atvykstantiems verslo svečiams: 90 dienų per bet kurį šešių mėnesių laikotarpį.

Kiekviena valstybė turi leisti kitos valstybės darbuotojams laikinai atvykti ir būti jos teritorijoje, jei laikomasi šių sąlygų: pirma, fiziniai asmenys paslaugas turi teikti laikinai kaip įmonės darbuotojai, turinčios ne ilgesnės nei 12 mėn. trukmės paslaugų teikimo sutartį. Jei paslaugų teikimo sutartis ilgesnė nei 12 mėn., šiame skyriuje nustatyti išsipareigojimai taikomi tik 12-ai pirmųjų sutarties mėnesių; antra, į kitos valstybės teritoriją atvykstantys fiziniai asmenys turi teikti tas paslaugas kaip įmonės, teikiančios paslaugas bent vienus metus iki prašymo leisti atvykti į tos valstybės teritoriją pateikimo, trečia, darbuotojai ir prašymo pateikimo dieną turi turėti bent trejų metų profesinės patirties su sutartimi susijusiame veiklos sektoriuje; ketvirta, į kitos valstybės teritoriją atvykstantys fiziniai asmenys privalo turėti:

---

¹⁰⁹ Kanados ir Europos Sąjungos bei jos valstybių narių IŠSAMUS EKONOMIKOS IR PREKYBOS SUSITARIMAS (IEPS). 10.3 str. 1 papunktis.

universitetinį išsilavinimą arba kvalifikaciją, įrodančią reikiamo lygio žinias, ir profesinę kvalifikaciją, jei ji reikalinga veiklai vykdyti pagal valstybės, kurioje teikiama paslauga, įstatymus ar kitus reikalavimus. CETA susitarimas taip pat numato ES taikomų visuomenės sveikatos, maisto saugos, vartotojų, darbuotojų apsaugos ir kitų sričių standartų užtikrinimą.

Taip pat darbuotojų atžvilgiu šis susitarimas padeda dėl to, jog susitarimu nustatoma sistema, kurią taikant abiem šalims bus galima lengviau pripažinti viena kitos reglamentuojamų profesijų, pvz., architektų, apskaitininkų ir inžinierių, kvalifikacijas. Atitinkamos ES ir Kanados profesinės organizacijos gali remtis šia sistema ir joje nustatytomis derybų dėl atitinkamų profesijų abipusio pripažinimo susitarimų sąlygomis.

Apžvelgus alternatyvius atvejus JK išstojant iš ES galime paminėti, kad šiuo metu numatyta, jog jeigu įvyktų minkštasis Brexit be išlygų, tokiu atveju nebūtų sustabdytas laisvas darbuotojų judėjimas ir toliau ES piliečiai galėtų persikelti į JK ir joje dirbti bei atvirksčiai. Taip pat bendro bendradarbiavimo tikslas – užtikrinti, kad visos socialinės apsaugos taisyklės būtų taikomos kaip dabar, toliau bus taikomos dabartinės ES taisyklės.¹¹⁰ Tačiau klausimai, susiję su jų kvalifikacijos pripažinimu ir galimybe teikti profesines paslaugas bet kurioje ES valstybėje narėje arba JK, bus sprendžiami vadovaujantis nacionalinėmis taisyklėmis ir sąlygomis, nesinaudojant ES teisės aktuose numatytais teisėmis.¹¹¹ Šiuo laikotarpiu numatytas pereinamasis laikotarpis, JK vyriausybė prižadėjo, kad jis bus tiek įvykus minkštajam Brexit, tiek kietajam.¹¹² Pereinamasis laikotarpis aprašomas kitame skyriuje.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad dabartinis minkštasis Brexit scenarijus nedaug kuo skirtingas nuo dabartinio reguliavimo tarp ES valstybių narių, todėl toks variantas manoma būtų naudingas ES atžvilgiu. Minkštasis Brexit būtų daugiausiai panašus į dabartinį Norvegišką variantą. Tokiu atveju laisvas darbuotojų judėjimas nenukentėtų ir ES darbuotojams nereikėtų turėti darbo leidimus keliaujant į JK dirbti. Atsižvelgiant į tai, kas paminėta aukščiau toks Brexit variantas būtų tinkamas ES, tačiau kirstųsi su JK išėjimo iš ES idėja, todėl šiuo metu jis yra mažai tikėtinas. Iš kitos pusės pažiūrėjus, JK yra pirmoji valstybė narė, pasitraukianti iš ES, vadinasi, ji galėtų sukurti naują dvišalį susitarimą tarp ES ir JK. Jeigu pavyktų pasiekti

---

¹¹⁰ Europos Komisija. 2018 m. lapkričio 26 d INFORMACINIS PRANEŠIMAS. Klausimai ir atsakymai. ES ir JK piliečių teisės, išdėstytos 2018 m. lapkričio 14 d. paskelbtame susitarime dėl išstojimo. Briuselis.

¹¹¹ Europos Komisija. 2018 m. lapkričio 26 d INFORMACINIS PRANEŠIMAS. Klausimai ir atsakymai. ES ir JK piliečių teisės, išdėstytos 2018 m. lapkričio 14 d. paskelbtame susitarime dėl išstojimo. Briuselis.

¹¹² Pirmininkės Theresa May patikinimas dėl pereinamojo laikotarpio. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 10 d.] Prieiga prie interneto:<https://www.gov.uk/government/news/pm-brexit-negotiations-statement-21-september-2018>.

abipusiu bendradarbiavimu tokio susitarimo, vis tiek galėtų išlikti bendras laisvas darbuotojų judėjimas tarp JK ir ES tik jis nebūtų toks platus kaip šiuo metu reglamentuoja ES ir EEE.

Pridedame Priedą Nr. 1., kuris atvaizduoja aukščiau pateiktą informaciją apie laisvą darbuotojų judėjimą Norvegijos, Šveicarijos ir Kanados atvejais.

Pridedame Priedą Nr. 2., kuris atvaizduoja aukščiau pateiktą informaciją apie laisvą darbuotojų judėjimą per galimą minkštąjį Brexit.

2.2. Galimas kietojo Brexit scenarijus

Vienas iš galimų scenarijų yra kietasis Brexit po pereinamojo laikotarpio.¹¹³ Šio scenarijaus būtina sąlyga galėtų būti nesutarimas dėl vieningos rinkos ir keturių jos laisvių taikymo ir toks scenarijus turėtų didelį poveikį dvišalėms ir daugiašalėms sutartims, kurių dalis yra JK. ES vadovai aiškiai pasakė, kad jei JK nori išlaikyti prieigą prie bendrosios rinkos, ES piliečių laisvė migruoti į Britaniją nėra ginčijama.¹¹⁴ ES pozicija aiški – „iš torto vyšnių rankioti negalima“.¹¹⁵ Kietojo Brexit atveju būtų pasirašyta standartinė išstojimo sutartis, kuri nenumato tolimesnio bendradarbiavimo. Pagal šį scenarijų sienos taptų uždaros, įsigalėtų apribojimai skirti tiek prekių ir paslaugų eksportui, tiek importui į abi puses, ekonominis bendradarbiavimas vyktų pagal PPO teisės normas – Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (*angl. - General Agreement on Tariffs and Trade*)¹¹⁶ ir JK virstu trečiaja šalimi, o tai reiškia jog ji nebebūtų nei vieningos rinkos, nei muitų sąjungos dalimi.¹¹⁷ Akivaizdu, jog toks drastiškas scenarijus be jokios abejonės turėtų lemiamos įtakos ateities dvišaliuose ES ir JK santykiuose.

Kitaip tariant pagal šį susitarimų scenarijų iki pat 2020 m. pabaigos neįvyktų jokių reikšmingų pokyčių. 2020 m. pradžioje JK ir ES pasirašytų išstojimo sutartį, o šis laikotarpis,

---

¹¹³ GILES, C. and BARKER, A.. The Five Scenarios For Brexit Britain. [interaktyvus]. Financial Times. Liepos 11, 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 25 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ft.com/content/555e6078-844b-11e8-a29d-73e3d454535d>.

¹¹⁴ Hutt, R. The free movement of people: what it is and why it matters, world economic forum 2016. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 10 d.]. Prieiga prie interneto: <https://www.weforum.org/agenda/2016/09/free-movement-of-people-explainer/>.

¹¹⁵ Brexit: EU says no compromise on freedom of movement, BBC news 2016. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 10 d.]. Prieiga prie interneto: <http://www.bbc.com/news/world-europe-36659900>

¹¹⁶ Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT). OJ L 336, 23.12. 1994. [interaktyvus; žiūrėta 2018 m. lapkričio 6 d.]. Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:21994A1223\(03\)&from=LT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:21994A1223(03)&from=LT). P. 20 – 21.

¹¹⁷ LEHMANN, M., ZETZSCHE D. Brexit and the Consequences for Commercial and Financial Relations between the EU and the UK. [interaktyvus; žiūrėta 2018 m. lapkričio 6 d.]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2841333. P. 4.

iki 2021 m. sausio, būtų skirtas pasiruošti kietojo Brexit scenarijaus įgyvendinimui, kuomet JK galutinai išstotų iš muitų sąjungos ir vieningos rinkos. Taigi pagal šį scenarijų galima skirti du periodus – pereinamąjį, kuris būtų skirtas amortizuoti kietojo Brexit padarinius, derėtis dėl tam tikrų papildomų sutarčių, tiek tarpusavyje, tiek su trečiosiomis šalimis. Tokios sutartys turėtų įsigalėti uždarius sienas pereinamojo laikotarpio pabaigoje JK išstojant iš muitų sąjungos. Antrasis laiko periodas prasidėtų įsigalėjus šioms išorės sienoms. Natūralu, jog šis susitarimas nėra abiejų pusių siekiamybė ir abi derybininkų pusės nori pasiekti susitarimą, kuris leistų ir toliau palaikyti artimą bendradarbiavimą, tačiau šiuo metu kietojo Brexit scenarijus neatmetamas.¹¹⁸ Šioje darbo dalyje bus aptariama JK numanoma pozicija per pereinamąjį laikotarpį bei po jo, jeigu įvyktų kietasis Brexit.

2.2.1. Europos Sąjungos darbuotojams atvykusiems pereinamuoju laikotarpiu

JK yra užtikrinusi ES, kad nesvarbu, kaip JK išstos iš ES, ar su susitarimu ar be, vis tiek ji užtikrins, kad įvyks pereinamasis laikotarpis per kurį ES piliečiai gyvenantys ir dirbantys JK galės pasilikti bei susitvarkyti dokumentus dėl pasilikimo JK po Brexit.¹¹⁹ Tai taip pat galioja esamiems ir būsimiems šeimos nariams, kurie šiuo metu gyvena kartu arba vėliau atvyks į šalį (net jei šeimos nariai nėra ES piliečiai).¹²⁰

Taigi įvykus išstojimui JK iš ES, kai bus ratifikuotas pereinamasis laikotarpis (arba, kaip jį dar vadina JK Vyriausybė, įgyvendinimo laikotarpis), kuris prasidės nuo JK išstojimo dienos iki 2020 m. gruodžio 31 d.,¹²¹ jis leis abiem susitarimo šalims ateityje atlikti reikiamus įstatymų ir praktikos pakeitimus. Visos laisvo judėjimo teisės bus paliktos iki 2020 m.

---

¹¹⁸ BOFFEY, D. Brexit: EU to have power to punish UK at will during transition. The Guardian. Vasario 6, 2018. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/politics/2018/feb/06/brexit-eu-power-punish-uk-transition-period-sanctions>.

¹¹⁹ Jeigu ES ir JK pasieks susitarimą dėl Brexit, daugelyje savykių tarp ES ir JK ES pirminė ir antrinė teisė turėtų galioti pereinamuoju laikotarpiu. Sutinkamai su 2018 m. lapkričio 14 d. JK išstojimo iš ES sutarties projekto 66 str. pereinamuoju laikotarpiu po Brexit teisinis bendradarbiavimas tarp ES ir JK civilinėse ir komercinėse bylose vyks pagal 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (Roma I) bei 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės (Roma II). JK ir ES susitarimo dėl JK išstojimo iš ES projekto. 2018 m. lapkričio 14 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/draft_withdrawal_agreement_0.pdf>.

¹²⁰ Europos Komisija. 2019 m. kovo 30 d. Komisijos komunikatas dėl pasirengimo Jungtinės Karalystės išstojimui iš Europos Sąjungos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0556R\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0556R(01)&from=EN)

¹²¹ Susitarimas dėl išstojimo leidžia ES ir JK bendru sutarimu pratęsti pereinamąjį laikotarpį

pabaigos, tarsi JK ir toliau būtų ES narė.¹²² Tai reiškia, kad iki 2020 m. pabaigos ES piliečiai JK galės naudotis ES laisvo judėjimo teisėmis. Tas pats bus taikoma JK piliečiams ES. Vadinamosiose derybų gairėse¹²³ nurodoma, kad pereinamuoju laikotarpiu JK išsaugos prieigą prie ES bendrosios rinkos, tačiau turės laikytis ES taisyklių „lyg būtų valstybė narė“.¹²⁴

Šiuo metu numatyta, kad visi ES ir JK piliečiai, kurie jau gyvena arba persikelia į kitos šalies teritoriją naudodamiesi ES suteiktomis teisėmis (darbuotojai ar ieškantys darbo, savarankiškai dirbantys asmenys, studentai, pensininkai ir ekonomiškai neaktyvūs, bet savarankiški, turintys visišką sveikatos draudimą) prieš 2020 m. gruodžio 31 d. turės teisę išlikti šalyje tokiais pačiais pagrindais, kaip numatyta Direktyvoje 2004/38.¹²⁵ Ši apsauga bus taikoma jei, pirma, asmuo yra ES pilietis, kuris gyvena JK tuo momentu, kai pastaroji pasitrauks iš ES. Antra, asmuo yra ES pilietis, kuris dirba JK tuo momentu, kai pastaroji pasitrauks iš ES, kol asmuo bus tinkamai perkeltas į kitą ES valstybę narę. Trečia, asmuo yra ES pilietis, kuris priklauso ES socialinei apsaugai tuo momentu kai JK pasitrauks iš ES.¹²⁶ Visi šie asmenys turės teisę toliau gyventi JK bei nuolatos pasilikti gyventi JK po Brexit, net jei čia asmuo atvyko gyventi likus mažiau nei penkeriems metams iki JK pasitraukimo iš ES, taip pat dirbti JK ir būti apsaugotas nuo galimos diskriminacijos, gauti visokeriopą gydymą, mokėti įmokas tik tos šalies vyriausybei, kurios teisės aktai tuo metu jiems bus taikomi.¹²⁷ Taigi, naudotis nacionalinės sveikatos tarnybos (*angl. - National Health Service (NHS)*) teikiamomis

---

¹²² Europos Komisija. 2019 m. kovo 30 d. Komisijos komunikatas dėl pasirengimo Jungtinės Karalystės išstojimui iš Europos Sąjungos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0556R\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0556R(01)&from=EN)

¹²³ Derybos su Jungtine Karalyste pagal 50 straipsnį. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4301000&from=LT>

¹²⁴ STONE, Jon. Brexit: What happens if UK leaves the EU with no deal?. Independent. Liepos 23, 2018. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-uk-leave-no-deal-what-happens-eu-talks-david-davis-a8460416.html>.

¹²⁵ Pagal 6 ir 7 str. dirbantys arba turintys pakankamai finansinių išteklių ir sveikatos draudimą asmenys gali šalyje gyventi iki penkerių metų, o pagal 16–18 str. tie, kurie teisėtai išgyveno šalyje penkerius metus, turi teisę joje gyventi nuolat.

¹²⁶ Europos Komisija. The EU's position on the rights of EU citizens in the UK after Brexit. United Kingdom: Publications Office, p. 1. [interaktyvus]. [žiūrėta: 2019m. spalio 12d.]. Prieiga per internetą: https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2fa562e3-a40c-11e7-9ca9-01aa75ed71a1/language-en?WT.mc_id=Selectedpublications&WT.ria_c=677&WT.ria_f=926&WT.ria_ev=search.

¹²⁷ Europos Komisija. The EU's position on the rights of EU citizens in the UK after Brexit. United Kingdom: Publications Office, p. 1. [interaktyvus]. [žiūrėta: 2019m. spalio 12d.]. Prieiga per internetą: https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2fa562e3-a40c-11e7-9ca9-01aa75ed71a1/language-en?WT.mc_id=Selectedpublications&WT.ria_c=677&WT.ria_f=926&WT.ria_ev=search.

paslaugomis, kreiptis į viešuosius fondus, t.y. dėl išmokų ir pensijų, jei asmuo atitinka reikalavimus, bei išvykti ir atvykti į JK kada tik panorėjęs.¹²⁸

Tikėtina, kad po pereinamojo laikotarpio asmenys norintys atvykti į JK dirbti turės turėti išankstinį leidimą dirbti ir laikinai gyventi joje. Kadangi pagal ankstesnę tvarką ES piliečiai neprivalėjo registruotis JK, todėl Vidaus reikalų ministerija neturi jokių duomenų apie tai, kada žmonės atvyko į šalį. Vienintelis būdas britų vyriausybei įvertinti, kurie ES piliečiai turi teisę būti ir dirbti JK, būtų per nuolatinio gyventojų schemą¹²⁹ (*angl – EU Settlement scheme*), kuri šiuo metu jau yra paleista ir tvarkingai veikia. Šios schemos tikslas yra užregistruoti ES piliečius atvykstančius į šalį, tačiau ES piliečiams neprivaloma joje dalyvauti, jeigu sistemoje asmenys neužsiregistruos, jie po pereinamojo laikotarpio turės išvykti iš JK.

Taigi dabar ES piliečiai, kurie iki pereinamojo laikotarpio pabaigos (2020 m. gruodžio 31 d.) nuolat ir teisėtai gyveno JK 5 metus, galės kreiptis dėl neterminuoto leidimo pasilikti, įgydami JK nuolatinio gyventojų statusą (*angl - settled status*). Dar vienas svarbus aspektas, kad ES piliečiai, kurie jau turi neterminuotą leidimą gyventi JK, turės jį būtinai pasikeisti į naują JK nuolatinio gyventojų statusą patvirtinantį dokumentą. Tokiu atveju, ES piliečiai, turintys nuolatinio gyventojų statusą arba laikiną leidimą gyventi, galės ir toliau naudotis ES teise garantuojamomis ES piliečių teisėmis.¹³⁰

Jau dabar nemaža dalis asmenų, kurie atvykę jau anksčiau gyventi ir dirbti JK ėmėsi tvarkytis formalumus, kaip buvo minėta, siekia įgyti nuolatinio JK gyventojų statusą, pagal naujausią statistiką dėl ES piliečių pateiktų prašymų dėl nuolatinio gyventojų statuso JK skaičius siekia 92100 lietuvių.¹³¹ Be to, net 80 proc. išaugo ES pasus turinčių žmonių, siekiančių JK pilietybės. Taip pat net 81 proc. ES piliečių JK turi darbą ir moka mokesčius (britų tarpe skaičius siekia 75 proc., ne ES šalių piliečių – vos 61 proc.), tad bet kokios drastiškos priemonės dėl laisvo darbuotojų judėjimo suduotų smūgį šalies ekonomikai. Juo

---

¹²⁸ [interaktyvus]. [žiūrėta: 2019m. spalio 12d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/guidance/settled-status-for-eu-citizens-and-their-families-translations.lt>

¹²⁹ Apply to the EU Settlement Scheme (settled and pre-settled status) [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 10 d.] Prieiga prie interneto: <https://www.gov.uk/settled-status-eu-citizens-families/applying-for-settled-status>

¹³⁰ GOV.UK. Policy paper. No deal immigration arrangements for EU citizens arriving after Brexit. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.] Prieiga prie interneto: <https://www.gov.uk/government/publications/no-deal-immigration-arrangements-for-eu-citizens-moving-to-the-uk-after-brex-it/no-deal-immigration-arrangements-for-eu-citizens-arriving-after-brex-it>

¹³¹ Rugsėjo mėn. duomenys. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/search/research-and-statistics?parent=%2Fbrexit&topic=d6c2de5d-ef90-45d1-82d4-5f2438369eea>

labiau, kad per pirmuosius tris mėnesius kai buvo sužinoti referendumo rezultatai apie 120 tūkst. žmonių jau išvyko į kitas ES valstybes.¹³²

Kalbant dėl šeimos narių, kurie nori prisijungti prie ES piliečių gyvenančių JK ir turinčių nuolatinį gyventojų statusą, reikėtų paminėti, kad JK norėtų, jog šeimos nariai po oficialaus išstojimo galėtų prisijungti prie šalyje gyvenančių ES piliečių tik garantuodami tam tikrą pajamų lygį. Šiuo metu numatyta, kad visi šeimos nariai, kurie iki 2020 m. gruodžio 31 d.¹³³ gyvens arba prisijungs prie ES piliečių JK, taip pat galės pateikti prašymą nuolatinio gyventojų statusui gauti, paprastai po 5 metų gyvenimo JK.¹³⁴ Jie turėtų pateikti prašymą pagal ES apgyvendinimo sistemą, kai tik atvyksta. Po 2020 m. gruodžio 31 d. manoma, kad ES piliečiai galės atsivežti savo šeimos narius. Jeigu atsitiktų taip, kad ES pilietis negalėtų atsivežti savo šeimos nario pagal ES apgyvendinimo sistemą, jie gali atvykti čia kitu būdu, pavyzdžiui, su šeimos viza.

Apibendrinant, verta išskirti tai, jog minėtasis pereinamasis laikotarpis yra skirtas pasiruošti sienų uždarymui ir JK pasitraukimui iš bendros ekonominės erdvės, kurią sudaro tiek muitų sąjunga, tiek vieninga rinka, todėl šiuo periodu ES piliečiai galės naudotis tokiomis pačiomis teisėmis, kurias turėjo ir prieš JK išstojimo referendumą. Šiuo metu JK sukūrė labai išsamią ir kruopščiai parengtą sistemą, pagal kurią ji planuoja, kad visi JK gyvenantys ES piliečiai per pereinamąjį laikotarpį gali susitvarkyti dokumentus, jog patvirtintų savo teisę gyventi ir dirbti JK. Pereinamasis laikotarpis būtų skirtas ne tik pasiruošti Brexit scenarijui ir jo padarinių amortizavimui, tačiau ir stabilių ateities tarptautinių santykių įtvirtinimui.¹³⁵

---

¹³² GOV.UK. Migration Statistics Quarterly Report. Office for National Statistics, 2016 m. gruodis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 10 d.] Prieiga per internetą: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/bulletins/migrationstatisticsquarterlyreport/dec2016>

¹³³ arba iki 2025 m. gruodžio 31 d., jei esate Šveicarijos pilietis.

¹³⁴ Sutinkamai su JK ir ES 2018 m. lapkričio 14 d. redakcijos susitarimo dėl JK išstojimo iš ES projekto 86 str., ESTT bus suteikta jurisdikcija visose bylose, kurios bus iškeltos JK iniciatyva ar prieš JK pereinamojo laikotarpio metu, t. y. iki 2021 m. kovo 30 d. Vadovaujantis JK ir ES susitarimo projekto 89 str., visi ESTT sprendimai turės privalomąją galią JK atžvilgiu iki pereinamojo laikotarpio pabaigos [interaktyvus; žiūrėta 2018 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/draft_withdrawal_agreement_0.pdf>. P. 145-146.

¹³⁵ BBC News. Brexit: EU ready to extend transition period. Spalio 18, 2019. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.bbc.com/news/world-europe--36659900>

2.2.2. Europos Sąjungos darbuotojams atvykusiems po pereinamojo laikotarpio dirbti į Jungtinę Karalystę

Jeigu JK tampa trečiąja šalimi – tai reiškia, kad JK piliečiai netenka ES valstybių narių pilietybės ir nėra laikomi ELPA valstybių narių piliečiais. Trečioji šalis yra apibrėžiama kaip ES nepriklausanti šalis. Šios sąvokos reikšmė aiškiausia tada, kai dviejų ES valstybių narių tarpusavio santykiai atskiriami nuo santykių su kita – trečiąja šalimi, nepriklausančia ES.¹³⁶ Laisvas darbuotojų judėjimas ES trečiųjų šalių piliečiams nėra galimas.

Dažniausiai valstybių taikomos iš trečiųjų šalių darbuotojų priėmimo programos paprastai yra skirtos konkrečiai migrantų grupei bei apibrėžia atvykimo ir buvimo teisinį reguliavimą. Nacionalinė valstybė, formuodama darbo jėgos imigracijos politiką, turi priimti esminius sprendimus, kaip reguliuoti, pirma, priimamų migrantų skaičių, antra, migrantų atranką, trečia, priimtų migrantų teises.¹³⁷ Darbo migrantų priėmimo mechanizmai ir kriterijai įvardijami kaip migrantų atrankos modeliai, kurie yra sudėtinė darbo jėgos imigracijos politikos dalis.¹³⁸ Išskiriami šie darbo migrantų atrankos modeliai: pirma, darbdavių intereso modelis, kai svarbesnė dabartinė, o ne būsimoji padėtis darbo srityje. Priimami darbo migrantai, turintys konkrečią darbo vietą registruotoje įmonėje. Šiuo atveju nėra kuriamos konkrečios atrankos programos, o atranka atliekama išduodant darbo leidimus. Antra, darbuotojų trūkumo modelis: priimami darbuotojai, turintys atitinkamą kvalifikaciją dirbti konkrečiame darbo rinkos sektoriuje, kurį nurodė valstybė. Trečia, žmogiškojo kapitalo modelis, kai būsimoji imigrantai vertinami pagal asmenines savybes ir pagal tai atrankami.¹³⁹ Šiems modeliams įgyvendinti formuojamos darbo migrantų priėmimo programos, kuriose numatomi atrankos metodai ir kriterijai. Tikslas rengiant priėmimo programas beveik visuomet yra patenkinti darbo rinkos poreikius, t. y. užpildyti sektorių, kuriame trūksta darbo jėgos. Išskiriami ir kai kurie tiksliniai

---

¹³⁶ Trečiosios šalys, jų piliečiai; [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.] Prieiga prie interneto: <<http://tja.lt/index.php/lt/sveiki-atvyke/treciosios-salys-sp-1821630243>>

¹³⁷ ANDERSON, B., RUHS, M. The origins and functions of illegality in migrant labour markets: An analysis of migrants, employers and the state in the UK. COMPAS, University of Oxford. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.] Prieiga prie interneto: https://www.compas.ox.ac.uk/fileadmin/files/Publications/Research_projects/Labour_markets/Changing_status/Illegality%20paper%20-%20Martin%20Ruhs%20and%20Bridget%20Anderson%201%20Dec%202007.pdf.

¹³⁸ PLATAČIŪNAITĖ, V. Darbo jėgos imigracijos reguliavimo modeliai: Lietuvos atvejo aptarimas. Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2015.

¹³⁹ NIESEN, J., SCHIBEL, Y. Integracijos vadovas politikos kūrėjams vykdytojams. Antrasis leidimas. Europos Sąjungos leidinių biuras. ISBN 978-92-79-03334-6.

siekiai: sumažinti neteisėtą imigraciją, išlaikyti buvusius politinius, kultūrinius valstybių ryšius, migrantų mokymasis.¹⁴⁰

Iš trečiųjų šalių asmenims atvykusiems į JK migracijos politika dažniausiai pasireiškia tokiais požymiais:¹⁴¹

1. Vizų apribojimą kvalifikuotiems darbuotojams, ir nustatant griežtesnius kriterijus, siekiant nustatyti, kas turi teisę pasilikti visam laikui valstybei narėje;

2. Vizos leidžiančios aukštos kvalifikacijos darbuotojams atvykti į JK be darbo pasiūlymo yra panaikinamos, bet sukuriama šiek tiek daugiau selektyvių vizų nuostatos aukštos kvalifikacijos vertės migrantams (pvz., investuotojams, verslininkams ir tiems, su ypatingu talentu);

3. Naujų šeimos vizų reikalavimų atitikimo kriterijų pristatymą, pavyzdžiui, 18,600 svarų minimalių pajamų reikalavimas partnerių vizai, siekiant skatinti integraciją ir apsaugoti viešąsias lėšas;

4. Naujų migrantų teisių į tam tikras socialines išmokas apribojimą, bandant išspręsti taip vadinamų traukos veiksnių buvimą Europos imigracijoje.¹⁴²

Taigi trečiųjų šalių imigrantai, norintys ilgesniam laikui apsistoti ir dirbti JK, turi būti kvalifikuotais darbuotojais ir per metus uždirbti reikalaujamas minimalias pajamas – šiuo metu minimalios reikalaujamos pajamos trečiųjų šalių piliečiams, atvykusiems į JK pagal antrosios pakopos vizas (*angl. - Tier 2 visas*), yra 30 000 svarų per metus, nors mažiau nei 30 000 svarų per metus apmokami darbai sudaro 60 proc. JK ekonomikos.¹⁴³

Šiuo metu JK Vyriausybė ketina įgyvendinti naują imigracijos sistemą ES piliečiams po pereinamojo laikotarpio, tai yra nuo 2021 m. sausio 1 d., pagal šią sistemą deportacija gresia tiems JK gyvenantiems ir dirbantiems ES piliečiams, kurie nebus įteisinę savo kaip nuolatinio JK gyventojų statuso. JK Vyriausybė pabrėžia, kad imigracijos politika nukreipta ne prieš dirbančius, sąžiningus ES piliečius, o prieš asmenis, kurie piktnaudžiauja dabar esama JK socialinės rūpybos sistema.

---

¹⁴⁰ ABELLA, M. Policies and Best Practices for Management of Temporary Migration. International Symposium on International Migration and Development. Italy: Turin, 28–30 June.

¹⁴¹ GOWER, M., Immigration and asylum: changes made by the Coalition Government (2010–2015, 2015).

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ DWYER, P., LEWIS, H., SCULLION L. WAITE, L. Forced labour and UK immigration policy: status matters? JRF programme paper: Forced labour, 2011.

JK Vyriausybė su premjere Theresa May 2018 m. liepos mėn. paskelbė vadinamąją Baltąją Knygą¹⁴⁴ (*angl. - white paper*). Baltojoje Knygoje yra išskirti keturi skyriai su keturiais bendradarbiavimo sektoriais, kuriuose JK yra aprašiusi savo pasiūlymus ES, bendradarbiavimo galimybes, abipusę naudą abiem derybinėms pusėms, išsaugant JK suverenitetą bei ES autonomiškumą. Žinoma, joje taip pat svarstomi būsimosios imigracijos tvarkos klausimai. Baltoji Knyga – JK pasiūlymų ir preferencijų rinkinys ir nors šie pasiūlymai nesulaukė didelio palaikymo tiek iš Europos valstybių lyderių, tiek iš ES derybininkų, tai buvo geras įrankis siekiant nustatyti JK interesus bei šioms deryboms keltus tikslus. Itin svarbu išskirti siūlymą ir preferenciją, kurią pateikė JK Baltojoje Knygoje, jog JK pasilieka galimybę spręsti klausimus susijusius su laisvu asmenų judėjimu tarp bendrijos ir JK.¹⁴⁵ JK nori kontroliuoti ne tik migracijos srautus, tačiau ir valstybėje gyvenančių asmenų galimybes įsikurti ir dirbti JK. Visgi, svarbu išskirti tai, jog JK siūlo užtikrinti savo ir ES darbuotojų laisvą judėjimą siekiant, kad nebūtų užtikrinamas tik paslaugų gavimas, tačiau labiau skatinamas verslas bei įgyvendinama jaunimo politikos prioritetai egzistuojantys ES teisėje.¹⁴⁶

Tiesa, Baltojoje knygoje nenustatytas konkretus reikalaujamų minimalių pajamų lygis, taip kaip numatyta iš trečiųjų valstybių atvykusiems asmenims, tačiau siūlomos vyriausybės imigracijos politikos pasekmių ekonominis modeliavimas, esantis baltosios knygos priede, kuris remiasi 30 000 svarų per metus kaip pagrindiniu rodikliu. Nors vyriausybė tiksliai dėl minimalių metinių pajamų ribos ES piliečių atžvilgiu žada apsispręsti tik per pereinamąjį laikotarpį.¹⁴⁷

Taip pat pagal antrosios pakopos vizas atvykusiems iš trečiųjų šalių asmenims taikoma ne viena reikalaujamų minimalių pajamų riba – tikrovėje ši sistema yra kur kas sudėtingesnė ir palankesnė mažiau nei 30 000 svarų uždirbantiems kvalifikuotiems užsieniečiams. Oksfordo universiteto tyrimų centro „Migration Observatory“ duomenimis,¹⁴⁸ 2018 m. tarp trečiųjų šalių piliečių, pirmą kartą atvykusių pagal antrosios pakopos darbo vizas, net 25 proc. uždirbo

---

¹⁴⁴ JK Vyriausybė. The Future Relationship Between The United Kingdom And The European Union. Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty, London, 2018.: 6.

¹⁴⁵ JK Vyriausybė. The Future Relationship Between The United Kingdom And The European Union. Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty, London, 2018.: 16-17.

¹⁴⁶ GORDON, N. The EU budget after Brexit: Reform not revolution. Centre For European Reform. (2018). [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 25 d.]. Prieiga per internetą: https://www.cer.eu/sites/default/files/prbrief_mff_gordon_24.4.18.pdf.

¹⁴⁷ FORD, QC. M. The Impact of Brexit on UK Labour Law (Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations, 32(4), 473-496).

¹⁴⁸ Oksfordo universiteto tyrimų centro „Migration Observatory“ duomenys. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.] Prieiga prie interneto: <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/eu-migration-to-and-from-the-uk/>

mažiau nei 30 000 svarų per metus. Pasirodo, jog dabartinėje imigracijos tvarkoje daromos tam tikros išimtys kvalifikuotiems, tačiau reikalaujamų minimalių pajamų neuždirbantiems asmenims: pirma išimtis taikoma profesijoms, esančioms vyriausybiname trūkstamų profesijų sąraše, ypač viešojo sektoriaus profesijoms, pavyzdžiui, slaugėms, rentgenologams, paramedikams, tam tikrų dalykų mokytojams ir kt. Minėtų profesijų atstovams pakanka uždirbti 20 800 svarų per metus ar net mažiau vietoje reikalaujamų 30 000 svarų. Antroji išimtis taikoma naujiems darbo rinkos dalyviams, įskaitant trečiųjų šalių piliečius, kurie buvo jaunesni nei 26 m. prašymo dėl vizos išdavimo dieną bei asmenis, kurie pereina nuo studijų vizos prie antrosios pakopos vizos. Minėtiems asmenims taikomas 20 800 svarų per metus reikalavimas. Tiesa, po trejų metų nauji JK darbo rinkos dalyviai privalo uždirbti 30 000 svarų per metus, jei nori pasilikti šalyje pagal antrosios pakopos vizą.¹⁴⁹ Taip pat JK vyriausybė pasilieka teisę ateityje taikyti papildomas išimtis dėl reikalaujamų minimalių pajamų trūkstamų profesijų atstovams.

Kita vertus, pagal dabar galiojančią tvarką, kai kurie trečiųjų šalių piliečiai, esantys JK su antrosios pakopos vizomis, privalo uždirbti žymiai daugiau nei 30 000 svarų per metus. Pavyzdžiui, reikalaujama, jog konsultuojantys gydytojai per metus uždirbtų mažiausiai 76 000 svarų, orlaivių pilotai – 69 000 svarų ir t.t. Reikalavimai dėl tam tikrų profesijų didesnių pajamų nustatomi pagal tų profesijų darbo įkainius bei specifines profesines taisykles, taikomas papildomai prie minimalių pajamų reikalavimų.¹⁵⁰

JK siekdama sumažinti darbo imigrantų skaičių įpareigojo Vyriausybę įvesti metinę skaičiaus ribą ne ES šalių ekonominiams migrantams. Metiniai apribojimai tam tikrų kategorijų vizoms įsigaliojo nuo 2011 m. balandžio 6 d. Pavyzdžiui, pagal naujas direktyvas, migrantams turintiems „išskirtinį talentą“ galima išduoti 1 000 vizų. Taip pat yra ir kitų apribojimų vizoms: neišduodamos vizos aukštos kvalifikacijos migrantams, neturintiems iš ankstinio darbo pasiūlymo, sumažintas atlyginimo minimumas migrantams, sutrumpintas maksimalus buvimo JK laikas dirbant laikinus darbus.¹⁵¹

Reikia paminėti, kad JK Vyriausybė anksčiau turėjo ribotą galią apriboti ES migrantų teises atvykti ir gyventi JK, nes šios teisės yra grindžiamos Europos teise, o ne JK Imigracijos

---

¹⁴⁹ Gov.uk. HM revenue and customs. „Guidance: Trading with the EU if there's no Brexit deal“. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. spalio 25 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/publications/trading-with-the-eu-if-theres-no-brexit-deal/trading-with-the-eu-if-theres-no-brexit-deal>.

¹⁵⁰ MORRIS, C. Brexit: What is the 'no deal' WTO option? Rugsėjo 11, 2018. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 03 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.bbc.com/news/uk-45112872>.

¹⁵¹ FORD, QC. M. The Impact of Brexit on UK Labour Law (Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations, 32(4), 473-496).

taisyklėmis. Tačiau jeigu JK išstoja iš ES kietojo Brexit scenarijumi, tai gali būti, kad visi ribojimai ES piliečiams bus taikomi toki, koki dabar yra numatyti trečiosiomis šalims.

Šiuo metu JK yra numąčiusi atskiras numanomas taisykles ES darbuotojams, kurie atvyks į JK po išstojimo iš ES. 2018 m. gruodžio mėn. buvo paskelbta JK Vyriausybės JK ateities imigracijos pagal įgūdžius sistema¹⁵² (*angl. - The UK's future skills-based immigration system*), kurioje JK nurodė, kad ji norėtų ateityje turėti dvi naujas darbo programas ES piliečiams. Žinoma ES piliečių migracija į JK bus labiau kontroliuojama nei dabar. JK užtikrina, kad ir toliau sieks pritraukti ir išlaikyti žmonės, atvykstančius dirbti į JK, taip prisidedantys prie JK ekonomikos. Ši sistema numato, jog migrantai bus vertinami pagal turimus įgūdžius, o ne pagal asmens kilmę. Nors šiuo metu JK migracijos kontrolės sistema, kuri bus taikoma ateityje, dar yra labai miglota.

JK turės įdiegti naujas darbo programas ES piliečiams. JK vyriausybė pristatė Australijos pavyzdžiu taškais grindžiamą imigracijos tvarką, kurios bus taikomos visiems naujai į šalį atvykusiems ES piliečiams. Nepriklausomam migracijos patariamajam komitetui bei kitiems tarptautiniams specialistams buvo pavesta peržiūrėti Australijos migracijos sistemą bei patarti, kokia geriausia praktika gali būti naudojama JK darbo rinkai stiprinti. Australijos migracijos sistema orientuota į darbo migrantų atranką pagal įvairius kriterijus, kurios yra skirtos konkrečiam darbo rinkos sektoriui ar specialybei, skirtumas nuo kitų įvairių programų – migranto asmeninės savybės (dažnai netaikant darbo rinkos testų), o tikslinė grupė yra aukštos kvalifikacijos migrantai. Į šį modelį dažnai įtraukiami ir verslo pagrindu atvykstantys migrantai. Be to, kriterijų atitikimas negarantuoja darbo vietos ir sėkmingos integracijos, todėl sistema veiksmingesnė ne atrenkant atvyksiančius migrantus, bet suteikiant ilgalaikio gyvenimo perspektyvą, kai migrantas turi stabilų darbą, moka mokesčius, legaliai pasikviečia šeimos narius, mokosi kalbą. Migrantams, kurie atitinka iškeltus reikalavimus, suteikiama ilgalaikio gyvenimo šalyje perspektyva. Ilgalaikio gyvenimo perspektyva darbo migrantams suteikiama pagal nuožiūrą, t. y. išpildžius konkrečius kriterijus, bet ne pagal gyvenimo šalyje laikotarpį, todėl kai kuriems migrantams ilgalaikio gyvenimo perspektyva teisiškai negalima

---

¹⁵² JK Vyriausybė. The UK's future skills-based immigration system. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]
Prieiga prie interneto:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/766465/The-UKs-future-skills-based-immigration-system-print-ready.pdf

(pavyzdžiui, sezoniniams, apykaitiniams, dirbantiems atostogų metu, nekvalifikuotiems darbuotojams ir kitiems).¹⁵³

Galima teigti, kad Australijos migracijos sistemos minusas būdavo toks, kad atsirasdavo galimybė, jog valstybė nustatys diskriminacinius kriterijus (etniniai, religiniai, seksualinės orientacijos). Nors JK Vyriausybė yra nurodžiusi, kad siekia patobulinti šią sistemą ir į savo šalį įsileisti asmenis dirbti pagal darbuotojo gabumus ir be diskriminacijos.

Galimoje JK ateities imigracijos pagal įgūdžius sistemoje nurodoma, kad asmenys galės atvykti dirbti į JK tuo atžvilgiu, jeigu jie yra: įmonės savininkai arba bendraturčiai, įmonės vadovai arba įgaliotieji atstovai, vykdo derybas (ne ilgiau kaip 3 mėnesius per metus), vykdo bendras su užsienio valstybėmis vyriausybės programas, tai yra profesionalūs sportininkai, sudarę sporto veiklos sutartį, taip pat atlieka mokslinius tyrimus arba ketina dirbti pedagoginį darbą mokslo ir studijų institucijos, atvykdami dirbti kaip stažuotojai ne ilgiau kaip 3 mėnesiams per metus.

Kaip buvo minėta anksčiau JK nori įvesti dvi naujas darbo programas ES piliečiams. Pirmą programą, skirtą kvalifikuotiems specialistams, bus atvira migrantams iš visų šalių. Ji leis darbuotojams šalyje likti ilgesnį laiką, atvykti su šeima/išlaikytiniais ir kai kuriais atvejais gauti nuolatinį leidimą gyventi JK.¹⁵⁴ Tikėtina ji bus skirstoma į pirmosios pakopos vizas (*angl. – Tier 1 (Exceptional Talent.)*) ir antrosios pakopos vizas (*angl. – Tier 2 (Workers)*). Pirmosios pakopos viza bus skirta aukštos kvalifikacijos meno ir humanitarinių mokslo, tyrimų ir inžinerijos bei skaitmeninių technologijų sektoriuose dirbantiems asmenims, norintiems dirbti JK. Šia programa galės naudotis tie asmenys, kurie yra tarptautiniu mastu pripažinti kaip pasaulio lyderiai savo konkrečioje srityje arba tie, kurie pademonstravo išskirtinį talentą. Pagal antrosios pakopos vizas JK nori padaryti, kad viso pasaulio piliečiai turėdami aukštą kvalifikaciją būtų priimami į JK vienodai. Šie darbuotojai bus remiami JK veikiančių bendrovių. Pagal šį modelį darbuotojas atvyksta į konkrečią darbo vietą, o pagrindinį vaidmenį vykdant atranką vaidina darbdaviai. Šiuo atveju nėra kuriamos konkrečios atrankos programos, o atranka atliekama išduodant darbo leidimus. Valstybės vaidmuo yra nustatyti darbo migrantų

---

¹⁵³ ANDERSON, B., RUSH, M. The origins and functions of illegality in migrant labour markets: An analysis of migrants, employers and the state in the UK. COMPAS, University of Oxford. [interaktyvus]. žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.] Priega prie interneto: https://www.compas.ox.ac.uk/fileadmin/files/Publications/Research_projects/Labour_markets/Changing_status/Illegality%20paper%20-%20Martin%20Ruhs%20and%20Bridget%20Anderson%201%20Dec%202007.pdf.

¹⁵⁴ JK Vyriausybė. The UK's future skills-based immigration system. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.] Priega prie interneto: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/766465/The-UKs-future-skills-based-immigration-system-print-ready.pdf

atvykimo teisinį reguliavimą, apibrėžti darbdavių galias, kontrolės ir vietinės darbo rinkos apsaugos mechanizmus (darbo rinkos testai). Komandiruojamų darbuotojų įdarbinimas taip pat priskiriamas prie šio modelio, kai tenkinamas darbuotojų trūkumas sudarant sutartis tarp įmonių ir įdarbinant bei perkeltiant darbuotojus konkrečiam laikotarpiui. Šis modelis leidžia greitai reaguoti į darbo rinkos poreikius. Manoma, kad išimtis bus taikoma medicinos darbuotojams – taip siekiama užpildyti didžiules spragas nacionalinėje sveikatos tarnyboje (*NHS*). Jiems bus siūlomos vadinamosios greitojo praleidimo (*angl. - fast track*) vizos – prašymai gauti jas bus svarstomi pirmumo tvarka, neturėtų užtrukti iš jų išdavimas.

Antroji programa, skirta nekvalifikuotiems trumpalaikiams darbuotojams, bus neremiama jokių JK bendrovių. Ši programa skirta asmenis, kurie turi įvairią, neaukštą kvalifikaciją dirbti įvairius darbus.¹⁵⁵ Tačiau ši programa bus vykdoma laikantis griežtai apibrėžtų sąlygų. Šios sąlygos apima: leidimą darbuotojams atvykti ne ilgiau kaip dvylikai mėnesių, pasibaigus leidimui „atšalimo“ (*angl. - cooling off*) periodo taikymas, neleidžiantis dirbti JK ateinančius dvylika mėnesių. Norima, kad ši antroji programa būtų prieinama tik atitinkamų šalių piliečiams, kurie būtų iš mažos rizikos šalių, šalys bus tokios su kuriomis derasi dabar JK dėl atitinkamo darbuotojų judėjimo, įskaitant ir deportavimo tvarką.

Iškyla klausimas, kokia situacija susiklostys dėl socialinės apsaugos, jeigu JK išstoja iš ES. Šiuo metu ES institucijų priimti teisiniai dokumentai socialinės apsaugos srityje yra vidiniai,¹⁵⁶ taikomi tik ES teritorijoje ir koordinavimo reglamentų taikymo zonoje. Nors tarp ES tarptautinių susitarimų su trečiosiomis valstybėmis galime aptikti koordinavimo nuostatų išorės aspektų, jos nebuvo priimtos atitinkamų trečiųjų valstybių, šios valstybės neįsipareigojo

---

¹⁵⁵ JK Vyriausybė. The UK's future skills-based immigration system. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]
Prieiga prie interneto:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/766465/The-UKs-future-skills-based-immigration-system-print-ready.pdf

¹⁵⁶ Tarp ES teisės aktų, kurie yra priimti socialinės apsaugos srityje, galime rasti teisinių dokumentų, kuriais stengiamasi įtvirtinti vienodų sąlygų suteikimą valstybių ir trečiųjų šalių piliečiams. Pavyzdžiui, 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos Nr. 2011/98/ES nurodyta, kad: Trečiųjų šalių piliečiai, gyvenantys bet kurioje ES valstybėje, turi būti vertinami taip pat, kaip ir tos valstybės piliečiai, kurioje jie gyvena; jei jie persikelia gyventi į trečiąją šalį arba trečiojoje šalyje gyvena maitintojo netekę tokių darbuotojų šeimos nariai, kurie įgyja tų darbuotojų teises, gauna su senatve, negalia ir mirtimi susijusias įstatyme nustatytas pensijas, grindžiamas darbuotojų ankstesniu darbu ir įgyjamas pagal Reglamento (EB) Nr. 883/2004 3 str. nurodytus teisės aktus, tokiomis pačiomis sąlygomis ir tokių pačių dydžių, kaip ir atitinkamų valstybių narių piliečiai, kai jie persikelia gyventi į trečiąją šalį. Šioje direktyvoje įtvirtinta nuostata leidžia teigti, kad valstybių narių piliečiams, persikėlusius gyventi į trečiąją valstybę, kaip ir trečiųjų valstybių piliečiams, turėtų būti užtikrinama vienoda socialinė apsauga, suteikiamos analogiškos socialinės apsaugos teisės, o socialinio draudimo išmokos, jiems išreiškus norą - eksportuojamos. Galime tik numanyti, kad kaip ir ES valstybėse, taip ir trečiojoje šalyje galimos situacijos, kai nacionalinių socialinių apsaugos sistemų teisės aktai neužtikrina išmokų eksporto. Jei socialinės apsaugos išmokos nėra eksportuojamos valstybių narių piliečiams, ši teisė nesuteikiama ir trečiųjų šalių piliečiams.

taikyti šių susitarimų. Dėl šių priesačių ES valstybių narių piliečiai, kurie dirbo ar dirba trečiojoje valstybėje, jokio teisinio instrumento pagrindu neturi galimybės išsaugoti įgytų socialinių apsaugos teisių ir socialines draudimo išmokas, jų eksportuoti į ES valstybes, sudėti draudimo (darbo) stažo, gyvenimo laikotarpius, įgytus trečiojoje valstybėje, su draudimo (darbo) stažo, gyvenimo laikotarpiais, įgytais ES valstybėje narėse. Todėl, jeigu JK tampa trečiąją šalimi ES atžvilgiu, tokiu išlieka galimybė, kad asmenys negaus socialinės paramos, nebent tiek JK, tiek ES valstybės narės priimtu tarpusavio susitarimą dėl to. Europos Komisija ragina valstybes nares imtis visų įmanomų priemonių,¹⁵⁷ kad būtų išspręstas klausimas dėl socialinės apsaugos ir suteiktas teisinis tikrumas ir apgintos teisės ir socialinę apsaugą, kurias piliečiai įgijo iki JK išstojimo iš ES naudodamiesi savo teise ir laisvą judėjimą.¹⁵⁸

Taip pat reikia paminėti, kad JK piliečiai išstojus iš ES nebegalės remtis Direktyva 2005/36/EB,¹⁵⁹ kuri numatė abipusį kvalifikacijų pripažinimą, tokiu atveju JK piliečių profesinių kvalifikacijų pripažinimą ES 27 valstybėse narėse reglamentuos konkrečios valstybės narės nacionalinė politika ir taisyklės, neatsižvelgiant į tai, ar JK piliečio kvalifikacija įgyta JK, kitoje trečiojoje šalyje ar vienoje iš ES 27 valstybių narių. Kalbant apie EU 27 piliečius, JK įgytos kvalifikacijos nuo išstojimo dienos pagal ES teisę bus laikomos trečiosios šalies kvalifikacijomis. Tokių kvalifikacijų pripažinimui nebebus taikomos Direktyvoje išdėstytos 2005/36/EB pripažinimo taisyklės (ES piliečiams ir JK piliečiams) ir pagal Direktyvos 2005/36/EB 2 str. 2 d. jų pripažinimą reglamentuos kiekvienos iš ES 27 valstybių narių nacionalinė politika ir taisyklės.¹⁶⁰

Abiem atvejais suinteresuoti asmenys prieš tai turės gauti leidimą, kad jie gali pradėti dirbti šalyje, bei darbdaviams, kurie įdarbins asmenis be atitinkamo leidimo, bus skiriamos piniginių baudos .

---

¹⁵⁷ Konkrečiai, Komisija ragina valstybes nares: atsižvelgti į ES 27 piliečių ir JK piliečių (nacionalų) darbo ir (arba) draudimo laikotarpius JK iki išstojimo; informuoti piliečius, kad jie turėtų saugoti atitinkamus dokumentus, kuriais patvirtinami šių laikotarpių duomenys; užtikrinti, kad iki išstojimo buvusių laikotarpių sumavimas būtų naudingas ir tiems, kurie toliau gyvena JK; perkelti senatvės pensijas į JK, nepaisant to, kad ji bus trečioji šalis. Tai būtų taikoma tiems piliečiams, kurie toliau gyvena JK po išstojimo dienos, taip pat JK piliečiams.

¹⁵⁸ Europos Komisija. 2019 m. gruodžio 19 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetui, Regionų Komitetui ir Europos Investicijų Bankui. Pasirengimas Jungtinės Karalystės išstojimui iš Europos Sąjungos 2019 m. kovo 30 d. Komisijos nenumatytų atvejų veiksmų plano įgyvendinimas. Briuselis.

¹⁵⁹ 2013 m. lapkričio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/55/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo ir Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012 dėl administracinio bendradarbiavimo per Vidaus rinkos informacijos sistemą (IMI reglamentas) Tekstas svarbus EEE. OJ L 354, 28.12.2013, p. 132–170

¹⁶⁰ Europos Komisija. 2018 m. birželio 21 d. Pranešimas suinteresuotosioms šalims Jungtinės Karalystės išstojimas ir ES reglamentuojamųjų profesijų ir profesinių kvalifikacijų pripažinimo taisyklės. Briuselis.

Apibendrinant galima teigti, jog šis kietasis Brexit scenarijus dar yra labai miglotas laisvo darbuotojų atžvilgiu ir JK išliks neapibrėžtumas dėl darbo įstatymų. Šiuo metu matome, kad JK nori padaryti suvaržymus ES piliečiams patekti dirbti į JK, tačiau ne tokius griežtus, kurie yra dabar numatyti darbuotojams atvykstantiems iš trečiųjų šalių. Derybų metu JK nori remtis Australijos imigrantų programos sistema, kuri būtų pritaikyta specialiai JK poreikiams. Ši programa yra paremta taškų skaičiavimu, kuri bus skirta labiau kvalifikuotiems specialistams. Ji leis darbuotojams šalyje likti ilgesnį laiką, atvykti su šeima/išlaikytiniais ir kai kuriais atvejais gauti nuolatinį leidimą gyventi JK. Tačiau taip pat bus pritaikyta nekvalifikuotiems trumpalaikiams darbuotojams, skirta asmenis, kurie turi įvairią, neaukštą kvalifikaciją dirbti įvairius darbus. Tačiau ši programa bus vykdoma laikantis griežtai apibrėžtų sąlygų. Brexit pokyčiai nepaveiks tik JK jau įsikūrusių ir dirbančių asmenų.¹⁶¹ Visgi manoma, kad JK Vyriausybė įvesdama naują migracijos sistemą JK gali sukelti migracijos chaosą, nes daug mažų ir vidutinių kompanijų bei darbdaviai visiškai neturi jokios patirties įgyvendinant taškais grindžiamą vizų sistemą, kuri pradžioje bus jiems visiems iššūkis, taip pat, dažnai JK reikia kaip tik asmenų, kurie dirbtų mažiau kvalifikuotus darbus, kuriuos šiuo metu JK nori riboti.

Pridedame Priedą Nr. 2., kuris atvaizduoja aukščiau pateiktą informaciją apie laisvą darbuotojų judėjimą per pereinamąjį laikotarpį bei kietąjį Brexit.

2.3. Europos Sąjungos valstybių narių pasiruošimas Brexit

Tiek JK Vyriausybė, tiek ES teigia, kad svarbiausias jų tikslas yra pasiekti Brexit susitarimą, kuris užtikrintų sklandų ir tvarkingą pasitraukimą iš ES. Tačiau JK Vyriausybė taip pat nuosekliai teigė, kad ji, jei reikia, nori palikti ES be susitarimo, ir ruošiasi tokiam rezultatui.¹⁶² JK nebūtų vienintelė šalis, kuriai įtakos turi šis scenarijus. Šioje dalyje pažvelgsime į tai, kaip ruošiasi ES valstybės narės, jeigu JK paliktų ES be abipusio susitarimo.

Europos Komisija nuo 2017 m. gruodžio mėn. rengiasi atvejui, jei JK išstotų be bendro susitarimo. Per šį laikotarpį ji paskelbė 90 pranešimų apie pasirėngimą, 3 Komisijos komunikatus ir pateikė 19 pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų.¹⁶³ Juos visus jau

---

¹⁶¹ Po Brexit – imigrantų atranka. [interaktyvus]. [žiūrėta: 2019m. spalio 6d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/lietuva/po-brexite---imigrantu-atranka-1667164/>.

¹⁶² Chen, J., Ebeke, C., Haonan, Q. and Siminitz, J. International Monetary Fund. „The Long-Term Impact of Brexit on the European Union“. Birželio 10, 2018. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą: <https://blogs.imf.org/2018/08/10/the-long-term-impact-of-brexite-on-the-european-union/>.

¹⁶³ Europos Komisija. Pasirengimas „Brexit'ui“: ES baigia rengtis galimam JK išstojimui be susitarimo balandžio 12 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą:

priėmė Europos Parlamentas ir Taryba. Komisija taip pat priėmė 63 ne teisėkūros procedūra priimamus aktus ir paskelbė 100 pranešimų apie pasirengimą.¹⁶⁴

Kaip Europos Komisija nurodė komunikatuose dėl pasirengimo Brexit, jei JK išstos be susitarimo, ES kritinių atvejų priemonės nesušvelnins bendro poveikio ir nei kaip nors kompensuos nepakankamą pasirengimą, nei atkartos visą narystės ES naudą ar susitarime dėl išstojimo numatytas palankias pereinamojo laikotarpio sąlygas. Šie pasiūlymai yra laikini, taikomi ribotai ir juos vienašališkai priims ES. Tai nėra daliniai susitarimai ir dėl jų su JK nebus derimasi.

Per visą pasirengimo laikotarpį ES laikosi visiškai vieningos pozicijos. Vieninga ji išliks tarp valstybių narių ir išstojimo be susitarimo atveju. Europos Komisija yra akcentavus, kad visi suinteresuotieji subjektai privalo pasirengti visiems scenarijams. Kadangi JK išstojimo be susitarimo scenarijus tebėra galimas, Europos Komisija primygtinai ragina visus suinteresuotuosius subjektus pasinaudoti papildomu laiku, atsiradusiu pratęsus ES Sutarties¹⁶⁵ 50 str. numatytą terminą, ir užtikrinti, kad jie būtų ėmęsi visų būtinų priemonių siekdami pasirengti JK išstojimui iš ES.

2019 m. balandžio 10 d. ketvirtajame pasirengimo Brexit komunikate¹⁶⁶ Komisija paskelbė, kad ES techninė ir finansinė parama tam tikrose srityse gali būti teikiama tiems, kuriuos labiausiai paveiks JK išstojimas be susitarimo. Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondas (EGF) skirtas finansuoti darbuotojų perkvalifikavimą, perkėlimą, profesinį orientavimą bei mokymus. Iki šiol ES šalių vyriausybės galėjo prašyti EGF paramos tik tiems, kurie darbo neteko dėl globalizacijos ar finansų krizės padarinių. Europarlamentarai nusprendė, kad JK pasitraukimo iš ES be susitarimo atveju darbo netekę žmonės taip pat galės kreiptis ir gauti EGF paramą.

---

https://ec.europa.eu/lithuania/news/pasirengimas-%E2%80%9Ebrexitui%E2%80%9C-es-baigia-rengtis-galimam-jk-i-%C5%A1stojimui-be-susitarimo-baland%C5%BEio-12-d_lt

¹⁶⁴ Europos Komisija. 2019 m. kovo 30 d. Komisijos komunikatas dėl pasirengimo Jungtinės Karalystės išstojimui iš Europos Sąjungos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0556R\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0556R(01)&from=EN)

¹⁶⁵ 1992 m. vasario 7 d. Europos Sąjungos sutartis. OJ C 202, 2016 m. birželio 7 d., 59 tomas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]. Prieiga per internetą: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/oj_c_2016_202_full_lt_txt.pdf.

¹⁶⁶ Pasirengimas „Brexit'ui“: ES baigia rengtis galimam JK išstojimui be susitarimo balandžio 12 d. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/lithuania/news/pasirengimas-%E2%80%9Ebrexitui%E2%80%9C-es-baigia-rengtis-galimam-jk-i-%C5%A1stojimui-be-susitarimo-baland%C5%BEio-12-d_lt

Taip pat Europos Komisiją paskelbė savo komunikate¹⁶⁷ apie pasirengimo sunkumų ir veiksmų įvairiuose sektoriuose pavyzdžius, kuriuose taip pat nurodyta apie profesines kvalifikacijas, nes šiuo metu tarp ES valstybių narių galioja supaprastintas profesijų pripažinimas,¹⁶⁸ kuris numato, kad ES piliečių kitose ES valstybėse narėse įgytų profesinių kvalifikacijų pripažinimas galioja visoje ES. Tačiau šiame komunikate nurodyta, kad ES teisėje numatytas supaprastintas JK profesinę kvalifikaciją įgiję piliečiai turėtų apsvarstyti, ar vertėtų gauti profesinės kvalifikacijos pripažinimą 27 ES valstybėse narėse, kol JK vis dar yra valstybė narė. ES piliečiams, iki Brexit įgijusiems JK profesines kvalifikacijas, patartina pasikonsultuoti su atitinkamomis nacionalinėmis institucijomis, ar būtina gauti pripažinimą dar iki JK išstojimo.

ES šalys šiuo metu varžosi dėl galimybės perimti Londone įsteigtas ES agentūras – EMA (*angl.- European Medicines Agency*) ir FSA (*angl.- Financial Services Agency*). Derybų procesą dėl šių agentūrų iki šiol yra ištraukusios beveik visos ES valstybės narės, išskyrus Baltijos šalis ir Slovėniją.¹⁶⁹ Brexit kontekste itin iniciatyvi rodo Prancūzija, JK emigrantams pasiūliusi palankų mokesčių režimą. Jo esmė – pajamų mokesčio atostogų periodas daugiau uždirbantiems prancūzams, grįžtantiems į šalį bent po 5 m. pertraukos, bus prailgintas nuo 5 m. iki 8 m. Šalyje taip pat bus steigiamas centras, padėsiantis besikuriančioms užsienio įmonėms įveikti administracines procedūras.¹⁷⁰ Tai rodo, kad Prancūzija siekia, jog jos darbuotojai grįžtų į savo šalį iš kurios buvo išvykusi į JK. Be to, Prancūzija pažadėjo sparčiai vertinti finansinių institucijų paraiškas. Kalbama ir apie mokesčių sistemos pakeitimus (pelno mokesčio tarifo mažinimą), prisidedančius prie Prancūzijos konkurencingumo didinimo.

Ispanija taip pat svarsto apie įvairias mokesčių lengvatas, skirtas bankams ir tarptautinėms įmonėms, ypač startuoliams, iš JK pritraukti.

---

¹⁶⁷ Europos Komisija. 2019 m. kovo 30 d. Komisijos komunikatas dėl pasirengimo Jungtinės Karalystės išstojimui iš Europos Sąjungos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0556R\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0556R(01)&from=EN)

¹⁶⁸ 2013 m. lapkričio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/55/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo ir Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012 dėl administracinio bendradarbiavimo per Vidaus rinkos informacijos sistemą (IMI reglamentas) Tekstas svarbus EEE. OJ L 354, 28.12.2013, p. 132–170

¹⁶⁹ „Four EU states pass on post-Brexit agency spoils“, 2017-06-20, The Euobserver. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 13 d.] <https://euobserver.com/brexit/138489>

¹⁷⁰ Inman, Phillip. „British manufacturing output slips to ninth globally behind France.“ The Guardian. Rugsėjo 28, 2018. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 13 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/business/2018/aug/20/british-manufacturing-output-slips-to-ninth-globally-behind-france>.

Lietuva institucijos taip pat 2018 m. atliko galimų Brexit scenarijų įvertinimą (JK išstojimas su susitarimu ir be jo). Lietuvos vyriausybė 2019 m. vasario 13 d. suformulavo politines gaires,¹⁷¹ įvardino principus teisėkūrai galimo JK išstojimo iš ES be susitarimo atveju:

1. Pereinamuoju laikotarpiu nustatyti maksimaliai palankų teisinį reguliavimą Lietuvoje gyvenantiems JK piliečiams dėl jų teisinio statuso bei socialinių ir sveikatos apsaugos garantijų, taip pat atleisti iki JK išstojimo iš ES į Lietuvą atvykusius JK piliečius nuo rinkliavų už leidimų gyventi išdavimą;

2. Pereinamuoju laikotarpiu išlaikyti mokestinės aplinkos JK piliečiams ir verslo subjektams tęstinumą, t.y. išlaikyti esamą nacionalinį teisinį reguliavimą, JK prilyginant ES ir Europos ekonominės erdvės šalims;

3. Pereinamuoju laikotarpiu užtikrinti Lietuvos piliečių, kurie gyvena JK, Lietuvoje įgytų teisių tęstinumą socialinės apsaugos, sveikatos, švietimo ir mokslo srityse;

4. Taikant vienašales priemones siekti abipusiškumo su JK, įskaitant tarptautinių sutarčių pagrindu;

5. Taikyti abipusiškumą tais atvejais, kai JK nustatys palankesnes sąlygas Lietuvos piliečių ir verslo subjektų atžvilgiu.

Vyriausybės nutarimu¹⁷² pateikė 19 įstatymų projektų (22 pakeitimus) Seimui svarstyti skubos tvarka. Pakeitimais siekiama atsižvelgti į strateginį Lietuvos interesą - išlaikyti kuo geresnius santykius su JK jai išstojus iš ES, neapribojant iki išstojimo Lietuvoje gyvenančių JK piliečių teisių dėl to, kad jie nustos būti ES piliečiais. Taip pat siekiama JK gyvenančių lietuvių interesų gynimo. Įstatymų pakeitimai susiję su užsieniečių teisine padėtimi, socialine apsauga, sveikatos reikalais, mokesčiais ir finansais, švietimu, dokumentų išdavimu Lietuvos Respublikos (LR) piliečiams užsienyje. 19 įstatymų, skirtų JK išstojimui iš ES, paketas, patvirtintas 2019 m. balandžio 11 d. Įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties,¹⁷³ jame bus papildomai nurodoma, kad iki išstojimo LR gyvenantiems JK piliečiams ir jų šeimos nariams skiriama 9 mėn. po Brexit gauti leidimą laikinai gyventi LR (pakeisti iš leidimo, skirto ES piliečiams), už tokio leidimo išdavimą nebus imama rinkliava. Po Brexit atvykusiems JK piliečiams ir jų šeimos nariams supaprastinamas leidimo laikinai gyventi gavimas. Leidimą

---

¹⁷¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. kovo 6 d. nutarimo Nr. 243 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų, susijusių su pasirengimu galimam Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimui iš Europos Sąjungos, projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui.

¹⁷² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. kovo 6 d. nutarimo Nr. 243 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų, susijusių su pasirengimu galimam Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimui iš Europos Sąjungos, projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui

¹⁷³ Lietuvos Respublikos 2019 m. balandžio 11 d. įstatymas Nr. IX-2206 „Dėl užsieniečių teisinės padėties“

galės gauti ketinantis LR dirbti ar užsiimti kita teisine veikla asmuo, leidimo dirbti JK piliečiams nereikės. Išmokų vaikams (vienkartinės ir periodinės išmokos, užtikrinančios finansinę paramą šeimoms), neįgaliųjų socialinės integracijos (užtikrinamos neįgaliųjų lygios teisės ir galimybės), paramos mirties atveju (nustatomi paramos gavėjai), piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams (nustatomi pramos teikimo principai), pašalpos pensijos (nustato asmenis, kurie gauna mėnesines išmokas, užtikrinančias minimalias pajamas), tikslinių kompensacijų (nustato išmokas ir asmenis, kuriems skiriama nuolatinė slauga ar priežiūra) suteikiamos leidimą laikinai gyventi LR turintiems JK piliečiams ir jų šeimos nariams tokia pat apimtimi kaip ES valstybių narių piliečiams. Stažas, įgytas JK iki Brexit, įskaitomas ES socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentuose nustatyta tvarka.

Sveikatos draudimo įstatymas¹⁷⁴ iki Brexit LR gyvenę JK piliečiai ir jų šeimos nariai išlieka draudžiamais asmenimis. Taip pat draudžiamais asmenimis lieka JK piliečiai, studijuojantys LR, jei studijas pradėjo iki Brexit. Reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymas ES valstybių narių piliečiams,¹⁷⁵ JK iki Brexit įgijusiems profesines kvalifikacijas, kurių rengimas yra suderintas ES, ir siekiantiems profesinių kvalifikacijų pripažinimo LR, sudaromos palankesnės sąlygos pripažinti reglamentuojamas profesines kvalifikacijas LR.

Apibendrinant, galime pabrėžti, kad pasirengimas JK išstojimui iš ES, nesvarbu, pagal kokį scenarijų jis vyktų, yra abiejų pusių reikalas. ES valstybės narės ruošiasi visiems scenarijams Brexit koreguodamos savo įstatymus, bei bandydamos kuo labiau pritraukti savo piliečius, kurie šiuo metu dirba JK grįžti į savo valstybę pritaikant jiems tam tikras lengvatas. Tačiau vis tiek išstojimas pakeis abipusius santykius ir turės didelį poveikį 27 valstybių narių ES piliečiams, o dalies to poveikio negalima kompensuoti.

---

¹⁷⁴ Lietuvos Respublikos 1996 m. gegužės 21 d. įstatymas Nr. I-1343 „Sveikatos draudimo įstatymas“

¹⁷⁵ Lietuvos Respublikos 2008 m. balandžio 3 d. įstatymas Nr. X-1478 dėl „Reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymas“

IŠVADOS

1. Išnagrinėjus ES piliečių įdarbinimo reglamentavimą, darytina išvada, kad asmenims, kurie naudojami laisvu darbuotojų judėjimo principu, ES valstybių narių teritorijose yra nustatytos ypač lengvos įsidarbinimo sąlygos (tvarka) bei su šių sąlygų įgyvendinimu susijusių teisių apsauga. Asmenys, kurie stengiasi įsidarbinti kitoje ES valstybėje narėje, turi būti traktuojami kaip lygiaverčiai kandidatai į darbinės pozicijas, lyginant su priimančiosios valstybės piliečiais. Tokiu būdu yra panaikinama bet kokia darbuotojų diskriminacija vien dėl jų pilietybės. Tai užtikrina, kad darbdaviai darbuotojus vertina ne pagal jų pilietybę, o išanalizavę jų patirtį, įgūdžius, kitus reikalavimus, kurie keliami atitinkamam darbui.

2. Be to, nustatyta, kad darbuotojo sąvoka yra laikoma autonominė ES sąvoka, nepriklausanti nuo valstybių narių nacionalinės teisės. ES teisėje darbuotojo sąvoka kinta atsižvelgiant į numatomą jos taikymo sritį. Srityse susijusiose su fundamentalių ES tikslų įgyvendinimu (laisvo darbuotojų judėjimo ir lygiateisiškumo įgyvendinimu) vartojama darbuotojo sąvoka yra plačiausios apimties – į ją patenka daug darbuotojų kategorijų. Tai užtikrina tinkamą laisvo darbuotojų judėjimo teisės įgyvendinimą visose valstybėse narėse, garantuojant, jog kiekvienoje iš jų, asmuo, atitinkantis ESTT suformuluotus kriterijus, bus laikomas darbuotoju. Šios srities reglamentavimo specifika yra ta, kad be pirminės teisės šaltinių bei tradicinių antrinės teisės šaltinių yra svarbūs ir ESTT sprendimai bylose, susijusiose su laisvu darbuotojų judėjimu.

3. Be kita ko, darytina išvada, kad darbuotojų teisių situacija po JK išstojimo iš ES taps labai neapibrėžta, todėl didelė tikimybė, kad atsiras teisinių kazusų dėl laisvo darbuotojų judėjimo. Šiuo metu numatyti, didžiausią galimybę turintys, du Brexit scenarijai.

4. Minkštojo Brexit scenarijus įvyktų tada, jeigu JK liktų EEE, tokiu atveju migracijos procesai, kurie yra vieni iš pagrindinių Brexit priežasčių, nepasikeistų. ES piliečiai atvykę dirbti į JK turėtų tokias pat teises kaip ir JK piliečiai. Toks scenarijus būtų nepalankiausias pačiai JK, nes nebūtų pasiektas Brexit tikslas - migracijos suvaldymas, nors ES norėtų, kad būtų sudarytas toks abipusis susitarimas. Kitas iš galimų scenarijų yra kietasis Brexit po pereinamojo laikotarpio. Šiuo atveju JK piliečiai netenka ES valstybių narių pilietybės ir JK įgauna trečiosios šalies statusą. Taigi, tiek ES, tiek JK būtų naudingiausia abipusiu susitarimu sukurti naują bendradarbiavimo modelį apie kurį ir kalba JK, kuris būtų panašus į Norvegijos scenarijų (minkštasis Brexit), tačiau turėtų tam tikras išlygas, pavyzdžiui, nedideli apribojimai dėl laisvo darbuotojų judėjimo.

5. Pristatyti rezultatai rodo, jog ES ekonominė politika nutaikyta į JK yra tiesiogiai priklausoma nuo priimto scenarijaus. Kiekvienas iš scenarijų sukelia skirtingas pasekmes tiek JK, tiek ES. Siekiant amortizuoti šiuos atoveiksmius ir apibrėžti tarpusavio santykius su JK, ES turės atskirai pritaikyti savo ekonominę politiką tiek prie kietojo, tiek prie Norvegiško scenarijaus, kad būtų priimtas bendras, abi puses tenkinantis susitarimas.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Teisės norminiai aktai

1.1. Lietuvos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos 1996 m. gegužės 21 d. įstatymas Nr. I-1343 „Sveikatos draudimo įstatymas“. Valstybės žinios, 1996, Nr. 55-1287;

2. Lietuvos Respublikos 2008 m. balandžio 3 d. įstatymas Nr. X-1478 dėl „Reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymas“. Valstybės žinios, 2008, Nr. 47-1747,

3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. kovo 6 d. nutarimo Nr. 243 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų, susijusių su pasirengimu galimam Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimui iš Europos Sąjungos, projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui. Teisės aktų registras. 2019-03-06. Nr. 243

4. Lietuvos Respublikos 2019 m. balandžio 11 d. įstatymas Nr. IX-2206 „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Teisės aktų registras. 2019-04-11. Nr. XIII-2041

1.2. ES teisės aktai

1. Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (Gatt 1994) OJ L 336, 23.12.1994.

2. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos OL C 326, 2012 10 26.

3. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį (ES sutartį) ir Europos bendrijos steigimo sutartį (EB sutartį). OL C 306, 2007 12 17.

4. Kanados ir Europos Sąjungos bei jos valstybių narių išsamus ekonomikos ir prekybos susitarimas (IEPS) OJ L 11, 14.1.2017.

5. Susitarimas Europos bendrijos bei jos valstybių narių ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimas dėl laisvo asmenų judėjimo. OL L 353, 2009 12 31.

6. 1996 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 118/97 iš dalies keičiantis ir atnaujinantis Reglamentą (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, ir Reglamentą (EEB) Nr. 574/72, nustatantį Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 įgyvendinimo tvarką. OL L 28, 1997 1 30.

7. 1976 m. vasario 9 d. Tarybos Direktyva dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo taikymo įsidarbinimo, profesinio mokymo, pareigų paaugštinimo ir darbo sąlygų atžvilgiu. OL L 39, 1976 2 14.

8. 1978 m. gruodžio 19 d. Tarybos Direktyva dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklaus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje. OL L 6, 1979 1 10.

9. 1980 m. spalio 20 d. Tarybos Direktyva dėl darbuotojų apsaugos jų darbdaviui tapus nemokiam (80/987/EEB) OL L 283, 28.10.1980, p. 23 iš dalies pakeista 2002 m. rugsėjo 23 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2002/74/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 80/987/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su darbuotojų apsauga jų darbdaviui tapus nemokiam, suderinimo OL L 270, 2002 10 8, .

10. 1980 m. spalio 20 d. Tarybos Direktyva dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su darbuotojų apsauga jų darbdaviui tapus nemokiam, suderinimo. OL L 283, 1980 10 28.

11. 1989 m. birželio 12 d. Tarybos Direktyva dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo. OL L 183, 1989 6 29.

12. 1991 m. birželio 25 d. Tarybos Direktyva pateikianti papildomas priemones, skatinančias gerinti terminuotuose arba laikinuose darbo santykiuose esančių darbuotojų saugą ir sveikatą darbe. OL L 206, 1991 7 29.

13. 1991 m. spalio 14 d. Tarybos direktyva dėl darbdavio pareigos informuoti darbuotojus apie galiojančias sutartis arba darbo santykių sąlygas OL L 288, 18/10/1991.

14. 1992 m. spalio 19 d. Tarybos direktyva 92/85/EEB dėl priemonių, skirtų skatinti, kad būtų užtikrinta geresnė nėščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų sauga ir sveikata, nustatymo (dešimtoji atskira direktyva, kaip numatyta Direktyvos 89/391/EEB 16 straipsnio 1 dalyje). OL L 348, 1992 11 28.

15. 1993 m. lapkričio 23 d. Tarybos direktyva 93/104/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų. OL L 307, 1993 12 13.

16. 1994 m. birželio 22 d. Tarybos direktyva 94/33/EB dėl dirbančio jaunimo apsaugos OL L 216, 1994 8 20.

17. 1996 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje, OJ L 18, 21.1.1997.

18. 1997 m. gruodžio 15 d. Tarybos Direktyva 97/81/EB dėl Bendrojo susitarimo dėl darbo ne visą darbo dieną, kurį sudarė Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjunga (UNICE), Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centras (CEEP) ir Europos profesinių sąjungų konfederacija (ETUC). OL L 14, 1998 1 20.

19. 1989 m. birželio 12 d. Tarybos Direktyva dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo. OL L 183, 29.6.1989.

20. 1999 m. birželio 28 d. Tarybos Direktyva 1999/70/EB dėl Europos profesinių sąjungų konfederacijos (ETUC), Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjungos (UNICE) ir Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centro (CEEP) bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis. OL L 175, 1999 7 10.

21. 2000 m. birželio 29 d. Tarybos Direktyva 2000/43/EB įgyvendinanti vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės. OL L 180, 2000 7 19.

22. 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos Direktyva 2000/78/EB nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus. OL L 303, 2000 12 2.

23. 2001 m. kovo 12 d. Tarybos Direktyva 2001/23/EB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo. OL L 82, 2001 3 22.

24. 2002 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2002/15/EB dėl asmenų, kurie verčiasi mobiliąja kelių transporto veikla, darbo laiko organizavimo. OL L 80, 2002 3 23.

25. 2002 m. rugsėjo 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2002/73/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 76/207/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo taikymo įsidarbinimo, profesinio mokymo, pareigų paaukštinimo ir darbo sąlygų atžvilgiu. OL L 269, 2002 10 5.

26. 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų. OL L 299, 2003 11 18.

27. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB. OL L 158, 2004 4 30.

28. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo. OL L 166, 2004 4 30.

29. 2006 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/54/EB dėl moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo (nauja redakcija). OL L 204, 2006 7 26.

30. 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/94/EB dėl darbuotojų apsaugos jų darbdaviui tapus nemokiam (kodifikuota redakcija) (Tekstas svarbus EEE). OJ L 283, 28.10.2008.

31. 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/104/EB dėl darbo per laikinojo įdarbinimo įmones. OJ L 327, 5.12.2008.

32. 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 987/2009, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką. OL L 284, 2009 10 30.

33. 2010 m. liepos 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/41/ES dėl vienodo požiūrio į savarankiškai dirbančius vyrus ir moteris principo taikymo, kuria panaikinama Tarybos direktyva 86/613/EEB. OL L 180, 15.7.2010.

34. 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 1231/2010, kuriuo išplečiamas Reglamento (EB) Nr. 883/2004 ir Reglamento (EB) Nr. 987/2009 taikymas trečiųjų šalių piliečiams, kuriems tie reglamentai dar netaikomi tik dėl jų pilietybės, (Reglamentas Nr. 1231/2010);

35. 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 492/2011 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje. OL L 141, 2011 5 27.

36. 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 465/2012, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo ir Reglamentas (EB) Nr. 987/2009, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 įgyvendinimo tvarką. Tekstas svarbus EEE ir ES–Šveicarijos susitarimui, (Reglamentas Nr. 465/2012).

37. 2013 m. lapkričio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/55/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo ir Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012 dėl administracinio bendradarbiavimo per Vidaus rinkos informacijos sistemą (IMI reglamentas) Tekstas svarbus EEE. OL, 2013 L 354.

2. Specialioji literatūra:

1. BARNARD, C. Europos Sąjungos materialinė teisė. II dalis. Eugrimas, Vilnius, 2006.
2. DAUKŠIENĖ, I. Priimančios valstybės narės piliečių diskriminavimo problema. Jurisprudencija, 2007, Nr. 9(99).
3. DAUKŠIENĖ, I. Sąvoka „darbuotojas“ pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 45 straipsnį. Socialinių mokslų studijos, 2010, 3(7).

4. DOHERTY, M. Through the Looking Glass: Brexit, Free Movement and the Future. *King's Law Journal* 2016, 27(3).

5. KRIEGER, H., FERNANDEZ, E.. Too Much or Too Little Long Distance Mobility in Europe? EU Policies to Promote and Restrict Mobility. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions seminar on worker mobility, 2006.

6. DOCKA, P. Europos Sąjungos vidaus rinkos sukūrimas ir atvirkštinė diskriminacija. *Justitia*, 2003 m., Nr. 5 (47).

7. MAČERNYTĖ-PANOMARIOVIENĖ, I. Teisinė garantijų darbuotojams prigimtis // *Jurisprudencija: mokslo darbai*. - Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, Nr. 25 (17), P.95.

8. PETRYLAITĖ, V. Darbuotojų migrantų socialinė apsauga Europos Sąjungoje. *Teisės žinios*. Vilnius, 2006, Nr. 2-3.

9. PETRYLAITĖ, D., DAVULIS, T., PETRYLAITĖ, V. Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos darbo teisėje. Registrų centras. Vilnius, 2008.

10. VĖGĖLĖ, I. Kvalifikacijos pripažinimas įgyvendinant asmenų judėjimo ir paslaugų teikimo laisves. *Jurisprudencija*. Vilnius, 2007. Nr. 9 (99).

11. VĖGĖLĖ, I. Europos Sąjungos teisė. Vidaus rinkos laisvės, konkurencija ir teisės derinimas. Vilnius, VĮ Registrų centras, 2011.

12. VIDRINSKAITĖ, S. Asmenų lygybės principas: lygiateisiškumas ir lygios galimybės. *Jurisprudencija*, 2004, t. 56(48); 106–117.

13. BARNARD, C. *The substantive law of the EU, Fourth Edition*. United Kingdom, Oxford university press 2013.

14. CLEMENTS, B. *Britain outside the European Union*. London, The Institute of Economic Affairs 2014.

15. DOUGLAS- SCOTT, S. Brexit, Article 50 and the Contested British Constitution. *The Modern Law Review* 2016. 79(6).

16. FORD QC, M. The Impact of Brexit on UK Labour Law. *Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*, 32(4), 473-496.

17. FLYYN, D. The Rights of Migrant Workers in the United Kingdom, The Rights of Migrant Workers in the European Union.

18. GOWER, M. *Immigration and asylum: changes made by the Coalition Government 2010–2015*.

3. Teismų praktika:

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1977 m. liepos 13 d. Fonds national de retraite des ouvriers mineurs / Giovanni Mura C-22/77, EU:C:1977:154.
2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1982 m. kovo 23 d. sprendimas Levin 53/81, ECLI:EU:C:1982:105.
3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1982 m. vasario 9 d. sprendimas Polydor v. Harlequin Nr. 270/80, ECR 329, para. 16.
4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1986 m. birželio 3 d. sprendimas R. H. Kempf/Staatssecretaris van Justitie 139/85, ECLI:EU:C:1986:223.
5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1986 m. liepos 3 d. sprendimas Deborah Lawrie-Blum/Land Baden-Württemberg C-66/85, ECLI:EU:C:1986:284.
6. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1986 m. liepos 15 d. sprendimas Pietro Pinna / Caisse d allocations familiales de la Savoie C-41/84, EU:C:1986:1.
7. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1989 m. gegužės 31 d. sprendimas Betray/Staatssecretaris van Justitie 344/87, ECLI:EU:C:1989:226.
8. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1991 m. vasario 26 d. The Queen / Immigration Appeal Tribunal, ex parte Gustaff Desiderius Antonissen C-292/89, EU:C:1991:80
9. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1995 m. gruodžio 15 d. sprendimas Union royale belge des sociétés de football association ASBL/Jean-Marc Bosman, C-415/93, ECLI:EU:C:1995:463.
10. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas Franca Ninni-Orasche/Bundesminister für Wissenschaft, Verkehr und Kunst C-413/01, ECLI:EU:C:2003:600.
11. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2003 m. rugsėjo 9 d. sprendimas Landeshauptstadt Kiel/Norbert Jaeger C-151/02, ECLI:EU:C:2003:437.
12. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2004 m. sausio 13 d. sprendimas Debra Allonby/Accrington & Rossendale College, Education Lecturing Services, trading as Protocol Professional ir Secretary of State for Education and Employment C-256/01, ECLI:EU:C:2004:18.
13. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2005 m. kovo 17 d. sprendimas Karl Robert Kranemann/Land Nordrhein-Westfalen C-109/04, ECLI:EU:C:2005:187.
14. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. gegužės 16 d. sprendimas Sandra Raulin/Prancūzijos Respublika C-49/08, ECLI:EU:C:2008:286.

15. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2010 m. spalio 14 d. sprendimas Union syndicale Solidaires Isère/Premier ministre ir kt. C-428/09, ECLI:EU:C:2010:612.

16. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. birželio 14 d. sprendimas byloje Commission v. Netherlands. C-542/09.

4. Kiti šaltiniai:

1. ABELLA, M. Policies and Best Practices for Management of Temporary Migration. International Symposium on International Migration and Development. Italy: Turin, 28–30 June.

2. ARMOUR J., et al. Brexit and Corporate Citizenship. [interaktyvus]. Law Working Paper No 340/2017. 2017. [žiūrėta 2019 m. liepos 5 d.] Prieiga per internetą: <https://ecgi.global/sites/default/files/working_papers/documents/SSRN-id2897419.pdf>.

3. BBC NEWS. No-deal Brexit „would leave business on brink of chaos. [interaktyvus]. Lapkričio 19, 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-46259639>.

4. BBC NEWS. Brexit: EU says no compromise on freedom of movement, [interaktyvus]. 2016. [žiūrėta 2019 m. liepos 10 d.] Prieiga prie interneto:<http://www.bbc.com/news/world-europe-36659900>

5. BBC NEWS. „Brexit: EU ready to extend transition period. [interaktyvus]. Spalio 18, 2019. [žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.bbc.com/news/world-europe--36659900>

6. BBC NEWS. Brexit: EU ready to extend transition period. [interaktyvus]. Spalio 18, 2018. [žiūrėta 2019 m. liepos 10 d.] Prieiga prie interneto: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-45897253>

7. BBC NEWS. Barack Obama visit: Stick with EU, US president urges UK [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bbc.com/news/uk-england-36108184>>

8. BIENKOV, A. and PAYNE, A. The Norway model is back on the Brexit agenda — here's what that means. [interaktyvus]. Business Insider. Lapkričio 26, 2018. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.businessinsider.com/what-is-the-norway-model-brexit-2018-4>.

9. BOFFEY, D. Brexit: EU to have power to punish UK at will during transition. [interaktyvus]. The Guardian. Vasario 6, 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per

internetą: <https://www.theguardian.com/politics/2018/feb/06/brexit-eu-power-punish-uk-transition-period-sanctions>.

10. BRYNJOLFSSON, T. Free Movement of Persons. [interaktyvus]. EFTA. 2019 m. spalio 27 d. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.] <http://www.efta.int/eea/policy-areas/persons>

11. Bilateral agreements Switzerland–EU, Integration Office FDFA/FDEA 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.] Prieiga per internetą: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/deea/dv/2203_07/2203_07en.pdf

12. BAHADIR, A., FAYOS, F. The European Economic Area (EEA), Switzerland and the North. European Parliament, [interaktyvus]. EU Fact Sheets 2016. [žiūrėta 2019 m. spalio 6 d.] Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/169/the-european-economic-area-eea-switzerland-and-the-north>

13. BLAUBERGER, M.; and SHMIDT, S. Welfare migration? Free movement of EU citizens and access to social benefits. [interaktyvus]. Austria/Germany: Creative Commons CC-BY, 2014 [žiūrėta 2019 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2053168014563879>.

14. CAMERON, D. PM statement at press conference with President Obama: 22 April 2016. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-at-press-conference-with-president-obama-22-april-2016>

15. Europos Komisija. 2019 m. kovo 30 d. Komisijos komunikatas dėl pasirengimo Jungtinės Karalystės išstojimui iš Europos Sąjungos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0556R\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0556R(01)&from=EN)

16. Europos Komisija. EUROPA Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija.“ 2010 03 03, Nr. KOM(2010) 2020 galutinis. [interaktyvus] [žiūrėta 2019 m. spalio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Strategija%202020%20LT.pdf>.

17. Europos Komisija. 2019 m. gruodžio 19 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetui, Regionų Komitetui ir Europos Investicijų Bankui. Pasirengimas Jungtinės Karalystės išstojimui iš Europos Sąjungos 2019 m. kovo 30 d. Komisijos nenumatytų atvejų veiksmų plano įgyvendinimas. Briuselis.

18. Europos Komisija. 2018 m. lapkričio 26 d Informacinis pranešimas. Klausimai ir atsakymai. ES ir JK piliečių teisės, išdėstytos 2018 m. lapkričio 14 d. paskelbtame susitarime dėl išstojimo. Briuselis.

19. Europos Komisija. 2018 m. birželio 21 d. Pranešimas suinteresuotosioms šalims Jungtinės Karalystės išstojimas ir ES reglamentuojamųjų profesijų ir profesinių kvalifikacijų pripažinimo taisyklės. Briuselis.

20. „EURES Lietuva” [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ldb.lt/eures/DarboPasiulymai/Puslapiai/Sarasas.aspx>,

21. GILES, C. and BARKER, A.. The Five Scenarios For Brexit Britain. [interaktyvus]. Financial Times. Liepos 11, 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 25 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ft.com/content/555e6078-844b-11e8-a29d-73e3d454535d>.

22. GORDON, N. The EU budget after Brexit: Reform not revolution. Centre For European Reform. [interaktyvus]. (2018). [žiūrėta 2019 m. spalio 25 d.]. Prieiga per internetą: https://www.cer.eu/sites/default/files/prbrief_mff_gordon_24.4.18.pdf.

23. GOV.UK. Guidance: Trading with the EU if there's no Brexit deal. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 25 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/publications/trading-with-the-eu-if-theres-no-brexit-deal/trading-with-the-eu-if-theres-no-brexit-deal>.

24. GOV.UK. Ministrės Pirmininkės Theresa May kreipimasis į Vadovų Tarybos Prezidentą Donald Tusk, dėl Europos Sąjungos 50 straipsnio aktyvavimo. [interaktyvus]. 2017 03 29, Londonas. [žiūrėta 2019 m. spalio 13 d.]. Prieiga per internetą: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/604079/Prime_Ministers_letter_to_European_Council_President_Donald_Tusk.pdf.

25. GOV.UK. Migration Statistics Quarterly Report. [interaktyvus]. Office for National Statistics, 2016 m. gruodis. [žiūrėta 2019 m. liepos 10 d.] Prieiga per internetą: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/bulletins/migrationstatisticsquarterlyreport/dec2016>

26. GOV.UK. Policy paper. No deal immigration arrangements for EU citizens arriving after Brexit. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.] Prieiga prie interneto: <https://www.gov.uk/government/publications/no-deal-immigration-arrangements-for-eu-citizens-moving-to-the-uk-after-brexit/no-deal-immigration-arrangements-for-eu-citizens-arriving-after-brexit>

27. GRANT, C. The Impact Of Brexit On The Eu. [interaktyvus]. Centre for European Reform. Birželio 24, 2016. [žiūrėta 2019 m. spalio 25 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cer.eu/insights/impact-brexit-eu>.

28. Gyventojų mažėjimo priežastys. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 9 d.]. Prieiga per internetą: https://infogr.am/statistika_2015-9.

29. HENLEY, J. Brexit deal: key points from the draft withdrawal agreement. [interaktyvus]. The Guardian. Lapkričio 14, 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 05 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/politics/2018/nov/14/brexit-deal-key-points-from-the-draft-withdrawal-agreement>.

30. HUTT, R. The free movement of people: what it is and why it matters, world economic forum [interaktyvus]. 2016. [žiūrėta 2019 m. liepos 5 d.] Prieiga per internetą: <https://www.weforum.org/agenda/2016/09/free-movement-of-people-explainer/>

31. INMAN, P. British manufacturing output slips to ninth globally behind France. The Guardian. [interaktyvus]. Rugpjūčio 28, 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 13 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/business/2018/aug/20/british-manufacturing-output-slips-to-ninth-globally-behind-france>.

32. INTERNATIONAL MONETARY FUND. Chen, Jiaqian, Ebeke, Christian, Haonan Qu, Li Lin and Siminitz, Jesse. The Long-Term Impact of Brexit on the European Union. [interaktyvus]. Birželio 10, 2018. [žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą: <https://blogs.imf.org/2018/08/10/the-long-term-impact-of-brexit-on-the-european-union/>.

33. JK Vyriausybė. Ateities santykiai tarp JK ir ES (angl.-The Future Relationship Between The United Kingdom And The European Union). [interaktyvus]. Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty, London, 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 09 d.]. Prieiga per internetą: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/725288/The_future_relationship_between_the_United_Kingdom_and_the_European_Union.pdf.

34. JK Vyriausybė. The UK's future skills-based immigration system. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.] Prieiga prie interneto: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/766465/The-UKs-future-skills-based-immigration-system-print-ready.pdf

35. KOJALA, L. Pusantrų metų iki britų išstojimo iš ES. Kas nuveikta? [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://apzvalga.eu/pusantru-metu-iki-britu-isstojimo-is-es-kas-nuveikta.html>

36. LEHMANN, M., ZETZSCHE D. Brexit and the Consequences for Commercial and Financial Relations between the EU and the UK. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. liepos 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2841333>.

37. MACKENZIE, M. and PLATT, E. How global markets are reacting to UK's Brexit vote. [interaktyvus] Financial Times, [žiūrėta 2019 m. liepos 20 d.] Prieiga prie interneto: <https://www.ft.com/content/50436fde-39bb-11e6-9a05-82a9b15a8ee7>

38. MENON, A., FOWLER, B. Hard or Soft? The Politics of Brexit. National Institute Economic Review 2016, 238(1), p R8.

39. MORRIS, C. Brexit: What is the 'no deal' WTO option? BBC News. Rugpjūčio 11, 2018. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. spalio 03 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.bbc.com/news/uk-45112872>.

40. MUNCHAU, W. EU citizens in Britain should prepare for the worst. [interaktyvus]. Financial Times. Rugsėjo 16, 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 13 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ft.com/content/3525f71a-b819-11e8-b3ef-799c8613f4a1>.

41. DADDOW, O. Margaret Thatcher, Tony Blair and the Eurosceptic Tradition in Britain. The British Journal of Politics and International Relations, Vol.15, 2013, 210-227.

42. OKSFORDO UNIVERSITETO TYRIMO CENTRAS. Migracijos observatorijos duomenys. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.] Prieiga prie interneto: <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/eu-migration-to-and-from-the-uk/>

43. DELPHINE, S. Brexit explainer: what's at stake for EU single market and customs union. [interaktyvus]. Financial Times. Spalio 9, 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 23 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ft.com/content/1688d0e4-15ef-11e6-b197-a4af20d5575e>.

44. STONE, J. Brexit: What happens if UK leaves the EU with no deal? [interaktyvus]. Independent. Liepos 23, 2018. [žiūrėta 2019 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-uk-leave-no-deal-what-happens-eu-talks-david-davis-a8460416.html>.

45. STONE, J. Chinese president Xi Jinping says UK has a role to play in the EU. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. liepos 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/chinese-president-xi-jinping-says-he-wants-britain-to-keep-playing-a-role-in-the-european-union-a6705631.html>

46. SCHILLIG, M. Corporate Law after Brexit. [interaktyvus]. King's College London Law School Research Paper No. 2017-06. 2016. P. 2 [žiūrėta 2019 m. liepos 5 d.]. Prieiga per internetą: SSRN <<https://ssrn.com/abstract=2846755>> arba <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2846755>>.

47. TEAQUE, P. 1992 and the Free Movement of Workers. International Journal of Manpower. MCB UP Limited, 1991, 12(2), pp 26 – 36.

48. WOLFGANG, M. EU citizens in Britain should prepare for the worst. Financial Times. Rugsėjo 16, 2018. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. spalio 13 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ft.com/content/3525f71a-b819-11e8-b3ef-799c8613f4a1>.

SANTRAUKA

Šiame magistro darbe yra tiriamas Brexit poveikis ES laisvam darbuotojų judėjimui teoriniu ir praktiniais aspektais. Laisvas darbuotojų judėjimas yra išvestinis principas iš keturių fundamentalių laisvių, bendrojoje ES rinkoje jis suteikia ES piliečiams galimybes ieškoti jiems tinkamesnių ir geresnių darbo sąlygų kitoje valstybėje narėje. Būtent šis principas padarė didelę įtaką JK rinkėjų sprendimui balsuoti referendume dėl JK pasitraukimo iš ES. Magistro darbe yra pristatomi Brexit derybų galimi baigties scenarijai ir kaip jie paveiktų laisvą darbuotojų judėjimą.

Minkštasis Brexit būtų daugiausiai panašus į norvegišką variantą. Norvegija laikosi ES direktyvų, yra EEE dalyvė, JK didžiąja dalimi išsaugotų laisvą prieigą prie bendrosios rinkos ir beveik nepakitusių ekonominius santykius su ES, tačiau taip pat privalėtų laikytis vieningos rinkos principų. Tai reiškia, kad laisvas darbuotojų judėjimas šiuo atžvilgiu nenukentėtų ir ES darbuotojams nereikėtų turėti darbo leidimų keliaujant į JK. Norvegijos modelis neatitinka JK interesų, nes viena iš išstojimo iš ES priežasčių ir buvo laisvas darbuotojų judėjimas. JK siekia sukurti savitą naują modelį bendradarbiavimui su ES, kuris būtų panašus į Norvegijos scenarijų, tačiau turėtų tam tikras išlygas, pavyzdžiui, dėl laisvo darbuotojų judėjimo.

Kietojo Brexit atveju būtų pasirašyta standartinė išstojimo sutartis, kuri nenumato tolimesnio bendradarbiavimo. Pagal šį scenarijų ekonominis bendradarbiavimas vyktų pagal PPO teisės normas ir JK virstu trečiąja šalimi, o tai reiškia jog ji nebebūtų vieningos rinkos dalimi. Akivaizdu, jog toks drastiškas scenarijus be jokios abejonės turėtų lemiamos įtakos ateities dvišaliuose ES ir JK santykiuose. Tokiu atveju ES piliečių migracija taptų JK kontroliuojama ir darbuotojams atvykstantiems į JK dirbti reikėtų laikytis šiuo metu trečiųjų šalių piliečiams taikomų reikalavimų.

SUMMARY

Free Movement of Workers in the Context of Brexit

This Master's thesis examines the impact of Brexit on the free movement of workers in EU in theoretical and practical aspects. The free movement of workers is a derivative principle of the four fundamental freedoms. In the European Single Market, it provides EU citizens with opportunities to search for better working conditions in another Member State. It was this particular principle that had a big impact on the decision of UK voters to vote in the referendum for UK withdrawal from the EU. This Master's thesis presents scenarios of the possible outcome of Brexit negotiations and their effects on the free movement of workers.

Soft Brexit would mostly resemble the Norwegian model. Norway complies with EU directives and is a member of the EEA, thus, for the most part, UK would retain free access to the single market and almost unchanged economic relations with the EU, but would also have to comply with the principles of the single market. This means that, in this case, the free movement of workers would not suffer and EU employees would not be required to obtain work permits when travelling to the UK. The Norwegian model is not in the interests of the UK, as one of the reasons of its withdrawal from the EU was the free movement of workers. UK aims to create a new original model of cooperation with the EU which would be similar to that of Norway, but would have certain reservations, for example, regarding the free movement of workers.

In the case of Hard Brexit, a standard withdrawal treaty would be signed which does not provide further cooperation. In this scenario, economic cooperation would be carried out according to WTO rules and UK would become a third-party country, meaning that it would no longer be a part of the single market. It is obvious that such a drastic scenario would undoubtedly have a significant impact on future bilateral EU-UK relations. In this case, the migration of EU citizens would be controlled by the UK and people coming to the UK for work would have to comply with the requirements that are currently applied to third country nationals.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1. Dabartiniai ES susitarimai su trečiosiomis šalims

	Galimybė dirbti JK ir ES	Šeimos nariai	Socialinės apsaugos sistemų koordinavimas	Abipusis profesinės kvalifikacijos pripažinimas
Norvegija	Vyksta laisvas darbuotojų judėjimas. Jeigu asmuo nori dirbti ilgiau nei 3 mėn. Tuomet asmuo išsiima leidimą 5 m. gyventi ir dirbti Norvegijoje.	Šeimos nariai ES piliečiai gali atsigabenti savo šeimą gyventi kartu.	Darbuotojams dirbantiems pagal darbo sutartį suteikiamos socialinės išmokos.	Pritaria profesinių kvalifikacijų abipusiu pripažinimu.
Šveicarija	Išankstinės sąlygos, tokios kaip darbo sutartis ir finansinė parama, o tada, jei asmuo dirba pagal darbo sutartį, jam suteikiama teisė dirbti ir leidimas gyventi. Asmeniui, kuris turi neterminuotą darbo sutartį, tokiu atveju leidžiama pasilikti 5m, su galimybe pratęsti šį laikotarpį. Asmeniui, kuris turi terminuotą sutartį, leidžiama dirbti toje šalyje tik tą laiko tarpą pagal sutartį, o tada turi išvykti iš šalies.	ES piliečiai gali atsigabenti savo šeimą gyventi kartu, tačiau, norint pasinaudoti šia teise jie turi turėti pakankamai lėšų išlaikyti save ir savo šeimą be valstybės pagalbos		
Kanada	Asmuo gali gauti leidimą laikinai dirbti kitoje valstybėje. Jis turi būti pakviestas į tą darbo vietą priimančiojoje valstybėje. Pagal šį scenarijų laikinai verslo reikalais dirbti gali asmenys, kurie priskiriami prie šių kategorijų, pirma, pagrindinis personalas, sutartinių paslaugų teikėjai ir nepriklausomi specialistai ir, antra, trumpalaikiai verslo svečiai. ¹⁷⁶	ES piliečiai gali atsigabenti savo šeimą gyventi kartu, norint pasinaudoti šia teise jie turi turėti pakankamai lėšų išlaikyti save ir savo šeimą.		

Šaltinis. Sudaryta darbo autoriaus.

¹⁷⁶ Pagrindiniam personalui leidžiama išbūti priimančiojoje šalyje, pirma, bendrovės viduje perkeliameis asmenims (specialistams ir vadovaujančiajam personalui): trejus metus arba sutarties galiojimo laikotarpį, kurį galima pratęsti iki 18 mėn. valstybės, suteikiančios leidimą laikinai atvykti ir būti, nuožiūra; antra, bendrovės viduje perkeliameis asmenims (absolventams stažuotojams): vienus metus ar sutarties galiojimo laikotarpį; trečia, investuotojams: vienus metus su galimybe pratęsti šalies, suteikiančios leidimą laikinai atvykti ir būti, nuožiūra; ketvirta, investicijų reikalais atvykstantiems verslo svečiams: 90 dienų per bet kurį šešių mėnesių laikotarpį.

Priedas Nr.2. JK išstojus iš ES

	Galimybė dirbti JK ir ES	Šeimos nariai	Socialinės apsaugos sistemų koordinavimas	Abipusis profesinės kvalifikacijos pripažinimas
Pereinamasis laikotarpis	Vyksta laisvas darbuotojų judėjimas, visi ES piliečiai nevaržomai gali persikelti dirbti į JK ir atvirkščiai.			Pritaria profesinių kvalifikacijų abipusiu pripažinimu.
Minkštasis Brexit	Šiuo metu dar nėra tiksliai numatyta, kaip galės vykti dirbti asmenys į JK, ar atvirkščiai šiame scenarijuje. ES pozicija, kad minkštasis Brexit būtų toks kaip Norvegijos scenarijus, JK priklausytų EEE. JK pritartų panašiam scenarijui kaip Norvegijos atvejis, tačiau nori tokių scenarijų paversti su išlyga apriboti laisvą darbuotojų judėjimą.	ES piliečiai gali atsigabenti savo šeimą gyventi kartu.	Darbuotojams dirbantiems pagal darbo sutartį suteikiamos socialinės išmokos.	Visi klausimai, susiję su kvalifikacijos pripažinimu bus sprendžiami vadovaujantis nacionalinėmis taisyklėmis ir sąlygomis, nesinaudojant ES teisės aktuose numatytomis teisėmis.
Kietasis Brexit	Darbuotojai turi gauti visas, kad galėtų persikelti dirbti į JK ir atvirkščiai. Šiuo metu manoma, kad JK remsis Australijos pavyzdžiu taškais grindžiama imigracijos tvarka.	Šeimos nariai turės gauti visas, kurios bus mokamos.	Socialinės išmokos bus skirtos tik tuo atveju, jeigu abi pusės sutiks su tokiu reguliavimu.	Nuo išstojimo dienos JK nebetaikomos ES profesinių kvalifikacijų pripažinimo taisyklės

Šaltinis. Sudaryta darbo autoriaus.